FAZIL ISKANDER

SĂ-I DĂM DE RUŞINE PE FALSIFICATORII DE BANI!

EDITURA JUNIME

*A*Fazil Iskander

SĂ-I DĂM DE RUŞINE
PE FALSIFICATORII DE
BANI

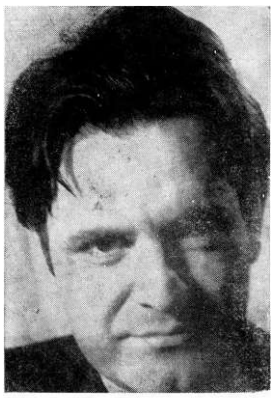

!

FAZIL ISKANDER

SĂ-I DĂM DE RUŞINE PE FALSIFICATORII DE BANI!

traducere de Natalia Cantemir

EDITURA JUNIMEA 1 9 7

RECOMANDÎNDU-L PE FAZIL ISKANDER.

A-l prezenta cititorului pe autorul nuvelelor şi povestirilor cuprinse în volumul de faţă înseamnă a preciza că în primul rînd el este un poet, a cărui activitate, începută ca student al Institutului de literatură „Maxim Gorki" (s-a născut în 1929, la Suhumi, în Abhazia Sovietică, dar scrie în limba rusă), a fost bine marcată prin apariţia unor volume de versuri cum ar fi : „Cărări de munte" (1957), „Bunătatea pămîntului" (1959), „Ploaia verde" (1960), „Copiii Mării Negre" (1961), „Tinereţea mării" (1964).

Poezille sale, pline de prospeţime, solicitate intens de viaţa naturii, relevînd putere de observare a sunetelor şi culorilor şi accente originale în expresia relaţiei eroului liric cu lumea înconjurătoare şi-au cîştigat deopotrivă simpatia cititorilor şi a criticii.

Din 1956, lucrînd în diferite redacţii la Kursk, Briansk, Suhumi, Iskander începe să publice schiţe şi povestiri, ai căror eroi sînt deseori copii, deşi povestirile sale sînt adresate celor maturi, folosind simplitatea curgătoare şi candidă a naraţiunii pline de uimirea pricinuită de descoperirea lumii în tot ce are mai frumos - puterea de dăruire, solidaritatea oamenilor simpli, generozitate, comunicarea cu natura, umorul.

Copilăria, petrecută într-o ambianţă particulară, în care, alături de năzuinţe şi idealuri proprii secolului nostru şi mai ales lumii socialiste, mai persistă mentalităţi şi tradiţii ancestrale, în mijlocul unei naturi sălbatice şi impunătoare, pare a-şi întinde aripile în paginile prozei sale din această perioadă.

Surprinzînd sensibilitatea şi vîrsta copilăriei cu sentimentul că ţi-o apropie din nou şi o restituie, autorul nu merge însă pe calea unei mitizări a universului infantil. Cu ochii larg deschişi, care au învăţat să privească lumea mirifica a copilăriei, mimînd nevoia intensa de comunicare a copilului, Fazil Iskander scrutează obiceiuri, chipuri, intuieşte psihologii, participă la viaţa intensă a poporului său, dezbătînd probleme obşteşti şi sufleteşti care preocupă omul contemporan.

Tonul spontan, capabil să sugereze o nestăvilită curiozitate faţă de toate formele vieţii, unele contraste neaşteptate de vigoare şi gingăşie, de seriozitate şi haz, construcţia liberă, degajată, relatarea lipsită de cea mai simpla aluzie la pretenţie şi cochetărie, alcătuiesc substanţa acestor povestiri de început, cărora autorul a ştiut să le imprime sinceritate şi căldură.

Cele două cărţi în proză, apărute în 1966 : „Fructul oprit" şi „A treisprezecea faptă a lui Hercule", reunind povestirile şi nuvelele risipite pînă atunci prin revistele „Pionier", „Iunosti", „Nedelea", confirma un scriitor care aduce incontestabil o undă de noutate în peisajul atît de divers al prozei sovietice contemporane.

Este vorba de faptul că volumele au impus cu evidenţă situarea nuvelisticii lui Iskander în zona unor tradiţii cultivate cu autoritate şi în maniere deosebite de Zoşcenko, Ilf şi Petrov, V. Kataev.

Dacă unele dintre povestirile sale, cum ar fi „Casa de pe ulicioară", prezentă în volumul de față, probau încercarea de a-l încadra pe Iskander în familia povestitorilor care alimentează vina lirică a prozei sovietice (prin poezia ei ce nu rezultă din broderii meșteșugite și decorative, ci din substanță și finețe, dublate de o precizie a nuanțării, povestirea amintește maniera cehoviană, poate mai ales „Casa cu mezanin"), în evoluția sa ulterioară autorul pare a fi optat pentru unghiul comico-satiric.

Cu deosebire „Zodia Kozloturului", apărută și în limba română, a repurtat un veritabil succes prin resortul ei polemic susținut de un umor de bună calitate. Încercarea de precizare mai nuanțată a manierei comice la Fazil Iskander nu poate ocoli însă constatarea că și această nuvelă, copios incisivă ca subiect și detalii, este invadată de momente lirice, fluide, neostentative.

Într-o discuție organizată de revista „Voprosi literaturi", Iskander explica astfel rolul numeroaselor digresiuni lirice de la subiectul satiric propriu-zis în compoziția nuvelei sale „... ajung la concluzia că aceste momente au fost determinate, în primul rînd, de dorința de a investiga viața interioară a eroilor, de a clătina aplombul subiectului, părăsindu-l din cînd în cînd, fără ca să-i provoc vreo suferință... Am simțit că în desfășurarea relatării despre manechinele Kozloturismului îmi este absolut necesară o gură de aer proaspăt".

Iskander mai este încă în plină căutare a unor formule, deși s-ar putea ca tocmai această căutare neliniștită să fie formula personalității sale scriitoricești. Ceea ce îi definește totuși scrisul este în primul rînd ipostaza umoristului, atitudinea simpatetică profund receptivă față de manifestările omenești, inclusiv cele excesive și, prin aceasta, eventual ridicole, atitudine subliniată de toți teoreticienii comicului, atunci cînd o deosebesc de modalitatea comică a ironiei, care presupune detașare față de obiectul vizat. Totuși, nu numai tentația rîsului sănătos îl face pe autor să nareze pe un ton vesel întîmplări insolite și să exprime deliciul neobișnuitului comic. Faptele se încarcă uneori cu neașteptat conținut afectiv, autorul văzînd putința de a însuma experiențele realului unei tensiuni spirituale și unei vieți estetice.

Daca, în „Acele vremuri fericite ale obiectelor găsite", reținem îndeosebi tehnica acumulării ilariante, însușirile narative ce realizează, în linii clare și concise, portrete și sugerează o atmosferă, fără a putea trece cu vederea, desigur, acel dozaj nuanțat de ris și înduioșare, persiflaj și simpatie, în „Datornicii", comicul savuros înlesnește demascarea unei realUtăți prozaice și meschine. Umorul spontan și iscoditor smulge aici masca de pe chipul unui personaj venal, inventiv și locvace, condus de ideea lui fixă de prosperitate personală. Fenomenul de psihologie socială este creionat cu vigoare și cu destulă amărăciune subterană, relevată, de altfel, și de finalul care, în maniera lui Cehov, folosește procedeul anticlimaxului, marcat prin adăugarea unei note emotive, neconținută în narațiunea de pînă atunci și prin care autorul comunică o atitudine lirică și filozofică.

Asemănătoare este şi situaţia din nuvela „Să-i dăm de ruşine pe falsificatorii de bani", care foloseşte cu suplеţe atît de vechiul motiv comic „trompeur-trompé", acoperindu-l cu o substanţă umană aptă sa acorde semnificaţie morală justiţiei comic înfăptuite. Acordul final însă : „A zădărnici jocul fals al cuiva... e o satisfacţie ascunsă care face cît multe altele făţişe. Există aici o singură primejdie. Dacă jocul fals se prelungeşte prea mult, poţi să te înăbuşi din cauza risului interior", printr-o singura frază, adaugă risului o neaşteptată notă încertă, neliniştită, neliniştitoare.

Cu deosebire, povestirile publicate de Iskander în ultimii doi-trei ani în revistele „Smena" şi „Novii mir", dintre care am selectat, pentru volumul de faţă, „Scrisoarea" şi „într-o zi de vară", permit conturarea meri fermă a manierei umoristice a prozatorului. „Scrisoarea" îl evidenţiază cu deosebire pe eroul povestitor care e un spirtual, înţelept, indulgent şi fără iluzii asupra dragostei, aşa încît priveşte intangibila „primă iubire" cu un fel de melancolică ironie. Procedeele comice par a fi aici auxiliare atmosferei lirice, iar, pe de altă parte, crescendoul emoţional tensionat, afectivitatea sînt cenzurate de simţul auto-ironic al ridicolului.

„Într-o zi de vară" vădeşte, în construcţia ei, un remarcabil simţ al armoniei contrapunctate, deşi aspectul tehnic, desigur, pălеşte în confruntarea cu materia ideatică a lucrării. Chiar dacă unele personaje şi situaţii dau impresia de „déjà vu", aparenta facilitate subtilă cu care autorul se joaca intenţionat în momente de nelămurită adîncime, aluziile fin disimulate marchează un plus de degajare în conducerea naraţiunii, un plus de transparenţă a realismului detaliilor, faptelor, personajelor. Nu i se poate contesta nuvelei nici o elegantă lipsită de ceremonios, care nu contrazice, deci, firescul. Ţinînd în primul rînd de adecvare la materia tratată, naturaleţea rămîne una din principalele note distinctive ale scrisului lui Iskander.

Scriitorul este încă în formare, aşadar e hazardat a ne opri asupra vreunei determinări precise sau a vreunei întrebări cu privire la evoluţia ulterioară a modalităţii sale comice.Cititorul va face cunoştinţă cu scriitorul prin nuvelele sale, care-f autorecomandă mai bine ca orice preliminarii critice.

În discuţia pe care o aminteam mai sus, Iskander exprima şi citeva convingeri despre valorile stilistice care evidenţiază personalitatea şi spiritul creator al oricărui artist : „Stilul oglindeşte totdeauna caracterul în întregime. Artistul poate să descrie o faptă nemuritoare, dar eu văd după stil că fiinţa lui nu a ajuns pînă la acea faptă, asumîndu-şi-o, iar şiretenia lui, poate inconştientă, mă face să zîmbesc. În acest sens, aş putea spune : „Arată-mi cum descrii natura şi voi şti ce gîndeşti despre oameni".

În ceea ce-l priveşte, semnatarul rîndurilor de faţă şi al transpunerii în limba română şi-l închipuie pe Fazil Iskander ager şi amuzat, sensibil şi plin de viaţă, simţindu-se în largul lui între oameni şi împrejurări, înzestrat cu sentimentul preţios al varietăţii contradictorii a existenţei şi cu o inteligenţă persiflantă ce nu se complace în ţinuta gravă. Şi încă. Nu e un sceptic.

NATALIA CANTEMIRACELE TIMPURI FERICITE ALE OBIECTELOR GĂSITE.

Iată ce mi s-a întîmpilat în copilărie.

Odată, într-o seară de vară, la unchiul meu s-au adunat oaspeţi. Nefiind destulă băutură, m-au trimis după vin la prăvălia din apropiere, ceea ce, judecînd cu mintea de acum, nu era prea indicat din punct de vedere pedagogic. E drept că, la început, îi propuseseră fratelui meu mai mare, dar el s-a încăpăţînat, fiind sigur că, în orele următoare, în prezenţa musafirilor nu va căpăta nici o pedeapsă, iar, pînă a doua zi, tot va face o boroboaţă pentru care, oricum, va trebui să dea seamă.

Alerg eu desculţ pe uliţa caldă, nepietruită. într-o mînă ţin sticla, în alta — banii. îmi amintesc, de parcă a fost ieri : sînt însufleţit de un fel de entuziasm neobişnuit. Se înţelege, nu era bucuria cumpărăturii pe care urma să o fac, pentru că pe atunci nu manifestam vreun interes deosebit pentru asemenea probleme. Şi astăzi, de altfel, interesul meu e suficient de moderat.

Prin ce e minunat vinul? Tocmai prin faptul că, atunci cînd bem cu prieteni, el ne înăbuşă grijile personale şi intensifică tot ce avem comun, tot ceea ce ne leagă. Şi chiar dacă un necaz sau o neplăcere sînt cele care ne leagă, vinul, ca şi arta, care transfigurează durerea, ne împacă cu noi, şi unul cu altul, şi ne dă

puterea să trăim şi să sperăm. încercăm bucuria - înnoitoare a cunoaşerii reciproce, devenim conştienţi de sentimentul că sîntem oameni, că sîntem împreună.

A bea cu oricare alt scop e, pur şi simplu, o lipsă de cultură. Iar efuziunile singuratice în tovărăşia exclusivă a sti-cleı le-aş putea compara doar cu o contrabandă pe scară mare, sau cu vreo perversiune. Cel care bea de unul singur ciocneşte cu diavolul.

Repet -— pe drumul spre prăvălie mă cuprinsese o emoţie ciudată. Alergam, privind tot timpul sub picioare : mi se năzărea că zăresc un pachet de bani. Pachetul îmi apărea din timp în timp, în faţa ochilor şi chiar mă opream, penitru a mă convinge dacă e aievea. Eu înţelegeam că toate acestea mi se par doar, dar vedeam banii aşa de limpede, încît nu mă puteam stăpîni. Convin- gîndu-mă că nu-i nici un pachet de bani, continuam să cred cu şi mai mare ardoare că trebuie, totuşi, să găsesc nişte bani şi zburam mai departe.

Am suit în fugă treptele de lemn ale prăvăliei care trona ca pe un fel de tribună şi i-am împins grăbit vînzătorului banii şi sticla. Pînă să-mi aducă vinul, m-am uitat pentru ultima dată sub picioarele mele şi am văzui un pachet de bani, înfăşuraţi de-a curmezişul cu o bancnotă de circulaţie antebelică.

Am ridicat banii, am smuls sticla şi am rupt-o de fugă înapoi, pe jumătate mort de frică şi de bucurie.

— Bani, am găsit bani I am urlat eu năpustindu-mă ;n cameră. Musafirii au sărit în picioare, unii nervoşi, alţii întrucîtva jigniţi. S-a produs o zăpăceală. în pachet «iau mai mult de o sută de ruble.

— Alerg şi eu ! a strigat fratele meu, aprinzîndu-se de la flacăra întîrziată a norocului meu.

— Dă-i viteză! a strigat unchiul Iura, care era şofer. Eu am fost primul care am spus că trebuie să bem. Am mînă uşoară.

— Chiar prea uşoară, a observat cu maliţie veşnic calma mătuşă Sonia.

— Odată, la noi, la Labinsk... — a început unchiul Paşa. El povestea întotdeauna sau despre ulcerul lui stomacal, sau despre felul cum trăiseră mai înainte în Cuban. începea cu felul cum trăiseră mai

înainte în Cuban şi termina cu ulcerul, sau invers. De data asta însă unchiul Iura l-a întrerupt.

—• Eu am spuis primul! Mie mi se cuvine aldămaşul I se agita el. Cînd se pornea, cu greu putea să fie oprit.

■— De ce ai spus că ai fost primul ? Eu, de exemplu, nu te-am auzit, i-a replicat mohorît unchiul Paşa.

— Doar tu singur ne-ai povestit cum te-a lovit un cazac alb cu sabia peste ureche I

— Peste urechea stingă, ori tu stai în dreapta mea, a spus unchiul Paşa, satisfăcut de faptul că l-a pus în încurcătură pe unchiul Iura, şi, din obişnuinţă, şi-a îndoit urechea cu palma lui enormă, muncită. Deasupra urechii, avea o adîncitură în care putea să încapă cu uşurinţă o alună. Toţi au privit cu respect cicatricea lăsată de sabia căzăcească.

— îmi amintesc ca acum, ne aflam noi lîngă Tihoreţk — a încercat să se desfăşoare unchiul Paşa, folosindu-se de faptul că atenţia oaspeţilor era concentrată asupră-i, dar unchiul Iura l-a întrerupt din nou.

— Dacă nu mă credeţi, să spună el singur, — şi toţi s-au întors spre mine.

Pe vremea aceea, îl iubeam pe unchiul Iura, ca şi pe toţi cei care stăteau în jurul mesei. Doream ca toţi să se bucure de norocul meu, ca toţi să participe deopotrivă la fericirea mea şi nimeni să nu aibă un avantaj în plus.

— Toţi au spus — am rostit eu cu fervoare.

•— Eu nu spun că n-au spus toţi, dar cine a fost primul — nu s-a lăsat unchiul Iura, dar vocea lui s-a pierdut în zgomotul general, pentru că toţi începuseră să aplaude cu bucurie ; prea se străduia totdeauna unchiul Iura să iasă în frunte.

— O, Allah, spuse Alihan, cel mai paşnic şi cel mai liniştit om, pentru că era vînzător de coşuri, băiatul a găsit banii, iar ei ,se ceartă. Mai bine să bem în sănătatea lui, ce ziceţi ?

Bărbaţii, adunaţi în jurul mesei, au început, între- rupîndu-se zgomotos unul pe altul, să toasteze în sănătatea mea

— Totdeauna am ştiut că o să iasă om din el...

— Fie ca această cupă mică...
— Tineretul are la noi toate căile deschise...
— Pentru copilăria fericită...
— Căi, dar ce căi ? Asfaltate !
— Pentru viaţa noastră, — a proclamat ultimul unchiul Fima —- noi ne-am bătut oa nişte lei şi partea, leului a rămas pe cîmpul de luptă.
— Va fi ca dumneata, un învăţat — a intervenit mătuşa ca să-l liniştească.
— Ba chiar mai mult, — a strigat unchiul Fima şi, aruncîndu-mă în înălţimi nemaipomenite, şi-a băut paharul pînă la fund. Unchiul Fima era cel mai cult om de pe strada noastră şi de aceea se îmbăta mai repede ca toţi ceilalţi.

Eram entuziasmat. Vroiam să le dovedesc pe loc cît de mult îi iubesc pe toţi. Aş fi vrut să le dau cuvîntul meu de pionier că am să le găsesc la fiecare dintre ei şi am să le înapoiez tot, absolut tot ce au pierdut vreodată în viaţă. Poate că nu gîndeam în această formulare, dar precis gîndeam în acest sens. Numai că n-am reuşit să le spun nimic pentru că a sosit mama, care, neacordînd dinadins nici o atenţie veseliei generale, m-a smuls de acolo ca pe o ridiche din strat.

Mamei nu-i plăcea de loc ca eu să nimeresc la aceste adunări sărbătoreşti, iar, de data aceasta, pe deasupra, era şi jignită de faptul că alergasem cu banii găsiţi pe lîngă casa noastră, fără să mă opresc.
— Eşti ca tatăl tău, te vei strădui mai mult pentru alţii, •— mi-a spus ea în timp ce coboram scările.
— Mă voi strădui pentru toţi — i-am răspuns.
— Asta nu prea se întîmplă — a spus ea trist, gîn- dindu -se la ceva numai de ea ştiut.

În momentul acela, a dat peste noi fratele meu, care se înapoia din expediţiile lui de căutare. Se vedea, după figura lui, că la loterie nu pot avea şansă două numere- unul după altul.
— Ai arătat toţi banii ? m-a întrebat el trecînd pe lîngă mine.
-— Da — am răspuns eu cu mîndrie.
— Ce mai prost, — mi-a trîntit-o el şi a luat-o la fugă.

Aceste mici neplăceri nu puteau să-mi înăbuşe marea bucurie interioară. în inima mea, am hotărît că tuturor insucceselor şi tuturor pierderilor din casa noastră le-a sunat sfîrşitul. Din moment ce eu am putut să găsesc atîţia bani din senin, cîte alte lucruri n-aş putea găsi, dacă voi căuta tot timpul. Pămîntul e plin de comori deasupra şi dedesu-bt, numai să nu umbli cu capul în traistă şi să nu-ţi fie lene să te apleci.

în dimineaţa următoare, mi-au cumpărat din banii găsiţi un minunat veston marinăresc cu ancoră, pe care l-am purtat cîţiva ani. În aceeaşi zi, vestea despre banii găsiţi s-a răspîndit în curtea noastră şi departe, peste graniţele ei. Veneau să mă felicite, să afle amănunte despre această fericită întîmplare. Femeile mă priveau cu un fel de curiozitate, evaluîndu-mă, şi se vedea limpede în ochii lor că nu s-ar da în lături să mă înfieze sau, în caz extrem, să mă împrumute pentru un timp.

De zeci de ori povestisem cum am găsit banii, fără să uit să amintesc presimţirea.

— Eu simţeam acest lucru, — le spuneam eu — mă uitam tot timpul pe jos şi vedeam bani.

— Acum nu mai simţi ?

— Acum nu ■— recunoşteam eu cinstit.

Fusese, într-adevăr, o mică minune. Astăzi mă gîn- desc că vreun şofer zăpăcit — şoferii se opreau deseori la prăvălia aceea să bea bere — a pierdut pachetul acela. Pe urmă, pe drum, şi-o fi dat seama şi semnalele lui de alarmă au fost corect descifrate de creierul meu înfier- bîntat.

fn aceeaşi zi a venit o femeie din curtea vecină care a felicitat-o pe mama şi, după aceea, a anunţat-o că i s-a rătăcit o găină.

— Şi ce-aş putea eu să fac ? a întrebat-o mama aspru.

— Rugaţi-l pe fiul dumneavoastră să o caute — a spus ea.

— Pentru dumnezeu, încetaţi o dată, -— a răspuns mama, băiatul a găsit şi el o dată nişte bani şi acum n-o să aibă linişte o sută de ani.

Ele vorbeau pe săliţă, iar eu din casă, trăgeam cu urechea. În acel moment, n-am mai rezistat şi am întredeschis uşa.

— Am să vă găsesc găina -— am spus eu, privind-o cu îmbărbătare de după spatele mamei. Cu două zile în urmă, mi se rostogolise mingea în pivniţa vecină. Sco- ţînd-o de acolo, observasem o găină, şi, întrucît nimeni din curtea noastră nu-şi pierduse găinile, am dedus ca trebuie să fie tocmai găina întrebată. Simt că ea se găseşte în această pivniţă — am spus eu, după o pauză de concentrare.

— Nu-i nici o găină acolo — a protestat pe neaşteptate stăpîna pivniţei. Ea întindea rufele în curte şi, după cît se pare, a ascultat convorbirea noastră.

— Trebuie să fie -— am spus eu.

— N-ai de ce să te bagi acolo, să împrăştii lemnele, ba să mai dezlănţui vreun incendiu — a început ea să mă toace la cap.

Eu am luat chibriturile şi m-am strecurat în pivniţă. Uşa de intrare era încuiată, dar la capătul opus se afla o groapă prin care am şi pătruns.

în pivniţă era întuneric, de la gaură pătrundea doar o fîşie slabă de lumină şi trebuia să merg ghemuit.

— Ce face el acolo ? a întrebat cineva afară.

— Caută o comoară, a răspuns Sonika, acea nepricepută tovarăşă de drum a copilăriei mele. A găsit acolo un milion de ruble.

Aprinzînd cu prudenţă chibriturile şi uitmdu-mă peste tot, am ajuns la locul unde văzusem găina. Ea era acolo. S-a ridicat şi, întinzîndu-şi capul ca o oarbă, a privit în direcţia mea. Am ghicit că ea s-a apucat de clocit în această pivniţă. Găinile din oraş îşi caută pentru clocit cîte un cotlon retras, ascuns privirilor. Nu era de loc greu s-o prind pe întuneric. Am pipăit cuibul pe care şi-l făcuse pe un braţ de paie şi am început să adun cu grijă ouăle calde în buzunare. Pe urmă m-am retras cu fereală. Mergeam, de data aceasta, spre lumină, de aceea puteam să nu mai aprind chibrituri.

Văzînd-o în mîinile mele, stăpîna ei a început să cotcodăcească de bucurie o dată cu găina.

— Şi încă asta nu-i totul — am spus eu, încredin- tîndu-i găina.

— Dar ce mai este ? m-a întrebat ea.

— Iată, i-am răspuns eu şi am început să scot ouăle din buzunar. Văzînd ouăle, găina nu ştiu de ce s-a supărat, deşi eu doar nu mă ferisem de ea cînd i

le luasem din pivniță. Se prea poate însă oa acolo, în întuneric, ea să nu fi observat. Femeia şi-a strîns ouăle în şorţ şi, ţinînd găina subsuoară, a ieşit din curte.

— Să vii pe la mine cînd se coc smochinele — mi-a strigat ea din poartă.

De atunci, eu am căutat permanent cîte ceva şi am găsit adesea lucruri neaşteptate, aşa încît mi-am cucerit gloria unui fel de găsitor necesar în gospodărie. îmi amintesc că o rudă de-a noastră, un om plin de ciudăţenii, cînd şi-a pierdut capra, a vrut să mă ia la ţară la el, ca s-o caut cum trebuie, Eu eram încredinţat că-i voi găsi capra, dar mama nu m-a lăsat, temîndu-se să nu mă rătăcesc eu însumi prin pădure.

Am găsit multe alte lucruri, pentru că tot timpul căutam şi pentru că toţi erau convinşi că pot şi ştiu să găsesc.

Acasă găseam aşchiile coapte în pîine, acele înfipte în pernuţe de femei distrate, vechi chitanţe de impozite şi obligaţiuni de-ale noului împrumut.

Una din vecinele noastre îşi pierdea adesea ochelarii şi mă chema să-i caut. Eu îi găseam rapid, atunci cînd nu reuşise să-i mănture din cameră împreună cu gunoiul. Dar, şi în acest caz, îi găseam la lada de gunoi, pentru că pisicile care-şi făceau de lucru pe acolo nu se atingeau de ei. Vecina îşi pierdea însă prea des ochelarii, aşa că, pînă la urmă, am sfătuit-o să-şi cumpere o pereche de rezervă, pentru ca, atunci cînd îi pierde pe primii, să-i poată căuta cu ajutorul celor de rezervă. Ea a făcut întocmai şi un timp totul a fost bine, dar pe urmă a început să-şi piardă şi ochelarii de rezervă, aşa că munca mea s-a dublat şi eu am fost nevoit să-i ascund aceşti ochelari de rezervă.

îmi făcea mare plăcere să le dăruiesc celor din jur lucrurile pe care le pierdeau. îmi pusesem la punct un sistem de căutare care consta în faptul că lucrurile pierdute trebuie căutate întîi acolo unde au fost sau le este locul de obicei, şi abia pe urmă acolo unde n-au fost niciodată şi nici nu pot fi puse vreodată.

Mult mai tîrziu am aflat că acest lucru se numeşte unitatea dialectică a contrariilor.

Dacă oamenii din jurul meu încetau să mai piardă cîte ceva, eram obligat să creez artificial ocaziile de găsire.

Seara, ca un administrator, dădeam ocol curţii şi ascundeam lucrurile uitate. Cel mai adesea era vorba de rufe uitate pe frînghie. Le aruncam pe crengile pomilor şi apoi, în ziua următoare, cînd mi se solicita ajutorul, după oarecari meditaţii şi după ce-i supuneam la un interogatoriu succint, unde şi ce fusese atîrnat pe frînghie, ca şi cum aş fi rezolvat o ecuaţie ţinînd cont de viteza vîntului şi direcţia lui, le indicam gospodinelor uimite rufele, trăgîndu-le eu însumi din crengile copacilor. Desigur, nu eram aşa de prost ca să-mi repet acelaşi număr prea des. Dar şi pierderile adevărate erau mult mai numeroase.

În tot acest timp, a fost un singur caz cînd un lucru găsit de mine nu i-a făcut bucurie stăpînei lui. Iată cum s-a întîmplat.

În curtea noastră, locuia o fată pe care o chema Liuba. Ea stătea aproape întreaga zi la fereastră şi, zîmbindu-le celor care treceau pe stradă, îşi pieptăna şi răspieptăna părul cu un pieptene aurit, pe care eu, greşit, îl socoteam pe atunci de aur. Lîngă ea se afla un gramofon întors cu pîlnia îndoită spre stradă. El cînta aproape permanent unul şi acelaşi cîntec :

Liuba, Liubuşka,
Liubuşka, porumbiţa mea...

Gramofonul era oglinjoara din basmul cu „Albă ca zăpada", tot timpul vorbea despre stăpîna lui. În orice caz, eu eram încredinţat de asta, şi Liubuşka de asemeni, judecind după mutrişoara ei zîmbăreaţă.

Odată, vara, în grădiniţa destul de retrasă de lîngă casa noastră, am găsit în iarbă pieptenele Liubuşkăi. Eram sigur că e pieptenele ei, pentru că nu văzusem niciodată altul la fel. În aceeaşi seară, mă plimbam prin curte, aşteptînd să se iţte panica şi să fiu solicitat să caut pieptenele pierdut.

Dar Liubuşka nu se zărea şi nu se anunţa nici un fel de panică. Dimineaţa următoare am fost şi mai uimit, nedescoperind nici un trimis special lîngă patul meu.

Am hotărît că pieptenele de aur fusese pierdut de altcineva. Totuşi, trebuia să mă conving că pieptănul Liubei se află la locul ştiut. Parcă făcîndu-mi în ciudă, o zi întreagă ea n-a apărut la fereastră. S-a ivit abia seara, dar acum gramofonul cînta cu totul altceva.

Nu ştiam ce fel de cîntec era acesta, dar înţelegeam că gramofonul nu i se mai adresează ei. Era un cîntec trist, iar atunci cînd Liubuşka s-a întors cu spatele la fereastră şi am văzut că în părul ei nu se află -nici un fel de pieptene, am înţeles că gramofonul d- epilînge, alături de ea, pierderea suferită.

Mama şi tatăl ei stăteau la altă fereastră, sprijiniţi comod cu coatele pe pervaz.

■— Liuba, am întrebat eu, după ce am aşteptat să se termine placa, n-ai pierdut nimic ?

— Nu, a spus ea speriată şi a atins cu mîna părul, tocmaii în locul unde mai înainte îşi înfigea pieptănul.

Şi, în acelaşi timp, nu ştiu de ce s-a înroşit puternic, încît era clar că ştie despre ce-i vorbesc. Nu înţelegeam însă de ce ascunde pierderea.

— Dar asta n-ai pierdut cumva — am spus cu aerul unui vrăjitor, uşor obosit de atîţia gură-cască şi am scos din buzunar pieptenele de aur.

■— Spion blestemat — mi-a strigat ea pe neaşteptate şi, smulgîndu-mi pieptenele, a fugit în altă cameră. Era ca o ofensă absolut absurdă şi absolut prostească.

— Proasto, — i-am strigat eu pe fereastră, stră- duindu-mă s-o ajung cu vocea din urmă — trebuie să citeşti cărţi, o să afli ce-i acela spion.

M-am întors să plec, dar tatăl ei m-a strigat. Era singur la fereastră, pentru că mama Lubuşkăi fugise după ea.

— Ce s-a întîmplat ? a întrebat el, aplecîndu-se pe fereastră.

— După ce că şi-a pierdut pieptenele în grădină, tot ea se supără — am spus eu şi m-am îndepărtat jignit şi tot nedumerit în privinţa celor întîmplate. în seara aceea, Liuba a căpătat o păruială pe cinste.

Pe urmă, în casa lor a apărut un aviator şi o nouă placă cu „Oraşul iubit".

După o săptămînă, aviatorul a plecat cu Liubuşca şi acum rămăsese mama ei să-şi petreacă tristeţea la geam alături de gramofon, care plîngea ca un duilău credincios şi o tot chema: „Liuba, Liubuşka..."

Cît despre mine, mi-am continuat investigaţiile, cucerind noi şi noi pămînturi nedescoperite.

Cel mai interesant era să cauţi pe malul mării după furtună. Am găsit acolo o curea marinărească cu cataramă, o cataramă fără curea, gloanţe încărcate din timpul războiului civil, scoici de toate dimensiunile posibile şi chiar un delfin mort. Odată am găsit o sticlă, aruncată de furtună, dar, nu ştiu de ce, n-avea nici o scrisoare în ea, aşa că am vîndut-o la sticle vechi.

Aproape de oraş, pe malul rîului Kelaşuri, am găsit un întreg banc de nisip aurifer. Stînd pînă la genunchi în apa rece, albăstruie, spălam zile întregi nisipul. Adunam nisipul în palmă, îmi umpleam căuşul mîinilor cu apă şi aplecînd palmele, priveam cum se scurge apa. Scînte- ioarele aurii lamelate se aprindeau în palma mea, apa îmi gîdila degetele, iar pe fundul bancului, prin apa stră- vezie-străvezie, tremurau pete de soare ca nişte iepuraşi şi-mi era bine, şi eram fericit ca niciodată.

Pe urmă, mi s-a spus că nu este aur, ci mică, dar senzaţia pe care mi-au lăsat-o apa rece de munte, soarele fierbinte, fundul străveziu al bancului, şi fericirea potolită a stăruinţei nu s-au şters.

Dar iată, vreau să vă povestesc despre un alt caz ciudat, cînd am găsit ceva.

Între noi, băieţii, exista, pe atunci, un joc : cine se afundă în apă mai adînc. La o adîncime de doi metri, de exemplu, începeam să plonjăm, înaintînd în adîncime cît ne ajungea respiraţia.

În acea zi, mă întreceam în felul acesta cu un ştrengar în dreptul Plajei cîinilor. Plaja aceasta se numeşte şi astăzi astfel, poate din cauza faptului că acolo se interzicea categoric scăldarea cîinilor, sau poate din cauză că, totuşi, în ciuda interdicţiilor aspre, unii îşi spală cînii acolo. Şi, iată, mă scufund pentru ultima oară. Ajung la fund, vreau să iau un pumn de nisip şi aproape că dau cu nasul într-o placă mare de piatră pe care am reuşit să observ un desen reprezentînd doi oameni.

— O piatră antică cu desen — am strigat eu buimăcit, ieşind la suprafaţă.

— Minţi ! mi-a spus amicul, înotînd spre mine şi pri- vindu-mă drept în ochi.

— Pe cuvînt de cinste! m-am înverşunat eu. O piatră mare şi pe ea oameni primitivi.

Am început să ne cufundăm cu rîndul şi aproape de fiecare dată am văzut în amurgul de sub ape placa de piatră albă cu un desen neclar, care părea să contureze doi oameni. Pe urmă, ne-am cufundat împreună, încercînd s-o desprindem, dar ea nici nu s-a clintit.

în sfîrşit, îngheţaţi, am ieşit din apă. Eu mi-am însemnat precis locul unde ne cufundasem. Era tocmai între geamandură şi un vechi pilon care se ridica din valuri.

După cîteva zile, am început şcoala şi eu i-am povestit unui profesor de-al nostru despre piatra pe care o găsisem în apă. Ne preda geografia şi istoria şi era un om puternic cu picioarele pipernicite. Un Hercule în cîrje. Toată fiinţa lui răspîndea forţă intelectuală şi corectitudine sufletească. La mînie, era înspăimîntător. Noi, copiii, îl iubeam nu numai pentru faptul că ne povestea extrem de interesant, ci şi pentru că avea faţă de noi o atitudine plină de seriozitate, lipsită de acea condescendenţă neglijentă, în spatele căreia copiii intuiesc totdeauna fără greş indiferenţa.

— Trebuie să fie o „stele" de pe vremea grecilor antici, a spus el după ce m-a ascultat cu atenţie, ai descoperit un lucru remarcabil.

Am hotărît să ne ducem acolo după ore şi, dacă e posibil, s-o smulgem apelor. „Stele", — repetam eu în sinea mea cu nespusă mulţumire. Orele de clasă au trecut în această aşteptare sărbătorească a expediţiei.

Şi, iată-ne pe malul mării. în calitate de forţă fizică, **a** fost trimis cu noi instructorul sportiv. La început, el n-a vrut să meargă, dar directorul l-a convins pînă la urmă. Instructorul sportiv n-avea frică de nimeni în şcoală, pentru că aşa cum afirma adesea, putea să fie solicitat în orice moment să lucreze ca antrenor de box. Noi socoteam că dintr-o lovitură el poate face cnocaut întregul consiliu pedagogic. Probabil de asta avea veşnic pe faţă o oarecare expresie batjocoritoare faţă de tot ceea ce se petrecea în şcoală, parcă în aşteptarea acelui moment cînd va trebui să-şi execute lovitura necruţătoare.

în timpul orelor de sport, dacă cineva nu-l asculta, putea să se trezească cu un ghiont egal, ca forţă de şoc, cu saltul de pe terenul stadionului în curtea bine bătătorită a şcolii. Fiecare dintre noi reuşise să se convingă de acest lucru.

Ne-am dezbrăcat şi ne-am risipit în mare. Pe ţărm a rămas numai profesorul. El stătea în cămaşa lui albă ca zăpada cu mînecile suflecate şi, sprijinindu-se în cîrje, aştepta.

în ajun, se dezlănţuise o furtună şi eu mă temeam ca marea să nu fie tulbure, dar ea s-a dovedit a fi la fel de liniştită şi străvezie ca şi în ziua descoperirii.

Am înotat cel dintîi spre locul ştiut, m-am cufundat, dar n-am văzut nimic. Lucrul acesta nu m-a neliniştit, pentru că aş fi putut să nu plonjez tocmai exact. Am tras aer în piept şi am plonjat din nou. Din nou am ajuns la fund şi din nou n-am văzut nimic. împrejurul meu sforăiau, chicoteau şi se stropeau băieţii din clasa noastră. Majoritatea dintre ei, pur şi simplu, se jucau, bălăcindu-se, dar unii plonjaseră într-adevăr pînă la fund, pentru că aduseră nisip şi se împroşcau unul pe altul. Nimeni nu văzuse placa. Am înotat pînă la geamandură, să văd dacă nu cumva ea se deplasase, dar nu, plutea ferm legată de odgonul ei.

A sosit înotînd instructorul sportiv. El întîrziase întrucîtva, deoarece îşi îmbrăcase chiloţii de baie.

— Ei, unde ţi-e statuia — m-a întrebat el, pufăind de parcă i-ar fi fost cald în apă.

— Aici ar trebui să fie — i-am arătat eu cu mîna.

El a tras aer în piept şi, răsucindu-se viguros, s-a dus la fund ca un torpilor. Plonja şi înota, trebuie să recunosc, pe cinste. N-a apărut multă vreme şi, în sfîrşit, a izbucnit ca o explozie.

— Aţi tulburat toată apa — a spus el scuipînd şi suflînd apa pe nări... Ei, scheleţilor, ia luaţi-o din loc ! a urlat el şi, lovind apa cu mina strînsă căuş, a trimis o jerbă de apă în partea băieţilor.

Ei au înotat mai aproape de mal, iar noi doi am rămas să ne înfruntăm.

— Ascultă, nu cumva inventezi ? m-a întrebat el cu asprime, continuînd să pufăie, de parcă i-ar fi fost cald în apă.

— Doar nu sînt nebun — am spus eu.
— De unde să ştiu eu — a răspuns el privind în apă, de parcă ar fi căutat o gaură pe unde să-i fie mai uşor să plonjeze. În sfîrşit, găsind-o, a tras aer în piept şi s-a cufundat. De data aceasta, a reapărut cu o bucată ruginită de pilon.
— Nu cumva e ăsta ? m-a întrebat el, holbîndu-şi ochii cu încordare.
— Ce, sînt nebun ? am spus eu. E o placă de piatră cu un desen cu oameni pe ea.
— De unde să ştiu eu — a spus el şi, aruncind fierul ruginit, a plonjat din nou.
Rămînînd singur, mi-a trecut prin minte că a venit timpul s-o şterg la ţărm, dar ruşinea faţă de profesor a fost mai puternică decît frica. Doar o văzusem aici. nu putea să dispară nicăieri !
— Pfu ! Drace ! a urlat el de data aceasta, făcînd un salt speriat din apă.
— Ce s-a întîmplat ? l-am întrebat eu şi m-am speriat la rîndul meu. Am crezut că l-a plesnit un cal de mare sau mai ştiu eu ce.
— Ce s-a întîmplat, ce s-a întîmplat ?! Am uitat să trag aer, iată ce s-a întîmplat, a sforăit el, îngînîndu-mă cu mînie.
— Singur aţi uitat, iar eu sînt de vină — i-am spus eu, atins întrucîtva de faptul că mă îngînase.
Instructorul a vrut să-mi spună ceva, dar n-a mai reuşit.
— Ce căutaţi? a întrebat o fată necunoscută, !no- tînd prudent spre noi.
— Ziua de ieri — a spus supărat instructorul, dar, întorcindu-se, s-a topit dintr-o dată : — O statuie antică grecească... Poate că plonjaţi cu noi V
— Nu ştiu să plonjez, a spus ea cu un zîmbet idiot, de parcă l-ar fi invitat s-o înveţe. Avea pe cap o băsmă- luţă roşie, iar instructorul îşi fixase privirile cu o încîn- tare mută pe această băsmăluţă, de parcă s-ar fi mirat de unde a putut ea să şi-o procure.
— Dar dumneavoastră de unde sînteţi ? a întrebat el nici una nici două, de parcă de unde era băsmăluţă stabilise deja.

— De la Moscova, dar de ce întrebaţi ? a răspuns fata şi, pentru orice eventualitate, a privit spre ţărm, cumpănind, în sinea ei, dacă nu-i primejdios să discuţi cu bărbaţi străini la asemenea adîncime.

— Aveţi noroc, — spuse instructorul — vă voi învăţa să plonjaţi.

— Nu, a zîmbit ea cu mai mult curaj de data aceasta — mai bine mă uit cum căutaţi dumneavoastră.

-— Dacă nu mai ies la suprafaţă, consideraţi că m-aţi făcut cnocaut — a spus el, lipind de zîmbetul ei un alt zîmbet, pe care l-a dus pînă la dimensiuni neruşinate.

S-a răsucit cu deosebită vigoare şi s-a dus la fund. Eu am înţeles că de-acum începe jocul de-a puia-gaia şi el n-o să mai aibă nici un chef de căutat piatra.

— Aţi văzut, într-adevăr, o statuie ? m-a întrebat fata şi, scoţînd o mînă din apă, a început să-şi bage şuviţele de păr sub băsmăluţă, cu degetul mic, care, din prostie, i se părea probabil că e mai puţin ud.

— Nu o statuie, ci o „stele", am corectat-o eu, privind cum se înfrumuseţează fără ruşine pentru instructorul sportiv.

— Ce mai e şi asta ? m-a întrebat ea, continuînd-şi silinţele în înfrumuseţare.

Mă hotărîsem, la rîndul meu, să iau măsuri pînă ce el nu apare.

— Nu ne deranjaţi, — am spus eu — ce, n-aveţi destulă mare ? înotaţi mai departe.

— Băiatule, te rog să nu fii obraznic, mi-a răspuns ea cu înfumurare, de parcă ar fi discutat cu mine de la fereastra propriului castel. Repede s-au mai înţeles. Ea ştia că instructorul sportiv, apărînd la suprafaţă mai tîrziu sau mai devreme, va fi, în orice caz de partea ei.

Instructorul a reapărut exuberant ca un dansator ce se prinde în cerc. Deşi fusese îndelungă vreme sub apă, era un plonjor pierdut, pentru că acum nu se mai cufunda pentru noi, ci pentru ea.

— Ei, aţi văzut-o ? l-a întrebat ea, de parcă ar fi fost prieteni de cînd lumea, şi chiar s-a apropiat de el puţin.

— A, — spuse el, trăgînd aer — nişte fantezişti! Aşa îi denumea el pe oamenii lipsiţi de forţă

fizică şi, în general, pe cei care nu sînt buni de nimic. Haideţi, mai bine, să înotăm.

— Hai, dar nu prea departe — a căzut ea de acord, poate tocmai ca să-mi facă mie în ciudă.

— Şi cum rămîne cu piatra ? am rostit eu, amintin- du-i cu melancolie de datorie.

— Am să-ţi dau acuş un ghiont de-ai să nimereşti dintr-o dată sub piatra ta — m-a lămurit el liniştit şi amîndoi s-au depărtat înotînd. Un cap negru pe o ceafă zdravănă, bronzată, alături de băsmăluţa roşie.

M-am uitat spre ţărm. Mulţi băieţi stateau întinşi pe nisip şi se încălzeau. Profesorul stătea încă în cîrjele lui, aşteptînd să găsesc placa. Dacă nu m-aş fi mtîlnit chiar ieri cu prietenul împreună cu care o descoperisem, poate că aş fi hotărît că totul mi s-a năzărit.

Am mai făcut vreo zece plonjoane şi am pipăit tot fundul de la geamandură pînă la pilon. Dar placa blestemată se pitise pe undeva. În tot acest timp, profesorul nostru mă strigase de cîteva ori, dar nu l-am auzit prea bine şi m-am făcut că nu-l aud de loc. Mi-era ruşine să ies din apă, nu ştiam ce să-i spun.

Obosisem destul de tare, îngheţasem şi înghiţisem o mulţime de apă. De fiecare dată îmi era tot mai silă să plonjez. Deja nu mai atingeam fundul, ci mă cufundam numai în apă, ca să nu fiu văzut. Mulţi băieţi se îmbrăca- seră, unii plecaseră acasă, dar profesorul stătea şi aştepta.

Instructorul sportiv şi fata ieşiseră deja din apă şi el îşi mutase hainele lîngă fată şi stăteau alături, con- versînd şi aruncînd pietricele în apă.

Speram că ai noştri se vor plictisi de aşteptat şi vor pleca, iar atunci voi putea ieşi din apă. Dar profesorul nu pleca, iar eu continuam să mă cufund.

În timpul acesta, instructorul reuşise să-şi pună pe cap băsmăluţa fetei. Pînă ce să mă dumiresc eu de ce şi-o fi legat capul cu băsmăluţa aceea, pe neaşteptate el s-a ridicat în mîini, iar ea urmărea, pe ceasul lui, cîte minute poate să reziste. El a stat îndelung în mîini şi chiar discuta cu fata din poziţia aceea, ceea ce ei, desigur, îi făcea mare plăcere.

L-am admirat şi eu cu mihnire, dar, în clipa aceea, profesorul meu m-a strigat tare şi eu, din cauza surprizei, m-am uitat spre el. Privirile noastre s-au întîlnit. Nu-mi mai rămăsese nimic altceva decît să înot spre ţărm.

— Ai îngheţat de tot! a ţipat el, cînd am ajuns aproape de mal,

— Nu mă credeţi, nu-i aşa ? l-am întrebat eu, clănţănind din dinţi şi am ieşit din apă.

— De ce să nu te cred, a răspuns el sever, aplecîndu-se în faţă şi strîngînd mai tare cîrjele cu mîinile lui de gladiator, dar se poate să stai în apă aşa de multa vreme ? Culcă-te imediat!

— A fost un băiat cu mine, — i-am spus eu cu o voce respingătoare de ghinionist — am să vi-l arăt chiar mîine.

— Culcă-te ! mi-a poruncit el şi a făcut un pas spre mine. Dar eu continuam să stau în picioare, pentru ca simţeam că nici aşa nu voi reuşi să-l conving decît cu mare greutate, dar încă daca mă mai culc...

— Poate că a smuls-o băiatul acela ? a întrebat un coleg le-al meu. Era o cale ademenitoare. M-am uitat la profesor şi din ochii lui am înţeles că el aşteaptă numai adevărul şi că adevărul va fi tocmai ceea ce am să-i spun eu şi, de aceea, n-am putut să mint. Mîndria, pentru încrederea pe care mi-o arăta, nu mi-a permis.

— Nu, am spus eu, regretînd, ca totdeauna în asemenea cazuri, faptul că nu mint, eu l-am văzut pe băiatul acela chiar ieri, mi-ar fi spus...

— Poate că a furat-o vreun peşte? a adăugat acelaşi coleg, sărind într-un picior pentru a-şi scoate apa din urechi.

Era prima pietricică, ştiam eu, după care se va rostogoli o avalanşă de batjocuri, dar profesorul i-a oprit cu o privire, spunindu-le :

— Dacă n-aş fi crezut, n-aş fi venit aici. Pe urmă, a privit gînditor marea şi a adăugat : — Poate că, în timpul furtunii, a fost acoperită de nisip, sau a fost mutată din loc.

Şi totuşi, după cincisprezece ani, placa mea de piatră a fost găsită nu prea departe de locul unde o văzusem prima oară. Şi a găsit-o tocmai fratele

prietenului meu. Aşa încît, de data ¡aceasta, ea nu s-a depărtat prea tare de mine.

Cunoscătorii spun că e o rară şi preţioasă operă de artă, o piatră de mormînt cu un basorelief trist şi delicat, îmi amintesc cu emoţie şi mîndrie de profesorul nostru, de capul lui creţ cu frumosul nas coroiat de zeu elin, un zeu cu picioarele tăiate.

... Deşi mările noastre nu au flux şi reflux, pămîntul copilăriei este un ţărm umed şi misterios ca acela de după reflux, pe care poţi găsi cele mai neaşteptate lucruri.

Şi eu am căutat permanent, şi poate că de aceea am devenit cam împrăştiat. Iar apoi, cînd am devenit matui, adică atunci cînd deja aveam ce pierde, am înţeles ca toate întîmplările fericite din copilărie, cînd găseşti ceva, constituie un fel de credit al soartei, pentru care trebuie să plătim la maturitate. Ceea ce este pe deplin echitabil.

Şi am mai înţeles ceva : toate lucrurile pierdute pol fi găsite — chiar iubirea, chiar şi tinereţea. Numai conştiinţa pierdută n-a mai fost găsită de nimeni, niciodată.

Gîndul acesta nu-i chiar aşa de trist cum poate să pară, dacă luăm în consideraţie că ea nu poate fi piei- dută din simplă neatenţie.

DATORNICII

Cel care umblă să împrumute bani nu-ţi trimite niciodată telegrame de avertizare. Totul se petrece pe neaşteptate, totul se bazează pe surpriză.

Un asemenea individ te provoacă la o discuţie pe tema general-culturală sau chiar casnică, îţi ascultă cu cea mai respectată atenţie consideraţiile şi, cînd s-a stabilit între voi o caldă înţelegere comună asupra tuturor problemelor abstracte, folosind prima pauză ivită în conversaţie, face un salt uşor din înălţimile casnice — Pentru că veni vorba , nu-mi pasezi vreo sută de lei pentru două săptămîni ?

O asemenea trecere bruscă are o influenţă extrem de apăsătoare asupra fanteziei, aşa că, pe moment, nu poţi inventa nimic. În primul rînd, e de neînţeles de ce „pentru că veni vorba" ? Dar aşa e soiul acesta de oameni care umblă după împrumutat bani, orice ocazie o socotesc cum nu se poate mai potrivită.

Primele două secunde, cele mai preţioase, trec în această stare de confuzie... şi asta strică totul. însuşi faptul că nu i-am răspuns imediat dovedeşte că am bani. În asemenea împrejurări, este extrem de dificil să demonstrezi că tu însuţi ai nevoie de banii tăi. Nu se mai poate însă face nimic, trebuie să te execuţi.

Desigur, se întîmplă, unii indivizi ciudaţi dau banii împrumutaţi înapoi, dar, în esenţă, ei fac o treabă dăunătoare, întrucît, dacă n-ar exista şi aceşti bizari inşi, instituţia răilor platnici şi-ar fi încetat de mult existenţa. Dar aşa ea există şi prosperă pe socoteala creditului moral al acestor indivizi ciudaţi.

O dată, totuşi, am refuzat pe un asemenea individ care se îndatora veşnic. Numai că a trebuit să plătesc pentru asta.

Ne întîlnisem la o cafenea. Poate că nici nu l-aş fi observat, dacă n-ar exista acest mîrşav obicei al bărbaţilor de a privi curioşi la mesele din jur. Privirile noastre s-au încrucişat şi a urmat un schimb de saluturi.

În primul moment, mi se păruse că e instalat destul de solid la masa lui. Dar nu, el s-a despărţit neaşteptat de uşor de masa aceea şi, zîmbind radios, s-a îndreptat spre mine.

— Salutare, consăteanule! mi-a strigat încă de departe.

Eu am luat o figură gravă, dar era prea tîrziu. Cu unii oameni e de ajuns ca o singură dată să ai imprudenţa de a fuma o ţigară, ca, pe urmă, tot restul vieţii, să te numească consătean.

M-am hotărît sa nu-i permit nici un fel de familia- rism şi, cu atît mai puţin, să-i dau ocazia să mă bată pe burtă.

El şi-a epuizat suficient de rapid toate jalnicele metode de prelucrare preventivă, şi, ca din întîmplare, a pus întrebarea fatală.

— N-am — i-am spus eu şi, suficient de fals, m-am bătut cu palma peste veston, de altfel exact pe locul unde aveam portofelul. Datornicul s-a muiat. Mulţumit în sinea mea de tăria de caracter de care dădusem dovadă, am luat hotărîrea să-mi atenuez puţintel refuzul şi am adăugat :

— Desigur, dacă ai foarte mare nevoie, aş putea să împrumut pentru tine de la un coleg.

— Splendid, — s-a însufleţit el — du-te şi dă-i un telefon, iar eu am să te aştept aici.

El s-a aşezat la masa mea. Nu mă aşteptasem la o asemenea întorsătură.

— Stă foarte departe — am spus eu, încercînd să-i temperez entuziasmul inopinat şi să readuc atmosfera de deznădejde iniţială.

— Nu-i nimic — mi-a răspuns el bucuros, fără să-mi permită să-i temperez entuziasmul şi să readuc atmosfera de deznădejde iniţială. Am să beau o cafea şi am să aştept, — mi-a explicat, luîndu-şi o ţigară din pachetul meu pe care-l pusesem pe masă, de parcă se lăsase de acum în întregime în grija mea...

— Dar mi-am comandat deja masa — am replicat eu, trecînd, pe neobservate pentru mine însumi, la tactica de apărare.

— Pînă ţi-o servesc, ai să izbuteşti să dai o fugă. În caz extrem, am s-o mănînc eu, — mi-a spus el, — iar tu îţi vei comanda altă masă cînd te întorci...

Într-un cuvînt, lupta era pierdută. Nu poţi merge împotriva propriei naturi. Dacă n-ai prezenţă de spirit, mai bine nu te băga în asemenea chestii.

A trebuit să părăsesc cafeneaua caldă şi să ies în lapoviţa de afară. La drept vorbind, n-aveam unde să dau telefon, totuşi m-am dus după colţ şi m-am adăpostit într-o cabină telefonică.

Acolo am stat vreo cincisprezece minute. Am scos din portofel suma necesară şi i-am pus în buzunar. Apoi am scos şi preţul prînzului şi l-am pus în alt buzunar. Portofelul, aproape gol acum, l-am pus la locul obişnuit.

După asta m-am întors foarte agale spre cafenea, străduindu-mă să citesc toate anunţurile din vitrine. Numai că nu-mi intra în cap nimic din cele citite, deoarece mi-era frică să nu încurc buzunarele şi să nu-mi prăbuşesc peste propriu-mi cap construcţia mincinoasă, durabilitatea căreia, în ultimă instanţă, e totdeauna o iluzie.

Cînd am intrat în cafenea, el tocmai termina de mestecat prînzul meu şi se pregătea să-mi înceapă cafeaua. I-am dat banii pe care el, fără să-i socotească, i-a

băgat în buzunar. În acea secundă, am avut revelaţia definitiva că drumul de înapoiere al acestor bani va fi îndelung şi întortochiat. Aşa s-a şi dovedit.

— Ţi-am comandat o cafea, mi-a spus el prevenitor. O vor aduce îndată.

Nu-mi mai rămăsese altceva decît să-mi beau cafeaua, pentru că îmi pierise orice apetit pentru mîncare. Ospătara mi-a adus cafeaua şi nota de plată. Eu am achitat prînzul pe care abia îl înghiţise, iar el a fost cel care i-a dat ospătarei un bacşiş gras, parcă pentru a repara lipsa mea de tact, arborînd, fireşte, un aer de bogătaş plictisit şi totuşi generos...

Căci aşa sînt ei, datornicii. Te invită cu un gest larg în taxi, îţi oferă întîietatea la intrare şi te lasă ultimul la ieşire, pentru a nu te împiedica să plăteşti.

Parcă William Shakespeare a spus că : împrumutînd bani, pierdem şi banii şi prietenii. Mie mi s-a întîmplat altfel, adică, de fapt, banii i-am pierdut, în schimb am cîştigat un prieten dubios.

Odată, i-am spus că orice om are o Mare Datorie faţă de societate. El a fost întru totul de acord cu mine. Atunci, am adăugat prudent că noţiunea de Mare Datorie e constituită, în esenţă, de o multitudine de mici datorii pe care sîntem obligaţi să le achităm, chiar dacă uneori sînt împovărătoare. Aici n-a mai fost de acord cu mine. Mi-a explicat că Marea Datorie nu înseamnă o multitudine de mici datorii, ci înseamnă numai Marea Datorie pe care nu avem dreptul s-o fărîmiţăm, fără riscul de a vulgariza lucrurile. Pe lîngă asta, el a descoperit în înţelegerea pe care o dau eu Marii Datorii ecouri ale faimoasei teorii a faptelor mărunte, de mult condamnată fără apel de critica rusă înaintată. În sinea mea am hotă- rît ca, pentru asediul unei astfel de cetăţi, cheltuielile vor întrece desigur beneficiile, şi l-am lăsat în pace.

Dar iată ce mi se pare uimitor. Oamenilor de o cinste ireproşabilă ne vine mai uşor să le refuzăm cererile de împrumut, decît celor cu o conştiinţă mai lejeră, de tip sportiv, ca s-o numesc aşa. Refuzîndu-i pe cei dintîi, ne liniştim cu ideea că n-o facem din frica de a pierde banii.

Cu rău platnicii, lucrurile sînt mult mai complicate. Dindu-le bani cu împrumut, ştim foarte

bine că riscăm să pierdem aceşti bani, dar şi ei, la rîndu-le, ştiu că noi ştim despre acest risc. Se creează, astfel, o situaţie foarte
delicată. Prin refuzul nostru, subminăm parcă încrederea în om, în esenţă îl jignim, bănuindu-l de o potenţială excrocherie.

Despre unul din datornicii mei vreau să vă povestesc mai pe larg. N-am să ascund că, afară de scopul abstract, de cercetare psihologică, urmăresc, prin această povestire, să reconstitui pagubele mele filantropice şi, de asemenea, să-i sperii pe ceilalţi datornici inveteraţi cu posibilitatea demascării tipărite. E drept, ei nu sînt chiar aşa de numeroşi. Faţă de mai bine de două sute de milioane de locuitori ai ţării noastre, dacă sînt şapte—opt oameni.

La drept vorbind, un procent insignifiant. E foarte plăcut, totuşi, să afli cum se trezeşte conştiinţa unui om şi cum ţi se înapoiază "bani dispăruţi fără urmă. Aş spune chiar : nimic mai oportun decît datoria înapoiată pe neaşteptate şi nimic mai neaşteptat decît datoria înapoiată oportun. Ce credeţi, e bine spus ? În general, nu ştiu dacă aţi observat că, atunci cînd vorbim de pierderile personale suferite cîndva, vocea noastră, a tuturor, dobîn- deşte un patos neprefăcut.

Aşadar, iată povestea. Totul a început din momentul cînd am primit, într-un loc anume, o sumă de bani destul de importantă. N-am să dau numele locului, pentru că dumneavoastră oricum nu puteţi primi nimic de acolo.

Lăsîndu-mă influenţat de psihoza generală, am hota- rît să-mi procur un mijloc de transport propriu. De la început, am respins maşina. În primul rînd, trebuie să ai dreptul de a fi proprietar de maşină. Deşi unii, chiar dacă nu-l au, îşi cumpără acest drept. Dar, după mine, asta e o prostie. Să cumperi maşina, să cumperi şi dreptul de a o avea, iar pe urmă, într-o bună zi, să ai un accident şi, în cel mai bun caz, să te lipseşti şi de maşină şi de drepturi. Nu mai vorbesc de faptul că banii mei erau, de fapt, de cinci ori mai puţini decît suma necesară cumpărării unei maşini.

Aşadar, toate aceste motive la un loc m-au făcut să resping ideea maşinii. Am scos de la maşina

imaginara o roată, obţinînd astfel o motocicletă confortabilă cu ataş.

Totuşi, după alte meditaţii mature, am înţeles că motocicleta cu ataş nu mi se potriveşte, din cauza asimetriei ei iremediabile. Presupuneam că această asimetrie mă va irita permanent şi totul se va sfîrşi prin smulgerea ataşului cu ajutorul vreunui morcov de pe marginea şoselei.

Pînă la urmă, m-am oprit asupra bicicletei şi am şi cumpărat-o. Am găsit la ea o serie de avantaje incontestabile. E mijlocul de transport cel mai uşor, cel mai silenţios, cel mai sigur. În plus, economiseam şi benzina, întrucît propulsorul ei se alimentează din forţele tale interne, aflîndu-se, deci, în aşa-numitul sistem, al gospodăriei chibzuite.

Am gonit o lună întreagă pe bicicletă şi eram pe deplin satisfăcut. Odată însă, pe cînd pedalam în plină viteză, de după un colţ s-a repezit dintr-o dată asupră-mi un autobuz. Pe jumătate mort de frică, m-am smuls da sub radiatorul ce sufla flăcări pe nas, am zburat pe trotuar, de unde, fără să micşorez viteza, m-am năpustit într-un atelier de ceasornicărie.

Ce s-a întîmplat ? ! a strigat unul dintre meşteri sărind în sus şi scăpînd un ceas deşteptător din Erevan care s-a rostogolit pe podea, scoţînd un sunet de toba orientală cu clopoţei.

— Reparaţiuni garantate -— am spus eu cu voce calmă, lovindu-mă de ghişeul casei şi oprindu-mă surprinzător de uşor.

— Un nebun ! s-a dezmeticit, prima, casieriţa şi a trîntit gemuleţul casei.

Mi-am venit în fire şi, pentru a nu schimba impresia favorabilă pe care o produsesem, mi-am scos în tăcere din atelier bicicleta. Cu coada ochiului, am observat că unui ceasornicar îi căzuse din ochi lupa. M-am gîndit, nu ştiu de ce, că lupa ceasornicarului şi monoclul aristocratului au, în destinaţia lor, o stranie asemănare. Cu ajutorul lupei, ceasornicarul măreşte mecanismele mici, iar amatorii de monocluri, probabil, consideră ca un fenomen asemănător se petrece cu oamenii asupra cărora îşi îndreaptă privirile.

Pe urmă, pe stradă, mi-a venit ideea că e mult mai plăcut şi mai neprimejdios să te laşi în voia

gîndurilor mergînd pe lîngă bicicletă, şi de aceea m-am hotărît să n-o mai folosesc.

La urma urmei, confruntarea dintre un biciclist şi un autobuz nu poate fi comparată decît cu meciul dintre un boxer de categorie pană şi unul de categorie grea.

Ajuns acasă, mi-am pus bicicleta în şură şi n-am mai vrut să ştiu de ea.

Cam peste o lună, a venit la noi o rudă îndepărtată şi mi-a amintit de bicicletă. În general, dacă primiţi vreodată vizita vreunei rude îndepărtate, pe care n-aţi văzut-o de multă vreme, să nu vă aşteptaţi la nimic bun. În timp ce dumneavoastră treceaţi prin anii grei ai formării personalităţii şi mai ştiu eu ce, el, în timpul ăsta, dracu' ştie unde hoinărea. Iar apoi, cînd v-aţi ridicat pe propriile picioare şi chiar aţi achiziţionat o bicicletă proprie, el ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, apare acasă la dumneavoastră, zîmbeşte cu toţi cei 33 de dinţi ai săi şi începe măreaţa fericire a rudeniei.

Închipuiţi-vă un tip robust, de talie mică, într-un veston de piele, care vă strînge mîna puternic, făcîndu-vă sa-i simţiţi toate bătăturile din palmă. Lucrează în oraş la o staţie de benzină, dar locuieşte la ţară, la zece kilometri de oraş. E încă ţăran, deşi e deja muncitor... întruchipează în persoana lui ambele clase biruitoare.

Iată-l, stă în faţa mea acest Vanecika Mamba şi emană din fiecare cută a vestonului de piele, din ochii aurii, din dinţii sănătoşi înşiruiţi ca gloanţele pe pieptul caftanului cerchezului, o asemenea forţă vitală, încît ai impresia că numai să vrea şi ar putea să bea o halbă de bere umplută cu benzină, iar după aceea să aprindă o ţigară şi nu va avea nici pe naiba.

— Salut, — spune el şi-mi strînge mîna. O strîngere de mînă, ştiţi, de bărbat voluntar.

-— Bună ziua, — spun — Vanecika, ce vînt te aduce ?

— Am auzit că vinzi o bicicletă şi sînt amator s-o cumpăr.

Nu pricep de unde a scos că-mi vînd bicicleta. Nici n-aş fi bănuit că ştie de existenţa ei. Dar Vanecika Mamba face parte dintre oamenii care ştiu despre tine

mai mult decît ştii tu însuţi. „Şi de ce să n-o vînd, — mă gîndesc eu — chiar pică la momentul potrivit..."

— Ei da, îi spun, o vînd.

— Cît ceri ?

— întîi s-o vezi...

— Am văzut-o deja, spune el zîmbind, şura e deschisă...

Bicicleta costă, după banii vechi, opt sute de ruble. Am scăzut o sută pentru amortizare.

— Şapte sute...

— Nu merge.

— Dar cît îmi dai ?

— Trei sute !

Ei, mă gîndesc, începe acuma procesul de întîmpinare. Unul va creşte, celălalt va scădea, iar, într-un punct anumit, interesele vor coincide.

— Bine, îi spun, şase sute.

— Dă-o-ncolo — îmi spune — de flecăreală, trei sute de ruble nu se tăvălesc pe drum.

— Dar bicicleta, crezi, se tăvăleşte ?

— Cine mai merge azi cu bicicleta ? Numai poştaşii de sat.

— De ce o cumperi ?

— Am de mers mult pînă la slujbă, eu o iau temporar, pînă îmi cumpăr maşină.

— Vra să zică îţi cumperi maşină, dar te tocmeşti pentru o bicicletă.

— Tocmai de asta îmi cumpăr maşină, pentru că mă tocmesc pentru o bicicletă.

Ce să-i mai spui ? Doar nu degeaba e Vanecika Mamba, tip bine cunoscut în oraşul nostru, mai ales printre şoferi.

— Bine, îi spun, cu cît o cumperi ?

— Doar ţi-am spus. N-ai să te duci cu ea la talcioc.

— N-am să mă duc.

— La consignaţie nu ţi-o primesc.

— Ei fie, spun, ia-o cu patru sute de ruble, din moment ce pe toate le ştii.

— Fie, spune Vanecika, o iau cu trei sute cincizeci, ca să nu fim în pagubă niciunul. Totuşi, sîntem rubedenii.

— Dracu să te ia, îi spun, ia-o cu trei sute cincizeci. Dar spune-mi cum ai aflat că vînd o bicicletă ?

— A, îmi spune, te-am văzut cum goneşti pe bicicletă şi am dedus că unul ca tine n-are să meargă multă vreme : ori se sfărîmă, ori o vinde.

Vanecika se uită împrejurul camerei cu privire de gospodar şi îmi spune, zîmbind din nou cu toate gloanţele sale :

— Poate că mai ai şi altceva de vînzare ?

— Nu, îi spun, îţi ajunge deocamdată.

Am ieşit din cameră. În timp ce eu stăteam pe cerdac, el a coborît în curte şi a scos din şură bicicleta.

— Dar unde-i pompa ? mă întreabă.

— Mi-au furat-o nişte ştrengari.

— Ei poftim, şi încă te mai tocmeai, îmi spune Vanecika, încalecă bicicleta şi, dînd roată prin curte, mă sfătuieşte :

— Trebuie să atîrni un lacăt la şură. Am să-ţi aduc un lacăt bun.

— De lacăt — îi spun — nu te îngriji. Mai bine dă-mi banii.

— Uite, duminică vînd perele şi-ţi aduc banii — spune Vanecika şi, fără să mai coboare de pe bicicletă, iese pe poartă.

Nu mi-a plăcut de loc. Dar ce să-i faci, oricum, mi-e rudă, chiar dacă-i îndepărtată. Şi mai înainte spuneam eu că e mai bine să ai un singur prieten apropiat, decît zece rude îndepărtate. Dar, mai ales prin părţile noastre, nu toţi înţeleg acest lucru.

Şi iată că4 întîlnesc după o săptămînă pe stradă.

— Ei, ai vîndut perele ?

— Le-am vîndut eu, dar ştii şi tu singur că anul ăsta s-au făcut aşa de multe, încît e mai avantajos să hrăneşti porcii cu pere.

— Cum aşa, n-ai scos nimic ?

-— Am scos pentru cîrpele muierilor. Ştii doar că am cinci feţişoare. Şi, în plus, nevastă-mea e iar însărcinată. Te duc la ruină leprele astea.

— De ce-ţi chinui soţia, — îi spun — ajunge cu huliganismul.

•— Mie îmi trebuie un băiat — mă anunţă el. Cît despre banii care-i ai la mine, să ştii că nu-i pierzi. Curînd se coc strugurii, pe urmă curmalele, pe urmă mandarinele. Am să ies eu din impas cumva.

— Ei, îi spun, dă-i drumul cu ieşitul din impas.

Cu asta ne-am despărţit. De un datornic trebuie să ţii cont. Datornicul trebuie alintat, uneori chiar e necesar să împrăştii zvonuri cu privire la corectitudinea lui.

Dar sezonul strugurilor a trecut, pe urmă a trecut şi cel al curmalelor, apoi au apărut mandarinele, dar Vanecika al meu nu dă nici un semn de viaţă.

Aflu întîmplător că soţia lui Vanecika a născut din nou o fetiţă şi atunci m-am gîndit să-i reamintesc discret de persoana mea, sub forma unei scrisori de felicitare. Aşa şi pe dincolo, te felicit pentru fetiţa următoare ; dacă ai timp treci pe la mine, locuiesc tot acolo. Să bem un vin bun, să stăm de vorbă despre una şi despre alta.

După o săptămînă, mi-a venit răspunsul. Ai un scris, îmi scria el, ca laba găştii, fiică-mea cea mare abia l-a descifrat. Mulţumesc pentru felicitare, soţia mi-a mai născut o fată. M-am încurcat de tot în numele lor. La noi în sat, îmi comunică el, s-a instalat lumină electrică. Trebuie să plătesc şi pentru asta. Datoria n-am uitat-o dar, nu-i nimic, Vanecika Mamba iese el din impas cumva. Iar la sfîrşitul scrisorii mă mai întreabă dacă mi-am cumpărat lacăt la şură. Dacă nu mi-am cumpărat încă, îmi scrie el, îmi va aduce unul. Gata, mă gîndesc, s-au prăpădit banii mei. într-adevăr, pînă în vara următoare nu l-am mai văzut. De datorie, aproape uitasem.

într-o zi, trecînd prin piaţă, aud că mă strigă cineva. Mă întorc şi-l văd pe Vanecika Mamba de după un munte întreg de harbuji. Arată tuturor o felie zdravănă, îşi sclipeşte dinţii şi strigă :

— Harbujii Mamba, daţi buzna pînă nu-i mănînc singur !

O femeie mă întreabă ce fel de sort de harbuji „Mamba" ?

— Nu cunoaşteţi harbujii „Mamba" ? rîde Vanecika şi înţepînd cu cuţitul o bucăţică de miez, i-o bagă cetăţencei drept sub nas.

— Nu vreau să gust, am întrebat numai — se dă de o parte cu ruşine cetăţeanca.

— Eu nu vă rog să cumpăraţi, eu vă rog numai să încercaţi harbujii „Mamba" ! aproape izbucneşte în plîns Vanecika.

Pînă la urmă, cetăţeanca gustă şi, gustînd, nu mai are curajul să nu cumpere. Mă uit şi văd că pe fiecare harbuz este scrijelit semnul firmei — litera „M".

— Ce mai e şi asta, — îl întreb — atomi marcaţi ?

— Am adus harbujii din sat împreună cu un naş şi, ca să nu-i încurcăm, eu mi i-am însemnat.

Şi rîde de unul singur. N-am izbutit să-i amintesc de datorie, pentru că mi-a înghesuit în braţe un harbuz destul de greu. Am încercat să protestez, dar Vanecika s-a repezit plin de ardoare.

— Sîntem sau nu sîntem rude ? Din grădină 1 Propriii mei harbuji! Doar nu i-am cumpărat 1

A trebuit să-l iau. Să-i vorbesc de datorie, cu harbuzul primit cadou în braţe, nu se făcea, aşa că am tăcut. Să-l ia naiba, măcar am căpătat un harbuz pentru bicicletă.

Mi s-a povestit, mai pe urmă, cum l-a tras el pe sfoară pe bătrînelul acela cu care adusese harbujii. Cît au mers ei în camion deasupra harbujilor, naşul a adormit, iar Vanecika a izbutit să însemne cu cuţitul lui de pirat vreo douăzeci de harbuji de-ai naşului. Iată care era, deci, secretul sortului de harbuji „Mamba" !

După vreo jumătate de an, am trecut din întîmplare cu un coleg pe la staţia de benzină ca să-şi alimenteze maşina. îl văd pe Vanecika al meu cum se învîrte în jurul unei „Volgi" cu un fel de bunăvoinţă încruntată şi o spală cu furtunul.

— Salutare, îi spun, Vanecika. Ce, ai devenit spălător ?

— A, îmi răspunde, bună ziua. Opreşte apa, se apropie. Ce, tu, într-adevăr, nu ştii nimic ?

— Şi ce-ar trebui să ştiu, mă rog ?

— Mi-am cumpărat „Volga". Asta-i „Volga" mea.

— Bravo, îi spun, nu arunci vorbele în vînt.

— Şi încă mai spune că mi-e rudă, se plînge Vanecika, de mine, colegului. Cînd şi-a cumpărat el

bicicletă, eu am aflat imediat. Iar cirud eu îmi cumpăr „Volga", el nu află nimic. Unde-i dreptatea ?

— Despre bicicletă, îi spun, mai bine să nu ne amintim.

— De ce, îmi răspunde, am să ţi-o plătesc, deşi era o bicicletă răblăgită şi n-avea nici măcar pompă. Dar acum m-am apucat să-mi fac casă şi sînt plin de datorii. Cum îmi termin casa, mă achit cu tot.

— Cu fructe mai faci negoţ ? îl întreb.

— Să nu mai vorbim, e o jale. Controlul camioanelor parcă a înnebunit. Inspectorii sau nu-ţi iau nici un ban, sau îţi cer aşa de mult, că nu-i de loc rentabil să le mai duci la piaţă.

Cînd am plecat, colegul meu mi-a spus :

— Acest Vanecika al tău umbla cu tot felul de maşinaţiuni cu benzina. O să-l prindă.

— Să-l prindă, — spun — deşi eram încredinţat că n-o să fie prins.

După cîtva timp, mă întîlnesc cu un cunoscut comun.

— Ai auzit că pe Vanecika Mamba l-au transportat în stare gravă la spital ?

— Ce s-a întîmplat, — întreb — a explodat staţia de benzină ?

— Nu, — îmi explică el — a căzut într-o groapă cu var. Doar îşi construieşte casă.

— Nu-i nimic, — spun eu — Vanecika se descurcă.

— Nu cred, — face el — n-are zile multe.

A zăcut Vanecika la spital cam o lună de zile. Am vrut să-i fac o vizită, dar nu mi-a venit la îndemînă. Mă gîndeam că o să creadă că vin după bani. Pe urmă, am auzit că s-a pus pe picioare — a ieşit şi din încurcătura asta. Fusesem sigur de asta. îi rămăsese pe lumea asta prea multe treburi de făcut, şi încă de felul acelora pe care nu le poţi lăsa pe seama altora. Pentru că alţii nu s-ar putea descurca.

A trecut un an. într-o bună zi, mi s-a transmis o invitaţie din sat : Vanecika avea o dublă sărbătoare : casă nouă şi naşterea unui băiat.

Numai că eu sînt sătul de sărbători de astea. Sînt invitaţi vreo două-trei sute de oaspeţi, iar masa se serveşte pe la orele douăsprezece noaptea. Pînă se

termină pregătirile, pînă sosesc toţi cei din conducere. Iar principalul îl constituie obolul. în mijlocul curţii, stă crainicul satului, iar lîngă el, la o măsuţă, o fetiţă care scrie. Ea moaie vîrful creionului în gură şi notează într-un caiet de şcoală tot ce a adus fiecare. Darurile se fac în bani, dar mai ales în natură.

— O vază frumoasă, ca luna — strigă crainicul, ridicînd-o sus, deasupra capului, pentru a o arăta tuturor musafirilor.

— Curată şi străvezie, ca şi cugetul oaspetelui drag — improvizează el.

— O plapomă rusească — strigă crainicul, desfă- cînd cu entuziasm plapoma împăturită. Sub o asemenea plapomă poate dormi un regiment întreg, adaugă el fără ruşine, deşi dimensiunile plapomei sînt dintre cele mai obişnuite.

În timp ce crainicul îşi desfăşoară trăncăneala, musafirul stă lîngă el, plecîndu-şi capul cu o comică modestie. în realitate, el trage cu coada ochiului la cele notate de fetiţă în caiet, ca să nu-i greşească numele şi pronumele. După aceea, se alătură spectatorilor, iar crainicul aduce deja osanale următorului cadou.

— O faţă de masă regească — strigă flecarul şi, cu gestul de demon rural, desfăşoară faţa de masă. într-un cuvînt, e un spectacol original. Desigur, dacă ai venit fără cadou, nu te va alunga nimeni, dar opinia obştească deja te-a clasat fără drept de apel.

Aşa că nu m-am dus la sărbătoarea lui Vanecika, dar i-am trimis o scrisoare de felicitare, fără nici un fel de aluzii, de data asta.

Stăteam, odată, în piaţa de lîngă gară a unui orăşel raional, gîndindu-mă cum să ajung acasă : să iau trenul electric sau să prind vreo maşină de ocazie.

Deodată aud că cineva mă strigă. Mă uit : Vanecika, la geamul „Volgăi" sale.

— Cum ai nimerit aici ?

— Am fost în interes de serviciu. Dar tu ?

— Am dat o fugă pînă la Soci. Urcă, te duc.

M-am aşezat lîngă el şi am pornit. în maşină, plutea,
persistentă, aroma de contrabandă subtropicală. După spital, nu-l mai văzusem de loc pe Vanecika. Acum am remarcat că aproape nu se schimbase, doar faţa i se

decolorase uşor, de parcă ar fi fost uscată cu o sugativă. Dar era la fel de vesel, dinţii îi sclipeau cu aceeaşi vigoare.

— Am primit — îmi spune — scrisoarea ta. Petrecerea a fost pe cinste, păcat că n-ai venit.

— Cum de ai căzut în groapa cu var ?

— Da-a, nu-mi place să-mi amintesc. Era să-mi dau duhul. Aş putea chiar spune că am fost pe lumea cealaltă. în schimb, din groapa aceea m-am ales cu un fiu.

— Cum aşa ?

— Mă gîndesc că pentru un puşti n-aveam destul calciu în organism.

— Ei, cred că nu calciul îţi lipsea.

— Lasă gluma, ride Vanecika, poate că am făcut o descoperire ştiinţifică. Scrie despre asta în vreo gaze- tuţă — şi împărţim banii pe din două. Deşi n-au să te publice.

— De ce nu ? am devenit eu circumspect.

— Ai un scris ca vai de lume, — mă lămureşte el — nu-l vor putea descifra.

— Lasă răutăţile — îi spun. Mai bine povesteşte-mi despre treburile tale.

— Ei, cum să-ţi spun, — o lungeşte Vanecika şi, în timpul acesta, deschide cu o mînă radioul, caută o muzică de jazz, potriveşte postul.

— Nu se respectă ordinea, — adaugă el pe neaşteptate, iată unde stă răul.

— Dar de cînd ai început să te preocupi de ordine ?

— Iată, am transportat mandarine la Soci. Pe o lungime de două sute de kilometri — patru inspectori. Asta e ordine ? Nu, să nu mă întrerupi, se precipită el, deşi eu nici nu mă gîndeam să-l întrerup. Trei au primit banii, al patrulea refuză. E ordine asta ? N-au decît să cadă la înţelegere între ei, la urma urmei 1 Sau nu luaţi de loc, sau luaţi toţi. Nu puteam doar să-i spun că aranjasem cu ceilalţi trei. Ar fi fost necinstit, nu ?

— Desigur, ar fi fost necinstit, — îi spun, în timp ce mă gîndesc : cinstea e o noţiune foarte interesantă.

Şi nu-i de mirare faptul că fiecare o croieşte după capul lui, ci faptul că nimeni nu se dă în lături de a o invoca.

— Bine, Vanecika — spun, Ai maşină, ai casă, ai un fiu. Lasă-te de treburi de astea, ce-ţi mai trebuie ?

— Faguri, — îmi spune — vreau să fac rost de faguri.

— Ce?

— Albine. Din livada mea se îmbuibă albinele străine. Mai bine să le am pe ale mele. Am să încerc.

— Dacă-i aşa, încearcă. Ai încercat destule doar.

— Nu ştii vreun apicultor bun ?

— Nu, nu ştiu.

Un timp, am mers în tăcere. Dar lui Vanecika nu-i plăcea să tacă pe gratis.

— Ascultă, ce fel de campanie a început cu casele ?

— De ce, ai neplăceri ?

— Ştii şi tu, fel de fel de invidioşi. Se plîng. Cică de unde casă, maşină... Preşedintele m-a chemat deja.

— Ei, şi cum a fost ?

— I-am spus că, dacă vine vreo comisie sau delegaţie, să le aducă la mine. Să le spună : iată un ţăran înstărit. Ei, acum mă mai vinzi ?

— Şi el ce-a spus ?

— Şi eu trebuie să dau socoteală, spune el...

N-am reuşit să lămurim pînă la capăt problema. S-a
întîmplat ceva neaşteptat.

Mergeam cu viteză mare, dar, deşi drumurile noastre au destule curbe, eu eram liniştit. Vanecika a stat la volan în timpul războiului şi, în general, simte foarte bine maşina.

Intraserăm deja în centrul oraşului, iar el nu se grăbea de loc să micşoreze viteza. Şi iată că, la o staţie de autobuz, o femeie se desprinde din rînd şi, ca o oaie în care a intra-t strechea, fuge de-a curmezişul străzii. „N-o să reuşim!" mi-a licărit în cap şi, în aceeaşi clipă, s-a auzit scrîşnetul frînei, şuieratul cauciucului frecat

de asfalt, strigătele mulțimii. Mașina lovise femeia, o aruncase la cîțiva metri și se oprise.

Oamenii fugeau spre femeie. Au ridicat-o și o duceau spre trotuar. Dar, dintr-o dată, ea a dat din mîini și a început mănioasă să se descotorosească de ajutoare. Un flăcău oarecare a alegrat spre mașină, s-a uitat înăuntru și a urlat :

— Ce stai, Vanecika, șterge-o !

Vanecika a băgat în marșalier, a întors în piața gării, a ieșit pe autostradă și a prins o asemenea viteza, încît farurile zburau pe lîngă noi ca niște meteori. Vreo zece minute am alergat cu viteza unei mașini de cursa și, în fiecare secundă, mă așteptam să ne îndreptăm spre acele locuri, de unde Vanecika poate va mai reuși să se întoarcă, dar despre mine slabă nădejde.

— Ce, ai turbat, — am zbierat eu — mai încet!

— Se ține scai un ciancaișist!

M-am uitat în spate. O motocicletă de la controlul circulației ne urmărea. Vanecika a întors într-o ulicioară și mașina, vibrînd, sălta pe pietrele cubice. Motocicleta dispăruse, dar, după vreo zece secunde, a reapărut la capătul ulicioarei. Vanecika a cotit într-o fundătură, a mers pînă la capăt și, dintr-o dată, a pus o frînă atît de bruscă, încît m-am lovit cu capul de ușa de care mă țineam. La doi pași de mașină, se căsca o groapă proaspăt săpată, iar alături zăcea un tub din beton. Vanecika a încercat să dea cu spatele, dar motorul s-a înecat.

Pîrîitul motocicletei creștea în intensitate ca o fatalitate de fier.

După cîteva secunde, motocicleta agentului de circulație era lîngă noi. Acesta a oprit motorul și s-a apropiat de noi cu pasul elastic al îmblînzitorului de tigri.

— De ce ați circulat cu viteză excesivă ? De ce n-ați oprit imediat ?

— N-am auzit semnalul, drăguțule — a spus Vanecika. Era clar că agentul de circulație nu știa nimic de cele întîmplate la gară. Totuși, cu încăpățînare, scria ceva, pretindea ceva de la Vanecika. Vanecika a ieșit din mașină. îl vedeam pentru prima oară într-o asemenea situație umilitoare. Se ruga, implora, făcea

jurăminte, invoca cunoscuţi comuni, argumenta că, în fond, amîndoi lucrează în aceeaşi reţea.

Pe urmă, am observat că Vanecika arată în partea mea semnificativ, exagerînd vădit importanţa persoanei mele.

Reieşea, din cele spuse d„ el, că mă transportă într-o însărcinare aproape guvernamentală. M-am surprins cum, pe neobservate, îmi îndreptam ţinuta.

Pînă la sfîrşit, Vanecika l-a convins pe miliţian. L-a condus pînă la motocicletă, aşa cum, prin părţile noastre, sînt conduşi pînă la cal oaspeţii aleşi. Cred că dacă motocicleta ar fi avut scară, i-ar fi ţinut-o.

— Uită-te la el ce aere îşi dă, prăpăditul — spuse Vanecika pe neaşteptate, îndată ce motocicleta s-a îndepărtat. După cît se pare, era un agent de circulaţie nou, pe care Vanecika nu-l cunoştea încă.

Vanecika s-a aşezat la volan şi şi-a aprins o ţigară. Eu am hotărît că pentru ziua aceea îmi sînt suficiente aventurile de călătorie, aşa că am coborît din maşină.

— Mulţumesc, — i-am spus — de aici e aproape.

— Cum vrei, a răspuns el, pornind motorul. Cît priveşte ordinea, ţi-am spus eu foarte bine.

— Ce ordine ? am întrebat eu, neînţelegînd nimic.

— Au dezgropat strada ? Au pus vreun semn ? Au arătat ocolirea pe variantă ? Asta, după tine, înseamnă ordine ?

Nu mi-a rămas decît să desfac mîinile în lături. M-am jenat să plec pînă ce nu va ieşi de aici. Am mai aşteptat. Vanecika a dat maşina înapoi şi, în timp ce, patinînd, maşina se retrăgea, eu îl priveam, în lumina generoasă a lămpii electrice comunale, faţa dură, cu cuta aspră de conchistador de-a lungul obrazului.

Vedeţi, aicesta e Vanecika : rapace, neruşinat, plin de viaţă. Desigur, nu-i băiat prost, dar n-aş sfătui pe nimeni să transporte cu el harbuji pe piaţă.

După mersul cu maşina, era deosebit de plăcut să umbli pe jos. în general, nu pot suferi nici un fel de aventuri automobilistice. Mi-e milă de pietoni. Deşi înţeleg foarte bine că mila este înjositoare pentru om,

nu pot face nimic cu acest sentiment. Bine că n-a curs sînge. Probabil că tante aceea n-a fost lovită prea tare, mai mult s-a speriat...

Odată, cu mulţi ani în urmă, mergeam prin Moscova şi mă găseam într-o stare sufletească deplorabilă. Terminasem institutul, iar catedra nu-mi accepta lucrarea de diplomă. Nu le plăcuse ceva din ea. Oarecum, îi speriase. Lucrarea mea era de ajuns de proastă, dar conducerea catedrei şi eu însumi nu ne-am dat seama dintr-o dată de asta. Mai tîrziu, în timpul susţinerii, lucrul acesta s-a limpezit, din fericire, şi am primit chiar o notă bună. Dar atunci, în momentul de care vă povestesc, situaţia era cam albastră. Afară era frig, strada alunecoasă, pe trotuar umezeală. Şi, deodată, văd cum dintr-o trecere îngustă, dintre case, se retrage cu spatele un camion. Pe trotuar, stau doi băieţi : unul de vreo opt ani, altul de vreo patru. Văzînd cum se apropie lada camionului, cel mare l-a părăsit pe celălalt şi s-a refugiat într-un loc ferit de primejdie. Am urlat cît m-au ţinut puterile. Micuţul nu auzea nimic, el urmărea porumbeii cu acea adîncă îngîndurare accesibilă numai filozofilor şi copiilor. Era aşa de mic, încît marginea lăzii trecuse deja peste capul lui fără nici o greutate. Am reuşit să ajung şi să-l smulg de guler de sub lada camionului. Din fericire, maşina mergea foarte încet, era gheţuş şi şoferul se temea să pătrundă cu rapiditate în stradă.

Micuţul nu a priceput nimic. El era înfofolit cu multă grijă, ca să nu-i fie frig, încît i se vedea, de sub căciuliţa pufoasă de blană, doar o bucăţică de mutrişoară.

Nici o mamă şi nici un conducător auto nu pot prevedea toate întîmplările. Aici intervine rolul pietonilor. Dar şi pietonii sînt ajutaţi de asemenea întîmplări. Eu, unul, am înţeles atunci că sensul vieţii nu se află în lucrarea de diplomă şi nici măcar în catedră, ci în altceva.

Poate că în virtutea de a fi un pieton vrednic ? În esenţă, toate aceste maşini, avioane, locomotive, nu sînt altceva decît nişte cărucioare de copii pe care noi, pietonii, le tragem după noi sau le împingem înaintea noastră.

După o îndelungată şedere în maşina altcuiva, era foarte plăcut şi lejer să păşeşti pe pămînt. Pămîntul e totdeauna al tău, oricum ar fi şi oricine l-ar învirti. Principalul este sentimentul de libertate şi siguranţă. Nu eşti purtat de o forţă, ci tu însuţi te porţi. Şi, în plus, nu poţi da peste nimeni, numai că, dacă stai să te gîndeşti, îţi poate cădea pe cap o cărămidă. în orice caz, important e să nu ţi-o arunci singur în cap.

Mergeam acasă şi mă gîndeam cu plăcere la faptul că, la timpul respectiv, nu mi-am cumpărat maşină şi că, după aceea, mi-am vîndut şi bicicleta.

Cred că cele mai reuşite gînduri ne trec prin minte atunci cînd ne deplasăm cu o viteză ce nu depăşeşte cinci kilometri pe oră.

LECŢIA DE ŞAH

— Ascultă, cînd vine tata, din nou o să vă aşezaţi la tabla de şah ?

— Mai mult decît probabil.

— Poate că, în timpul jocului, el te studiază ?

— Se prea poate.

— în acest caz, te rog să dai dovadă de noblețe şi de stăpînire de sine.

— Nu-i chiar aşa de simplu. El vrea să jucăm după toate regulile campionatului.

— Da, tata e un adevărat cavaler. învaţă-mă şi pe mine să joc. Vreau să fiu suporterul vostru.

— Nu poţi fi suporterul amîndurora deodată.

— De ce nu ? Dacă doresc să cîştigaţi amîndoi ?

— Aşa ceva nu se întîmplă.

— Ei, atunci am să fiu suporterul celui mai slab.

— Dacă ai să fii suporterul celui mai slab, el se va transforma în cel puternic, şi reiese că tu eşti tot de partea celui puternic.

— Trebuie s-o iau drept compliment ?

— Nu, pur şi simplu, ăsta este raportul de forţe.

— Tu mai bine învaţă-mă să joc şah, şi atunci voi şti singură care e raportul de forţe.

— Bine, ia loc, numai ţine cont că e un joc destul de complicat.

— După părerea ta, tot ce e complicat mi-e inaccesibil ?

— Nu, voiam numai să spun că e greu să-ţi însuşeşti acest joc de prima dată. Şi, în plus, mi-e frică să nu te plictiseşti.

— Atunci dă-ţi silinţa să-l faci cît mai vesel.

— Acum, cînd încă nu s-au lămurit lucrurile, mi-e foarte greu să fiu vesel.

— Nu te teme, principalul este că noi doi am hotarît.

— Bine. Hai să nu ne mai gîndim la asta, cu atît mai mult, cu cît avem destul timp pînă vine tatăl tău.

-— Sigur că da. Aranjează piesele şi arată-mi.

— în primul rînd, cum vezi, stau pionii. Ei apără piesele principale, primesc asupră-le loviturile duşmane, pornesc ei înşişi la atac...

— Găsesc că e înduioşător ca aceşti pioni, aşa mici, să apere nişte figuri aşa de mari...

— Ai dreptate. într-adevăr, ei sînt cei mai viteji. Dar, pentru ca să le fie mai plăcut să-şi apere regele, ei trebuie, din cînd în cînd, încurajaţi.

— Şi cum se face asta ?

— în diferite feluri. Unii jucători, în timpul jocului, obişnuiesc să repete că pionii nu sînt coji de nucă. Alţii — că la sfîrşitul jocului, pionii au mare importanţă. în afară de asta, de la începutul jocului, li se insuflă ideea că cel mai brav pion poate deveni regină.

— Cum aşa, chiar atunci cînd regina e în viaţă ?

— Da, acestea sînt regulile jocului. Nu uita că şahul e un joc oriental şi regele, adică şahul, are această prerogativă.

— După mine, e o prerogativă imorală. Nu are influenţă negativă asupra psihicului şahiştilor ?

— După cîte ştiu, nu. Şahiştii sînt, în genere, nişte oameni foarte reţinuţi.

— Prea multă reţinere este, de asemenea, dăunătoare. Şi ce semnificaţie au aceşti căluşei?

— Numai faptul că sînt cai. Ei pasc adesea în spatele frontului duşman. Au o săritură laterală, pe care o execută cu eleganţă de cangur, dar, în privinţa vicleniei, ei lasă cu mult în urmă acest marsupial.

— Nu, totuşi sînt frumoşi. Dar ce-i cu acest turnuleţ care stă la margine ?

— Figura aceasta se numeşte tură sau turn. Ai ghicit, denumind-o turnuleţ. Tura joacă rolul unei cetăţi de apărare.

— Şi ce face ea ?

— Nu-i prea uşor de spus. Rolul ei e, mai curînd, psihologic...

-— Ia te uită, ce persoană importantă...

— Da, ea e considerată o piesă foarte puternică. Dar, să reţii, cînd un şahist vrea să arate că e mai puternic decît rivalul său, el anunţă că va juca fără tură, pentru că folosul pe care-l aduce ea e mic, iar, în cazul că pierde partida, va putea spune că a oferit rivalului un avantaj prea mare.

— Dar de ce stă chiar la margine ?

— Ţi-am spus doar că joacă rolul unei cetăţi. Toate cetăţile stau, de obicei, în nişte locuri greu accesibile şi inutile.

— Atunci de ce sînt asediate ?

— A, e o chestiune de psihologie omenească. Dacă ţi se închide o uşă în nas, vei dori obligator sa arunci o privire dincolo de ea, chiar dacă, după această uşă, nu se găseşte absolut nimic. Aşa şi cu cetatea. Din moment ce e construită, ea trebuie asediată, indiferent de locul unde se află. Tot astfel, se depun strădanii pentru cucerirea turei, deşi, în general, ea nu deranjează pe nimeni.

— Dar ce face această piesă înaltă cu un vîrf aşa de elegant ?

— Asta este nebunul. Am bănuit eu că îţi va place această figură.

— De unde ai scos-o că-mi place ?

— Cum, nu-ţi place ?

— Eu nu spun nimic. Poate îmi place, poate nu. Vreau să ştiu care-i rolul ei în jocul de şah.

— Rolul ei e uşor de explicat. Se remarcă printr-o rapiditate liniară şi o lipsă totală de gîndire mai mult sau mai puţin adîncă...

— După părerea mea, eşti nedrept. Dar continuă, eu am să ascult şi am să trag concluziile mele.

— Poftim. Numai că trebuie să aduc completări cu privire la această piesă. În orice împrejurări, ea tinde să cucerească tura. Asediul cetăţii este numărul lui de efect care, în treacăt fie spus, îi reuşeşte foarte rar. Rectilinie în diagonală — iată drumul gîndirii lui...

— Cred că e bine să trecem la alte piese.

— Cu plăcere. Au rămas regina şi regele. Regina, în esenţă, este figura principală a jocului de şah. Prin aceasta ea aminteşte de nevestele unor conducători slabi de fire, care sînt ironizaţi în unele foiletoane. Şi, trebuie să recunoaştem, cei ce o fac nu au totdeauna dreptate. Adică, de fapt, îşi permit să ironizeze numai în acele cazuri, cînd respectivii conducători eşuează. Cînd însă treburile merg înfloritor, bărbaţii de stat primesc decoraţii, iar despre nevestele ilor nu-şi aminteşte nimeni. Nimeni n-o să afirme, şi eu atît mai mult n-o să scrie, fie şi la o gazetă de perete, că şeful vreunei întreprinderi, datorită bunei îndrumări a soţiei sale, a intrat în rîndul fruntaşilor.

— Interesant, cum de te-ai hotărît să aperi soţiile tovarăşilor din conducere ?

— Eu nu le apăr, eu sînt pentru adevăr şi dreptate.

— Poate că soţia şefului tău ţi s-a plîns de soarta ei nefericită?

— N-am văzut-o niciodată.

— Cu atît mai bizar este sa judeci ceea ce nu cunoşti.

— Vezi, eu am vrut...

— Nu ţi se pare că ne-am îndepărtat de şah ?

— Regina, repet, este, în esenţă, figura principală. Ea se deplasează cu uşurinţă pe parchetul şahului, cochetează cu nebunii rivalului, ţese intrigi, care aici se numesc combinaţiuni. Ea nu poate trăi fără aranjamente...

— Cred că întreci măsura.

— Ce măsură ?

— Foarte drăguţ, dacă eşti aşa de naiv. Continuă.

— Şi iată, am ajuns la figura cea mai importantă, în orice caz, după convenţiile jocului.

Regele, cum se şi cuvine unui rege, este o figură prea puţin dinamică, deşi are dreptul de a face un pas înainte, la dreapta, la stînga şi înapoi. Ca să precizez, înapoi nu poate, pentru că n-are unde. Ca să poată face un pas înapoi, el e obligat să facă un pas înainte. Astfel, făcînd doi paşi, el se găseşte de fapt pe acelaşi loc, deşi îşi cucereşte glorie de rege activ. Cu toate acestea, repet, e o figura sedentară. Regele care începe să se mişte chiar de la începutul jocului aproape totdeauna pierde partida.

— De ce ?

— Pentru că, atîta vreme cît stă, el pare să fie capabil de multe lucruri, dar, cum începe să se deplaseze, nedibăcia lui devine evidentă.

— Şi cum, el nu poate realiza un joc frumos ?

— în cazuri foarte rare. Chiar dacă se deplasează cu talent, el se expune unei mari primejdii. Poate fi făcut mat, adică ucis...

— Deci, regele e o figură sedentară şi, în general, e mai bine să stea locului ?

— Da, lucrurile stau într-adevăr aşa. Dar în împrejurări bine stabilite, el poate să se deplaseze foarte rapid.

— În ce împrejurări ?

— Cînd este ameninţat de o mare primejdie. El face rocade la dreapta sau la stînga, în funcţie de condiţiile date.

— A face rocadă înseamnă a se retrage ?

— Aproape. A face rocadă înseamnă a alerga în adăpostul antiaerian sau a se pune sub protecţia turei, pe care tu ai denumit-o, cu succes, turnuleţ.

— Ei, acum să jucăm. E tot una cu ce piese joci — cu negrele sau cu albele ?

— Nu, fiecare culoare are avantajele şi dezavantajele ei.

— Ce avantaj au albele ?

— Ele încep primele, de partea lor e, cum se spune, iniţiativa.

-— Şi care sînt părţile slabe ?

— în faptul că, începînd primele jocul, ele cred că au un avantaj, şi de aceea sînt prea încrezute.

— Şi în ce constă superioritatea negrelor ?
— în faptul că albele joacă primele, iar cele negre se străduiesc să se desfăşoare cît mai deplin, pentru a handicapa avantajele albelor.
— Atunci unde sînt slăbiciunile lor ?
— în faptul că, totuşi, albele încep jocul.
— Care-i părerea ta : şahul e un joc vesel ?
— Depinde cum e jucat. Unele mişcări, prin ele însele, nu sînt lipsite de umor, mai ales la jucătorii începători.
— Nu, răspunde-mi serios !
— Dacă vrei neapărat, jocul de şah are ceva trist.
— Ce anume ?
— Faptul că în istoria lui de mii de ani, regulile jocului aproape au rămas imuabile.
— Nu s-au schimbat nici un pic ?
— în copilărie, mi-amintesc, exista regula de a anunţa regina „en garde".
— Ce înseamnă asta ?
— înseamnă că îl înştiinţezi pe rival că regina lui se află în pericol.
— Şi astăzi nu se mai anunţă?
— Nu, acum ea e luată de-a dreptul, dacă stă în bătaia focului. Dar nu sînt sigur că, şi pe atunci, cei maturi respectau această regulă. Noi copiii însă anunţam totdeauna „en garde",
— După părerea mea, e o regulă foarte nobilă, şi faptul că au anulat-o nu le face cinste bărbaţilor — şahişti.
— Dar acest lucru poate fi interpretat şi ca o încredere în plus ce se acordă reginei.
— Nu ne trebuie o astfel de încredere. Lasă-i pe alţii să joace cum vor, iar noi doi vom juca aşa cum jucai tu în copilărie. Să anunţăm totdeauna regina că se află în pericol. Bine ?
— Desigur, mai ales că, la început, acest lucru e chiar necesar.
— Nu, totdeauna să jucăm aşa. Să rămîna totdeauna totul ca la început. E chiar aşa de imposibil ?
— în orice caz, ne vom da silinţa...
— Ştii, cînd mă gîndesc că eu încă nu eram pe lume în timp ce tu jucai deja şah, mă simt jignită...

— în acest caz, am să-ţi ofer şi eu posibilitatea de a juca şah, cînd eu nu voi mai fi pe lume.

— Cum de nu ţi-e ruşine ! Nu vreau acest lucru şi, în plus, oare se pot compara primii zece ani de viaţă cu ultimii ? !

— Atunci trebuie să ne despărţim imediat. Eu îţi voi face o praştie, iar tu străduieşte-te să repeţi cele mai bune zile ale copilăriei mele.

— Aha, eşti gata s-o ştergi, dar nu-ţi va reuşi figura. Mai bine povesteşte-mi cu cine jucai, pe atunci, şah. Nu întreb de alte jocuri...

— Am jucat şah cu mulţi parteneri, dar, cel mai adesea, cu un băiat din curtea mea. Noi ne improvizaserăm singuri jocul, dar caii erau autentici. Vreau să spun — autentice piese de şah. Le furasem de la clubul şahiştilor. Şterpelisem dintr-o dată o herghelie întreagă : doi negri şi doi albi. întrucît erau cele mai frumoase figuri de pe tabla noastră, în esenţă noi jucam aproape numai cu ele şi ne străduiam să nu ni le luăm pînă la sfîrşit. învăţasem astfel să mînuim foarte bine caii, dar cu celelalte figuri treburile stăteau mult mai prost.

— Interesant, unde se află acum acel băiat ? Nu vă mai întîlniţi ?

— El s-a mutat de mult în alt capăt al oraşului, şi, pe urmă, eu am fost plecat multa vreme. Mulţi ani nu ne-am văzut, dar acum, de curînd, ne-am întîlnit. A fost o întîlnire destul de stranie. E vorba despre faptul că ndi, ca toţi copiii normali, ne băteam adesea. Şi eu ieşeam aproape totdeauna învingător, deşi nu eram mai puternic decît el. Iar acum abia l-am recunoscut. Era cu un cap mai înalt decît mine şi avea un aspect de bărbat foarte viguros. Am avut o discuţie foarte frumoasă, dar el mi s-a părut exagerat de mîndru.

— Cum ai observat acest lucru ?

— Cum să-ţi explic, se simte de la început. A existat chiar un moment comic. Treceam amîndoi pe strada principală, pe marginea căreia, cum ştii, cresc arborii de camfor. Exista o ramură care atîrnă destul de jos deasupra trotuarului. Aşa de jos, încît e nevoie să apleci capul pentru a trece pe acolo, aşa cum o şi fac

mii de trecători. Pe cînd el, trecînd pe sub ramură, a ridicat-o cu mîna, păşind fără să-şi încline capul, ca sub un arc de triumf. Şi, în plus, a făcut acest gest cu totul inconştient. Acesta e principalul. Era pentru el deja o obişnuinţă căpătată în viaţă. în general, el mi-a plăcut, numai că mîndria aceasta... îl paraliza puţin, îl făcea ridicol. Mi-a spus că lucrează la uzină, că are un salariu destul de bun, că se ocupă de sport. Pe urmă, am aflat de la alţii că e unul dintre cei mai buni lucrători ai uzinei, că despre el scriseseră ziarele, şi, în plus, mai e şi campion la box. Mai tîrziu, gîndindu-mă de ce-i aşa de mîndru, am descoperit.

— E foarte interesant. Spune-mi de ce a devenit aşa de mîndru ?

— înţelegi, copilăria nu i-a fost uşoară. Viaţa lui s-a desfăşurat în aşa fel încît l-a pus în situaţia de a fi, adesea, înjosit. în familia lor, duceau o viaţă sărăcăcioasă şi, cumva, dezlînată. Tatăl lui fusese luat pe front, dar n-a mai ajuns pînă la linia de bătaie. într-un marş de noapte, a căzut într-o groapă, şi-a rupt piciorul şi a căpătat o rană urîtă. A zăcut mult prin spitale, iar pe urmă s-a întors acasă şi a murit. Deci a avut un tată ghinionist. Şi, din moment ce omul n-are şansă în nimic, cu atît mai mult nu-i va merge în căsnicie.

— Ciudată idee.

— Da, aşa stau lucrurile. Sau poate că invers : o dată ce n-ai avut şansă în căsnicie, nu-ţi mai merg nici celelalte treburi în perfectă armonie. Mama lui era cea mai proastă, mai nepriceputâ şi mai scandalagioaică femeie din curtea noastră. Se dăduse la orice pentru o bucată de pîine şi, după cît se pare, bucata îi rămăsese în gît. Pe urmă, s-a angajat la o fabrică de tutun şi, deşi munca era grea, au început s-o ducă mai bine. Totuşi, în caracterul mamei lui nu se schimbase mare lucru. Ea continua să se umilească, să se linguşească în faţa oricui. Mai tîrziu, li s-a dat o cameră şi ei s-au mutat în altă parte a oraşului. Desigur, el suferea de pe atunci din cauza umilinţei înjositoare a mamei lui, şi acest lucru se vădea chiar în faptul că, în încăierările noastre, eu îl învingeam totdeauna, deşi nu era mai slab ca mine şi, nici pe departe, fricos. Desigur, e caraghios să te ruşinezi de

păruielile la care ai participat în copilărie. Totuşi, amintirea izbînzilor mele necinstite asupră-i mă ruşinează pînă azi.

— De ce necinstite ?

— în mod formal, totul se desfăşura cinstit, dar undeva, în adînc, se cuibărea ticăloşia. Nu ştiu dacă voi izbuti să-ţi explic. Înţelegi, tocmai această stare de umilinţă a mamei lui îi tăia aripile. Cînd ne batem, noi apărăm tot ce avem în spate. Dacă omul n-are nimic bun în spatele lui, nimic nu-l va determina să se bată cum trebuie. Iar copiii nu prea au altceva personal în spate afară de meritele şi defectele părinţilor. Ei se măsoară inconştient, involuntar la nivelul părinţilor. Dacă vreun ştrengar are un tată comandant de armată sau aviator renumit, sau ceva în acest gen, în nouă cazuri din zece, el însuşi e un curajos fără pereche. în bătăile dintre copii, o importanţă enormă o are locul. La o forţă egală, dacă te baţi cu adversarul pe strada ta, aproape totdeauna vei fi învingător. Aşa că, deşi amîndoi locuiam în aceeaşi curte, eu, în comparaţie cu el, mă aflam totdeauna pe strada mea, şi de aceea îl învingeam, şi tocmai în aceasta i se tupila ticăloşia. Amîndoi simţeam, pe atunci, în aceeaşi măsură, toate acestea deşi prin cuvinte eu le pot explica doar acum. Dar, şi acum, insuficient de clar.

— Nu, totuşi te-am înţeles. Iar acum el, cu mîndria lui exagerată, parcă şi-ar răzbuna copilăria, nu-i aşa ?

— A avut nevoie să dovedească precis că nu are de ce şi nu are în faţa cui să se umilească. Şi a izbutit acest lucru, şi ţine permanent în apropierea lui cîteva fapte incontestabile — munca, sportul, poate că şi altele. Asemenea oameni nu trăiesc prea uşor, pentru că rămîn pentru toată viaţa suspicioşi. Chiar şi acea nefericită creangă a fost bănuită de tentativa de a-i înjosi demnitatea umană. în schimb, n-am observat la el nici un semn de amor propriu. O mîndrie bolnăvicioasă — da, amor propriu — nu.

-— După mine, e cam acelaşi lucru.

— Nu, totuşi sînt lucruri deosebite. Asemănarea e, aici, cu totul exterioară. în spatele mîndriei, se află ideea : e interzis să înjoseşti omul. în

spatele amorului propriu : e interzis să mă înjoseşti pe mine.

— Totuşi, cred că nu se poate puncta aşa de distinct linia de demarcaţie, aşa cum o faci tu.

— Poate că ai dreptate.

— Ascultă, mai mult ca sigur că, în copilărie, ai fost un mare bătăuş.

— Da, ne plăcea tuturor, pe atunci, să ne batem. Mă băteam aproape în fiecare zi, de aceea sînt azi aşa de paşnic. Mi-am epuizat instinctul războinic. Dar iată ce-i mai interesant. Toţi băieţii pe care i-am cotonogit pe atunci, sau, în orice caz, i-am învins, acum sînt mai înalţi şi mult mai zdraveni decît mine.

— Şi cum explici acest lucru ?

— Cred că tocmai prin faptul că pe mine nu m-au păruit îndeajuns. în loc să-mi adun puterea picătură cu picătură şi să cresc, eu o părăduiam permanent şi mă epuizam în demonstrarea superiorităţii mele. Aşa se întîmplă şi cu unii creatori, a căror energie este cheltuită în întregime pentru a se afirma în cîmpul creaţiei, iar pentru creaţia în sine nu le mai rămîn forţe.

— Cred că unii din foştii tăi prieteni te-ar burduşi acum cu destulă plăcere !

— Nu mă îndoiesc. Dar acum nu se mai poate. în copilărie, eram cu toţii egali, pe cînd acum sîntem la categorii de greutate diferite.

— Dar, în schimb, puteţi juca şah, nu-i aşa ?

— Desigur, numai că o facem foarte rar. Şi, în general, eu sînt un şahist execrabil.

— Dar tata spune că joci destul de bine.

— Desigur, îmi dau silinţa, numai că mi-e tare greu cu el.

— De ce ?

— Am sentimentul că el are asupră-mi avantajul unei regine.

— Lipseşte-l de acest avantaj şi gata.

— în cazul de faţă, trebuie să pierzi sau să cîştigi — un rezultat nul e jignitor pentru amîndoi.

— Atunci despre ce e vorba ?

— Trebuie să cîştig în aşa fel, încît să nu par impertinent, sau să pierd, fără a părea slugarnic.

— După părerea mea, tu complici prea mult lucrurile. Astăzi neapărat spune-i...
— Ce să-i mai spun, cînd totul e aşa de clar ?
— înţelege, trebuie. El se poate simţi jignit...
— înţeleg...
— Dacă vrei, am să fac în aşa fel ca să fiţi numai voi doi.
— Şi unde ai să te duci?
— Mă duc la probă la croitoreasă.
— Nu, mai bine nu te mai duce nicăieri, pentru că se va observa imediat că e artificial.
— Atunci, hotărăşte singur.
— Mai bine nu-mi sugera nimic. Am să-mi dau seama eu singur, cînd va fi mai indicat.
— Bine. Să nu ne mai gîndim la asta. Hai să jucăm, mai bine.
— Hai.
— Nu trebuie să-i spui nimic deosebit. în două cuvinte...
— Mai bine nu-mi mai aminti, pentru că am să mă tot gîndesc la asta şi totul va deveni fals. Hai, mai bine să jucăm.
— Hai, şi nu te mai gîndi de loc la asta. Ascultă, şi după aceea vom juca şah ?
— De ce întrebi ?
— Cum mă gîndesc că stăm singuri în cameră şi jucăm liniştiţi o partidă de şah, încep să nu mă mai simt în largul meu de atîta fericire înlemnită.
— De unde ai luat-o că vom juca şah ? Sînt încredinţat că vom inventa ceva mai interesant. în general, socotesc că e dăunător pentru om să se pasioneze de jocul de şah -— şi fără asta nu-i este suficientă energia intelectuală.
— Vrei să spui că mie, îndeosebi, nu-mi e suficientă ?
-— Nu, am spus că nouă tuturor ne este insuficientă.
— Dar asta a sunat cu totul altfel... Ai în vedere că sînt mult mai tînără ca tine.
— Am avut în vedere, n-ai nici o grijă. Aşa că, începe bălăioaro, fă prima mişcare.
— Şi ce-i cu asta, am într-adevăr păr frumos. Nu poţi să negi acest lucru.
-— Nu pot decît să-l confirm.

— Nu-i de loc obligatoriu să confirmi. E de ajuns să te gîndeşti la asta, iar mie îmi face plăcere.
— Numai la asta mă şi gîndesc.
— Ştii, nu ştiu de ce, nu mi-a plăcut cînd mi-ai spus : începe, bălăioaro. Mi s-a părut că ai mai spus aceste cuvinte şi altcuiva.
— Niciodată n-am vorbit astfel şi n-am jucat cu nimeni altcineva şah.
-— Vrei să spui că n-ai avut vreme de şah ?
— Nu, pur şi simplu n-am jucat niciodată.
— Dă-mi cuvîntul.
— îţi dau cuvîntul.
— Ce cuvînt ? Că n-ai jucat sau că n-ai spus aşa ?
— Şi că n-am jucat şi că n-am vorbit.
— Atunci poţi să-mi spui : fă prima mişcare, bălăioaro. Chiar îmi place.
— Ei, hai să jucăm.

Hai

.CASA DE PE ULICIOARA

Era o casă bătrînă-bătrînă, înconjurată de o livadă la fel de bătrînă, năpădită de bălării. Cîndva, locuise în ea un chirurg iscusit, care, nu se ştie cum şi de ce, dăduse în patima beţiei şi murise.

. . . De obicei, bunica ridica receptorul.

— Imediat, — spunea ea şi se îndepărta lipăindu-şi papucii. Alea, pe tine te caută — se auzea slab.

El îşi lipea urechea de receptor, cu emoţie, străduin- du-se să mai desluşească ceva, să prindă ceva ce i s-ar fi putut tăinui. Nu se auzea însă nimic, doar, rareori, bătaia pendulei din cabinetul tatălui fetei. în sinea lui, era nedumerit de această ascultare încordată a tăcerii, de această încercare încăpăţînată de a auzi ceva ce, de bună seamă, nu există. Şi totuşi, de fiecare dată se surprindea ascultînd cu aceeaşi tulburare.

Apoi se auzeau uşi trîntite, scheunat de cîine şi paşi grăbiţi. Totdeauna cîinele ajungea primul la telefon şi, cu lătratul lui vesel şi zorit, parcă se căznea ca, înainte de venirea ei, să-i comunice ceva în limba lui cîinească, aşa, ca între bărbaţi. Dar fata lua receptorul şi stătea de vorbă îndelung în acompaniamentul ca de marş sacadat al bucuriei cîinelui. Se auzea cum fata alungă cîinele, care, impetuos, intervenea mereu în discuţie. Avea chiar impresia că, uneori, cîinele îşi contrazicea stăpîna, îi preciza spusele sau, pe alocuri, i le corecta. Dar ea îl gonea rîzînd şi totul era minunat.

Serile se sărutau în livadă, visau şi făceau planuri de viitor. Cîinele se strecura printre tufele de bambus şi-şi făcea de lucru, adulmecîn-d îndelung nişte urme, apoi venea deodată în fuga mare, ca şi cum şi-ar fi dat seama că-i lăsase singuri prea multă vreme. Amîndoi izbucneau în rîs, reuşind să se desfacă în grabă din îmbrăţişare, dar pe botul inteligent şi şiret al cîinelui se vedea foarte bine că n-are de gînd să se lase păcălit cu una cu două.

Casa îşi pitula albeaţa în frunzişul tînăr al viţei de vie şi al tufelor de liliac. La drept vorbind, de mult i-ar fi trebuit o reparaţie capitală, dar nimeni nu părea să-şi facă griji din pricina asta. Sărăcia locatarelor era mîndră şi distrată. Nu-şi dădeau nici o osteneală sau poate considerau că e jenant să salveze aparenţele prin cîrpeli.

în orice caz, aşa i se părea lui. Toate trei trăiau dintr-o mică pensie. în afară de asta, mai exista şi un mic cîştig al mamei, care totdeauna cosea cîte ceva, dar

cusutul ei nu era considerat o muncă, ci, aşa, un fel de distracţie.

Casa îţi amintea de un conac din vremuri de mult apuse. Prezenţa insolită a firului de telefon — singura legătură cu prezentul — îşi găsea explicaţia în faptul că aici, altădată, locuise un chirurg iscusit.

... într-un tîrziu, flămînzind, amîndoi îşi rupeau struguri parfumaţi de răcoarea nopţii, iar atunci cînd ea, strecurîndu-se pe vîrfuri în bucătărie, aducea şi pîine -- îi se părea că e cina cea mai minunată din cîte pot exista. Pîine şi struguri — veşnica cină a îndrăgostiţilor.

Şi cîinele mînca struguri, clempănindu-şi caraghios dinţii. îl strigau „Lup". Era un dulău solid, poate că nu de o rasă prea aleasă, dar de o bunătate uimitoare. Hotă- rîse, probabil, în sinea lui, că adevărata forţă este incompatibilă cu răutatea şi dQ aceea, lătra numai în semn de bucurie sau de salut. Era ocărît adesea, pentru că era blajin şi leneş, pentru că lăsa să intre pe oricine. Uneori, încercau să-l întărite împotriva pisicilor vagabonde care apăreau din cînd în cînd prin livadă. în această situaţie,
Lup încerca să scoată din gîtlej un soi de sunet războinic, dar fie că uitase cum trebuie să facă, fie că nici nu ştiuse vreodată — rezultatul era aşa de caraghios şi de fals, încît toţi cei din jur izbucneau în rîs, iar cîinele se strecura cu ruşine în cuşca lui.

în răcoarea nopţii, fata se făcea tot mai albă şi, cînd ieşeau din livadă, îndepărtînd frunzele albăstrii, ude de rouă, ea tremura uşor şi se lipea mai strîns de el. Iar lui i se părea că nu poate exista pe lumea asta vreun frig de care să nu-şi poată ocroti iubita.

întru-un tîrziu, ajuns acasă, continua să asculte îndelung aburul copilăresc al buzelor ei. Somnul nu venea. Camera se legăna şi, în semi-întunericul nopţii de vară, i se înfiripau înaintea ochilor ba chipul ei, palid, cu o expresie de veşnică aşteptare, ba capul mare şi înţelept al cîinelui.

Mai de mult, cînd era copil, el locuise pe aceeaşi ulicioară, în apropiere de casa ei. Cîteodată, se furişa în livada lor după smochine şi pere, sau ca să-şi aleagă pentru undiţă o tulpină lungă şi tremurătoare de bambus. Fata era pe atunci micuţă tare şi fugea prin grădină, roşie toată, într-o continuă grabă şi agitaţie. Firicelul ei de voce răsuna ba într-un colţ, ba într-altul al livezii.

Odată, jucîndu-se cu fetiţele ei de-a ascunsul, ea s-a repezit într-un tufiş, atît de aproape de el, încît putea să-l atingă. El şi-a oprit atunci respiraţia, examinînd feţişoara ei ce părea transparentă şi gîtul subţire ca o tulpiniţă. I-a văzut prin frunziş un ochi întunecat, fixîn- du-l, cu o expresie de groază şi exaltare. Totul a durat o secundă, după care ea a dispărut în desiş, tropăind cu picioruşele-i robuste.

Cîteodată, fetiţa se dădea în leagăn ore întregi, iar el o urmărea cu o privire plină de ură, în speranţa că se va rupe frînghia sau că se va întîmpla, totuşi, ceva care s-o determine să intre în casă. Frînghia leagănului nu se rupea însă, fetiţa nu se mai plictisea de legănat, iar el zăcea în tufişurile de bambus sau mure, nemişcat, ca să nu-l observe cumva cineva.

îi părea de mirare pe atunci, că niciodată nu se culegeau fructele în livada doctorului. Primăvara se pîrguiau nişte cireşe zemoase şi lucioase care apoi, treptat, se uscau pe copac. în pragul verii, începeau să-şi aprindă luminile galbene felinarele moşmonului *, apoi abordau o culoare portocalie aprinsă pe care o păstrau îndelung, în speranţa că vor fi observate şi dorite, dar treptat, păleau ofilindu-se ca o iubire neluată în seamă.

Pe atunci, îl vedea deseori pe doctor. înalt, subţire, d-octorul intra grăbit în maşina care venea zilnic după el. Şi, de fiecare dată, de la fereastră, soţia doctorului îi spunea ceva, deşi el dădea cu lehamite din mîini, fără să se mai întoarcă. Era ciudat faptul că soţia nu reuşea niciodată să termine ceea ce avea de spus în casă. Sau poate că, cine ştie, aplecată pe fereastră, ea continua vorba pentru ca să treacă timpul mai uşor pînă pleacă maşina ? Cînd motorul nu pornea dintr-o dată, doctorul nu avea încotro şi trebuia să asculte supus.

Plecarea doctorului era urmărită cu respect de întreaga străduţă. El nu refuza niciodată pe nimeni, la orice oră din zi şi din noapte ar fi fost chemat. Se vorbea că are o mînă sigură care nu dă greş, o mînă care tremură într-o singură situaţie : cînd ţinea paharul cu votcă.

* ***moşmon*** — arbust din familia rozaeeeior, cu flori mari fructe comestibile, J se imai spune muişmula (tc.). Nota trad.

Îl şi văzuse odată, în copilărie, bînd votcă, rezemat de tejghea. Aplecase tare capul şi paharul şi dădea impresia că se grăbeşte din răsputeri să stingă un foc ce-i arde în interiorul pieptului. Mîna îi tremura atît de puternic, încît se putea crede că-i nespus de emoţionat. Cînd l-a văzut pe doctor cît de calm şi stăpîn pe sine devenise cînd a terminat de băut, cît de degajat a plătit şi a pornit cu paşi precişi şi măsuraţi spre spital, el se liniştise de asemenea, încredinţîndu-se că votca turnată pe gît nimerise exact locul ţintit de doctor.

Într-o zi, fetiţa care venise alergînd în fundul livezii l-a surprins cocoţat pe o creangă de smochin. O clipă au rămas amîndoi încremeniţi, privindu-se — el de sus în jos, ea de jos în sus. Dezmeticindu-se primul, el şi-a pus degetul pe buze, solicitîndu-i tăcerea. Pe urmă, s-a dat jos cu repeziciune, sărind în tufiş, s-a strecurat printr-o spărtură de gard şi a zbughit-o în stradă.

Toată acea tristă zi trecuse într-o aşteptare moho- rîtă. Era sigur că vor veni să-l reclame la ai lui. N-a apărut însă nimeni.

După cîteva zile, cînd a întîlnit-o pe stradă, fetiţa i-a zîmbit şi a început îndată să-i povestească ceva unei prietene care o însoţea, privindu-l prosteşte. Mai apoi, de fiecare dată cînd o vedea, zîmbetul ei îi dădea să înţeleagă că ţine minte taina lor şi nu se grăbeşte s-o uite.

Apoi familia lui s-a mutat în altă parte a oraşului, aşa că, în anii care au urmat, n-a văzut-o decît foarte rar şi toate au rămas în urmă, învăluite şi aproape şterse de uitare.

O revăzuse într-o primăvară, lîngă şcoala la care învăţase şi el altădată. Trecuse atunci pe lîngă el într-un grup de fete şi, văzîndu-l, i-a făcut un semn bucuros cu capul. Trecerea fetelor răspîndise o adiere de tinereţe şi presimţirea unei taine. După cîteva clipe, a auzit în spate hohote de rîs şi, roşind violent, şi-a dat seama că ea tocmai le relata fetelor întîmplarea din livadă.

Toată ziua aceea n-a făcut altceva decît să şi-o reamintească, noaptea n-a putut adormi multă vreme. I se părea că aude vocea precipitată a fetei, privirea ei lacomă de curiozitate, zîmbetul deschis şi bucuros, toate păstrate de memoria copilăriei. Dimineaţa s-a trezit cu sentimentul că ceva se petrecuse cu el. Cîteva zile în şir a căutat să treacă într-adins pe lîngă şcoala ei.

După ce terminase o şcoală tehnică, lucra la uzina electrică a oraşului. Se simţea matur, mai ales după ce-şi cumpărase şi motocicleta care-i dădea un plus de siguranţă, pe care şi-l putea păstra chiar şi ca simplu pieton.

Şi într-o zi s-au întîlnit şi au stat de vorbă. El ştia că doctorul murise de cîţiva ani. Dar şi ea ştia că tatăl lui murise, încă mai înainte, pe front. Şi cum taţii fuseseră la vremea lor prieteni... fata a constatat că mamei ei i-ar face plăcere să-l vadă pe la ei şi, în consecinţă, i-a făcut o invitaţie.

Iată-l, deci, apărînd din nou, după atîţia ani, pe ulicioara pe care copilărise. încerca un neînţeles sentiment de ruşine. Ruşinea se datora, poate, faptului că prea mulţi vecini şi-l reaminteau, îl opreau, se mirau cu melancolie cît de mult a crescut, dar, mai ales, — şi aceasta era principalul — îşi dădeau seama de motivul care determinase ivirea lui pe această ulicioară.

A sperat aitunci că jena aceasta se va spulbera curînd, dar şi mai tîrziu, de fiecare dată cînd venea pe ulicioară, se simţea intimidat în faţa vechilor cunoscuţi.

Femeile, ca şi odinioară, stăteau în poartă şi-l cîn- tăreau atent din priviri. Nu-şi dădea prea bine seama dacă aceste priviri îl acuză sau îl compătimesc pentru nu se ştie care faptă jenantă, jalnică, nefirească — de care s-ar fi putut face vinovat. Atitudinea lor părea să spună : „O dată ce te-ai mutat pe altă stradă, caută-ţi acolo o fată. E o prostie fără rost să te mai întorci".

Simţămîntul acesta care îl făcea să fie stingher se repeta de fiecare dată cînd venea pe la Alea. S-a silit să nu-i acorde nici o importanţă, dar nu se putea elibera de el nicidecum. Mai bine zis, se elibera numai după ce trîntea portiţa de la livada Alei, şi Lup, totdeauaa bucuros de venirea lui, îi sărea în întîmpinare.

în anii care trecuseră, mama Alei îmbătrînise puţin, dar era încă zveltă şi avea o ţinută foarte îngrijită. Bunica i s-a părut neschimbată, numai că acum nu prea auzea. Era o bătrînică veselă şi plină de viaţă care l-a adoptat imediat şi-l numea în glumă „logodnicul meu". îi făcea plăcere să-i povestească, de fiecare dată, cum îl salvase, cînd era copil, de la o boală gravă. Numai că nicicum nu-şi putea aminti ce boală fusese aceea. Căci şi bunica fusese medic la timpul ei, un timp care părea acum foarte îndepărtat. Se vorbea în oraş că, după moartea fiului ei, mintea bătrînei se cam tulburase şi nu era de loc exclus să fi fost aşa.

Cîteodată i se părea uimitor faptul că în vechea şi atît de bine ştiuta livadă intra acum pe portiţă, în văzul tuturor. Dar cu atît mai uimitor era un alt sentiment, confuz, inexplicabil că nu în copilărie, ci în prezent înfăptuieşte ceva ilegal.

Mama Alei îl ruga, uneori, să culeagă fructele şi atunci se ducea în livadă împreună, sau o luau şi pe bunica. Era la fel de straniu să se cațere iarăşi pe copacii bătrîni, atît de bine cunoscuți, dar parcă înlocuiți, şi ei, cu alții.Bătrînica se ținea după ei, mai ales la culesul smochinelor. Stătea sub pom şi-l ruga să-i arunce smochine pe care le aştepta de fiecare dată încremenită, cu spaimă, ținîndu-şi poala larg desfăcuta. Aduna chiar şi smochinele care cădeau pe jos şi le înghiţea aşa, strivite, mult mai repede decît reuşea el să culeagă. Aşa devora şi el smochinele cînd era copil.

Cînd venea cu motocicleta, Alea ieşea în fugă pe portiță, cu ochii strălucitori, îmbrăcată băieţeşte şi se cățăra cu o mişcare agilă şi ştrengărească în spatele lui. Invariabil, apărea la fereastră mama şi, ca pe vremea doctorului, le spunea ceva. Desigur, îi prevenea, desigur, le atrăgea atenţia... dar din cauza zgomotului motorului, cuvintele nu se auzeau. Se smuoeaiu din loc şi, ieşind pe şosea, zburau departe, în cîmp, zburau frîngînd vîntul care-i întîmpina cu un fel de neclintire de entuziasm împietrit.

— Mai repede, mai repede ! îl îndemna ea din spate, pentru că nu căzuse niciodată şi nu cunoştea frica. După asemenea călătorii, se întorceau acasă seara, tîrziu, iar el, beat de fericire, înscria în jurul casei ei cercuri pîrîi- toare, nefiind în stare să se desprindă de orbita norocului lui, pînă ce nu ieşea la fereastră vreun vecin, arun- cîndu-i în urmă înjurături mute.

Se întîlneau aproape în fiecare zi, erau peste tot împreună, cel mai des la ea acasă. Miama ei îl întîmpina totdeauna cu o egală bunăvoinţă şi el nu ştia dacă ea ghiceşte sau nu că el şi cu Alea se sărută. Mama se purta în aşa fel, de parcă, în orice moment, ar fi vrut să spună : nu s-a întîmplat nimic, totul decurge normal. Iar el nu-şi dădea seama dacă asta e bine sau rău. îi era recunoscător mamei pentru tactul ei, deşi tocmai această comportare plină de tact avea ceva neliniştitor.

Din ziua cînd au început să se întîlnească, el a prins de veste că toate gîndurile lui roiau în jurul Alei, că a se gîndi la ea devenise pentru el totuna cu a se gîndi, în general. Uneori, i se părea că Alea îi este mai aproape şi că o înţelege mai bine tocmai cînd nu-i lîngă el. Dar asemenea momente erau rare.

Iar toate aceste nelinişti erau prea mărunte ca să-i poată întuneca starea aceea de beţie plutitoare

care-i transforma fiecare zi într-o sărbătoare tainică şi-l făcea să se deştepte din somn cu sentimentul unui elev la început de vacanţă, cînd totul e încă înainte şi-l aşteaptă.

La culcare, era încercat uneori de spaima că într-o bună zi, la deşteptare, să nu mai regăsească nimic din toată fericirea lui. Dimineaţa, încă înainte de a se des- metici din somn de-a binelea, simţea că fericirea e tot acolo lîngă el.

Toamna i-a venit vremea să plece în armată. S-a dus să-şi ia rămas bun de la bătrîne. Mama l-a ascultat binevoitoare şi liniştită ca de obicei, invitîndu-l să le viziteze, îndată ce se va întoarce.

— Desigur — a spus el mecanic, simţind că invitaţia l-a împuns în inimă, neînţelegînd însă ce anume putea fi neplăcut aici. N-a mai avut răgazul atunci să-şi dea seama. Aflînd de plecare, bunica l-a chemat, rugîn- du-l să-i culeagă smochine pentru ultima dată. El s-a căţărat în copac şi a început să-i arunce ultimele fructe, răscoapte, ciugulite de păsări care atîrnau pe ramuri, dezvelindu-şi miezul roşu ca sîngele. Deasupra se roteau insecte şi el trebuia, înainte de a rupe o smochină ■să alunge viespile vărgate şi rele. Ca de obicei, bunica prindea fructele în poală şi le îndesa cu lăcomie în gură, înghiţindu-le înainte ca el să aibă timpul sa rupa altele.

— Ai grijă de tine — i-a spus ea privind în sus, în aşteptare. Şi, dintr-o dată, a adăugat : — Să nu te omoare ca pe Pavlik al meu. Aşa îl chema pe fiul ei. „S-a scrîntit de tot", s-a gîndit el atunci. Doctorul a murit acasă, nu l-a omorît nimeni".

— Sînt gata — a anunţat Alea, intrînd în livadă, gătită, subţirică, cu un aer sărbătoresc, Aşa venea totdeauna cînd el o aştepta să meargă împreună în vizita sau la cinema. Dintr-un salt, a fost jos.

Ea l-a condus la gară, împreună cu cîinele, şi arăta plină de însufleţire. I se părea, probabil, că despărţirea e un fel de continuare a iubirii. O continuare necunoscută, deci interesantă.

Lup arăta trist şi aiurit. Mulţimea de oameni necunoscuţi, gara, muzica, strigătele, cîntecele — toate acestea îl făcuseră să-şi piardă cumpătul şi să se lipească speriat de picioarele lor înainte de plecarea trenului, băieţii îşi sărutau drăguţele şi se cădea să se sărute şi ei la despărţire, dar nici unul dintre ei n-a reuşit să-şi înfrîngă sfiala, pentru că nu se mai sărutaseră niciodată în public.

De aceea, el a oftat uşurat cînd trenul s-a urnit şi, apucîndu-şi legăturica, a sărit pe scară. Cineva i-a luat din mînă bagajul şi i l-a aruncat în vagon, iar el stătea pe scară, ţinîndu-se de mîner cu capul întors spre ea incercînd să se integreze în descătuşarea nervoasă artificială a recruţilor, în această veselie de plecare pe care o afişau cu tot dinadinsul băieţii şi încerca un sentiment de ciudă faţă de sine însuşi, pentru că nu reuşea, totuşi, s-o facă.

Trenul prindea viteză. Pentru ultima dată, a văzut-o în mulţime şi i s-a părut că faţa ei se răstoarnă. îşi dădea seama că ea îl vede încă. Apoi, pentru o clipă, mulţimea care o înconjura s-a dat în lături şi el a văzut cîinele care stătea la picioarele ei, privind cu ochii grei în urma trenului ce se depărta.

Şi-a surprins gîndul că întotdeauna cîinii privesc ca nişte orbi atunci cînd încearcă să descopere ceva greu de observat. Şi a încercat o vagă părere de rău că Lup nu-l mai vede.

Ea îi scria scrisori lungi, pline de tandreţe. Scria că, împreună cu Lup, se simt singuri şi trişti şi că tînjesc. Scria că în oraş e o plictiseală de moarte, nici un fel de distracţie şi că ea încearcă să se pregătească pentru examenul de admitere la institut.

Vara următoare ea a plecat în alt oraş, ca să intre la institut, iar el aştepta rezultatele examenelor, dar nu venea nici o scrisoare, pentru că Alea i-a scris abia după ce s-a întors acasă. îi scria că încercase să intre la institutul de medicină, faţă de care nu simţea nici o atracţie, dar cedase insistenţelor mamei, care pretindea că medicina este meseria familiei lor. A căzut la chimie şi acum, întoarsă acasă, va pierde zadarnic un an, cînd ar fi putut foarte bine să intre la institutul pedagogic din oraşul lor, deşi e convinsă că n-are pic de noroc şi că, în general, nu va ieşi nimic din ea, iar el mai are de stat în armată doi ani întregi...

Pe urmă, a început să scrie mai rar şi corespondenţa s-a împotmolit, iar, peste cîteva luni, el a primit vestea că Alea s-a măritat cu un doctor tînăr, proaspăt repartizat în oraşul lor.

Zilele treceau mai uşor.. Nopţile însă îi erau chinuite de aceeaşi întrebare : De ce ? Cum de s-a întîmplat aşa ?

Tot restul serviciului militar a continuat să se gîn- dească la Alea, iar durerea nu vroia să se desprindă de el şi, deşi o acoperise pe Alea de învinuiri, gîndurile-i se întorceau permanent spre ea. în unele momente, durerea se învolbura cu atîta forţă fizică, încît o resimţea ca o criză de vomă.

Aşa se întîmpla cînd asculta o melodie cunoscută pe care o ascultaseră altădată împreună şi care răsuna ca şi atunci, sau cînd zărea pe stradă o fată care, oprită de o rafală de vînt impetuoasă, îşi susţinea părul cu o mînă, iar cu cealaltă îşi potolea rochia cu un gest care-i era atît de cunoscut; sau cînd zburau pe lîngă el doi tineri pe o motocicletă, cum zburaseră şi ei odinioară... , erau multe asemenea mărunte, dar chinuitoare momente care se repetau.

Odată, în pădure, obosit de moarte după un marş, se odihnea împreună cu băieţii la umbra unui tei bătrîn. Şi, deodată, auzul i-a fost tulburat de foşnetul copacului răvăşit de vînt, pentru că era întocmai cu foşnetul pe care-l auzise împreună cu Alea, la umbra unui fag, într-una din plimbările lor cu motocicleta.

In clipa acelei intense uimiri faţă de asemănarea tulburătoare, o pasăre a fluierat cu spaimă şi, sfîşiind frunzişul, a zburat ca o săgeată, repetînd cu o exactitate ame- niţătoare momentul de odinioară, încît, în clipa următoare, a refuzat să creadă că toate acestea se întîm- plă aievea, simţind că mintea i se întunecă.

Abia atunci cînd a răsunat vocea sergentului, vrăjitoria s-a întrerupt, el s-a întors încet-încet la realitate şi i-a fost recunoscător sergentului.

Serviciul militar a luat sfîrşit. Cu bucurie greoaie şi răzbunătoare îşi închipuia cum se vor întîlni şi cum va asculta cu dispreţ rece, necruţător, justificările ei jalnice. Dar se temea, totodată, că nu va putea rezista şi durerea lui va ieşi la suprafaţă şi se cutremura de ruşi- nea unei sinceităţi, inutile dezonorante. De aceea, o întîlnire neaşteptată, neprevăzută i se părea cel mai groaznic luoru din cîte i se pot întîmpla.

Primele zile în oraşul natal au trecut într-un vîrtej de întîlniri, recunoaşteri, discuţii, chefuri cu prietenii. Slavă domnului, toţi uitaseră, în orice caz, nimeni nu aducea vorba despre Alea. Fiecare zi începea cu o speranţă tulbure şi temătoare că ar putea-o întîlni şi se sfîrşea cu o uşurare pustie şi posomorită.

Într-o zi, a întîlnit-o pe stradă pe mama ei. îmbătrî- nise şi mai mult, dar arăta încă bine, era la fel de zveltă şi îngrijită. Mama Alei a fost foarte duioasă cu el, s-a interesat cu solicitudine de toate treburile lui şi l-a invitat pe la ei, spunîndu-i că toţi vor fi bucuroşi să-l vadă. Spre mirarea lui, mimînd tonul acela amabil şi lejer pe care mama îl impusese pe nesimţite conversaţiei, a promis că va veni, deşi, în sinea lui, hotărîse ca lucrul acesta să nu se întîmple niciodată.

Pentru prima dată, şi-a dat seama de nota de profundă falsitate din distincţia bătrînească a mamei. Ea îi vorbea de parcă nimic nu se întîmplase şi era, în acest ton al ei, un fel de cruzime liniştită, bine ţinută în frîu. îl convingea parcă prin toată atitudinea ei, că între el şi Alea n-a fost nimic, nu este şi nu poate fi vreodată.

Poate chiar aşa şi stau lucrurile ? — a simţit el nevoia inexplicabilă s-o justifice pe mama Alei. Poate că, la urma urmei, nici nu s-a întîmplat nimic şi că această femeie n-a înţeles nimic ? El era în ochii ei o simplă cunoştinţă de-a fiicei ei, care venea în vizită, cum se obişnuieşte între tineri...

Dar, în adîncul lui, ştia că nu acesta-i adevărul, şi se suspecta că ţine să-i dea dreptate mamei, numai de dragul viitoarei întîlniri.

A doua zi, a zărit pe stradă o fată cu un cîine şi a simţit că totul în el înlemneşte. Şi, deşi conştiinţa i-a precizat cu o fulgerătoare uşurare că nu e ea, muşchii lui îşi reveneau cu greu din acest leşin trupesc ca într-o derulare încetinită.

Venindu-şi în fire, a intrat în prima cabină telefonică şi a făcut numărul cunoscut.

La telefon a răspuns bunica. Apoi, lipăindu-şi papucii a ieşit din cameră.

— Alea, pe tine te caută, a auzit el stins. Pe urmă, în receptor, liniştea a fost întreruptă numai de bătaia regulată a pendulei din cabinetul tatălui ei.

Şi, dintr-o dată, şi-a amintit cu cîtă încordare asculta altădată această linişte, încercînd să desluşească în ea ceva, ceva ce i s-ar fi putut ascunde, şi-a amintit de tulburarea de care nu se putea

descotorosi nicidecum şi în clipa aceasta a înţeles cu o claritate neobişnuită că tot ceea ce se întîmplase ulterior era cuprins încă de pe atunci în acea neînţeleasă nelinişte a lui. Revelaţia l-a descumpănit într-atît, încît a uitat cu totul de receptor şi a tresărit cu surprindere cînd s-a auzit vocea Alei.

— Să vii neapărat diseară, — a spus ea — vor fi mulţi prieteni vechi.

Lui i s-a părut că ea într-adins a împins în discuţie prietenii vechi, ca să se ascundă după ei. Convorbirea a fost stînjenitos>'e ; era evident că Alea se teme de lucrul principal, de care el n-ar fi fost însă în stare să vorbească în nici o împrejurare, cu atît mai puţin la telefon.

El a aşteptat să se întunece ca să apară pe ulicioară. I-a deschis mama şi, zîmbindu-i tot atît de duios, l-a condus în camera bunicii. Bătrîna la recunoscut cu multă greutate, iar după aceea a început să-i povestească cum îl vindecase ef, în copilărie, de malarie tropicală. Îşi amintise, în sfîrşit, boala.

■— Slavă domnului că te-ai întors cu viaţă — a rostit ea împăciuitor, de parcă el ar fi fost plecat pe front şi nu ca să-şi satisfacă serviciul militar.

A intrai Alea. Pentru că aşteptase cu încordare apariţia ei, el nu s-a pierdut, ci a salutat-o destul de calm.

— Te-ai maturizat, i-a spus ea, întinzîndu-i mîna şi după tonul vocii, el a înţeles că Alea încearcă să adopte atitudinea mamei, sau poate că o imită inconştient.

— Trebuia să fac ceva — a răspuns el simţindu-se îndată încurcat, pentru că în aceste cuvinte răsunau fără voie un reproş mut. Parcă ar fi trebuit să urmeze: „...în timp ce tu mă trădai..." Sau ceva asemănător. Deşi ieşise aşa, cu totul neintenţionat, reproşul i s-a părut nedemn şi a înţeles, în sfîrşit, cu uşurare, că nu trebuie să se teamă că ar putea rosti vreodată cuvinte jignitoare de răzbunare, îndelung pregătite. Şi-a dat seama că-i mult mai dureros să lovească, decît să primească lovitura.

Cînd au rămas singuri, el a întrebat-o :

— Dar unde-i Lup ?

— îmbătrînise şi nu-i mai recunoştea pe ai casei, a spus ea posomorîndu-se. A fost împuşcat.

N-a mai întrebat-o nimic altceva. Au vorbit despre lucruri oarecare, ocolind cu prudenţă taina lor

comună. El şi-a amintit de faptul că Lup nu putea suporta să i se facă baie. Se întîmpla ca numai la auzul cuvîntului să devină circumspect, iar cînd începeau deja pregătirile pentru baie, Lup se ascundea pe undeva, în pivniţă sau printre tufişurile din livadă. Trebuia să-l tîrăşti de zgardă, în timp ce el se împotrivea înverşunat, simulînd turbarea şi-ţi apuca mîna, deşi nu s-a hotărît niciodată să muşte cu adevărat. Îl spălau într-un hîrdău. El se clătina şi, ca un copil; îşi strîngea ochii, ca să nu-i intre săpunul. Cîteodată se scutura într-adins, iar Alea, rîzînd, sărea în lături şi-şi ştergea uşurel faţa udă cu mîneca suflecată...

El privea acum această fată şi erau momente cînd ea îi părea străină şi necunoscută, ca într-un coşmar, cînd vezi un om apropiat şi, deodată, ghiceşti sub trăsăturile cunoscute nişte linii cu totul deosebite — moarte, sau ostile, sau pîndite de năpastă.

Halucinaţiile acestea îl asaltau cu nişte valuri care apoi se retrăgeau şi el regăsea din nou faţa Alei, trăsăturile ei drăgălaşe şi în acelaşi timp, înţelegea că, la o nouă revenire a accesului acesta bolnăvicios, faţa ei i se va arăta din nou străină şi groaznică.

Alea i-a -spus că soţul ei este de gardă şi soseşte mai tîrziu. Asta era convenabil, pentru că spera să se piardă printre musafiri. Au apărut apoi oaspeţii, printre care erau, într-adevăr, mulţi prieteni vechi. S-au spus glume, s-a dansat, s-a băut vin făcut în casă, s-au servit plăcinte. Mama Alei stătea cu o cusătură, zîmbind tuturor cu o egală duioşie, şi el şi-a surprins gîndul că această duioşie are ceva care te poate face să te spînzuri.

îşi dădea seama cu satisfacţie că se ameţeşte, glumea cu un fel de înfrigurare. Într-un cuvînt, era vesel şi demonstra prin această veselie că şi-a însuşit, în sfîrşit, acel program care însemna că nimic nu s-a întîmplat şi că nimic nu se poate întîmpla. Probabil că străduinţa lui să fi întrecut măsura, pentru că mama Alei, după una din glumele lui, l-a privit cu un mic reproş, deşi la fel de duios. în uşoara ei clătinare a capului, el a primit mesajul : nu trebuie să arăţi cu insistenţă că nu s-a întîmplat nimic, pentru că cei din jur pot bănui că lucrurile nu stau tocmai aşa.

Bl a amuţit, iar mama Alei s-a aplecat pe cusătură, cu permanentul ei zîmbet duios.

Dansa aproape tot timpul cu una din prietenele Alei, ţinîndu-se de ea ca de un colac de salvare. Fata

cocheta cu multă plăcere. Alea i-a amenințat în glumă cu degetul. Rîdeau, dar el a simțit că Alei, într-adevăr, îi este neplăcut, și lucrul acesta era foarte straniu, după tot ceea ce se întîmplase.

Și-a amintit, deodată, cum, odinioară, la începutul prieteniei lor, la o serată dansantă, s-a stins pe neașteptate lumina. La început, el aștepta, din clipă în clipă, reaprinderea luminii, ca să poată continua dansul, dar lumina întîrzia, și el a simțit că, pur și simplu, nu-i vine să-și retragă mîna de pe talia ei și a mai înțeles atunci, întîia oară, că nici ea nu dorește să-și retragă mîna de pe brațul lui, și această înțelegere fără cuvinte le-a înlocuit pentru totdeauna declarația de dragoste.

Pe urmă, lumina s-a aprins și, văzîndu-i în poziția lor nemișcată, toți au izbucnit în rîs, și au rîs și ei împreună cu ceilalți, iar rîsul acela a fost cel mai fericit și mai senin rîs din viața lui. Pe atunci se gîn-dea : din viața lor.

Dansînd acum cu prietena Alei, el zîmbea și asculta vorbele partenerei cu un fel de auz exterior, întrucît urechea interioară se fixase la vorbele pe care i le spusese Alea despre Lup. Vorbele acelea se lipeau straniu pe fiecare nou cîntec, fie lungindu-se pentru marcarea ritmului, fie comprimîndu-se pentru a-și găsi locul în fra- parea muzicală. Ele se împleteau cu fiecare melodie nouă, în mod obsedant, de la un capăt la altul: „Nu-i mai recunoștea pe ai casei și a fost împușcat, nu-i mai recunoștea pe ai casei și a fost împușcat, nu-i mai re-cu- no-ștea..."

La sfîrșitul unui dans, pe neașteptate, el a spus cu voce tare :

— Nu-i mai recunoștea pe ai casei și a fost împușcat... Partenera lui n-a înțeles nimic, dar s-a supărat și a refuzat să mai danseze cu el. În sinea lui, i-a dat dreptate.

Curînd, a sosit și soțul Alei. Era un bărbat înalt, cu o alură sportivă și purta ochelari. Soțul i-a strîns mîna cu putere și semnificativ, ca și cum i-ar fi spus : „înțeleg totul, fii tare, frățioare". Asta i s-a părut mai mult decît putea suporta și, de aceea, s-a întunecat, închizîndu-se în sine. Dar n-a resimțit nici un fel de dușmănie față de soțul Alei.

După toate aparențele, acesta se simțea în largul lui în mijlocul companiei zgomotoase și savura toată această forfotă.

Povestea ceva amuzant, după toate aparenţele, pentru că cei din jurul lui rîdeau, iar Alea hohotea mai tare ca toţi, poate din recunoştinţă, pentru a-şi înăbuşi ceva în interior. Ochii ei sclipeau.

El nu asculta povestirea soţului, dar, căzut pe gîn- duri, îi urmărea mîinile. La un moment dat, i s-a năzărit că mîinile şi glasul tînărului stăpîn al casei aparţinea unor oameni diferiţi. Glasul îi amuza pe cei din jur, pe cînd mîinile tăiau o plăcintă, apropiau zaharniţa, erau intens preocupate şi nu păreau de loc dispuse să glumească. Mîna lui a înţepat cu vîrful cuţitului o felie de lămîie şi agil, ca pe o blinea, a lansat-o în paharul cu ceai. Pe urmă, mîna a răsturnat linguriţa de zahăr, dar nu în pahar, cum te-ai fi putut aştepta, ci pe lămîie. Sub greutatea zahărului, feliuţa de lămîie s-a scufundat, dar, la jumătatea drumului, s-a răsturnat şi a ieşit la suprafaţă.

„Vrea s-o înece" — şi-a dat el seama şi a început să fie atent la ce va urma. Mîna a presărat încă o lin- guriţă de zahăr pe lămîie, cu grijă ca grămăjoara de zahăr să cadă exact la mijlocul feliuţei şi părea că, de data aceasta, să-şi fi atins scopul. Lămîia însă, încăpăţî- nată, neajungînd la fund, şi-a răsturnat greutatea dulce şi a ieşit veselă la suprafaţă.

I s-a părut, atunci, că vocea povestitorului de anecdote a tresărit. O a treia linguriţă de zahăr a căzut pe lămîie. Acum era presărat prudent, ca într-o cernere, pentru a acoperi toată suprafaţa lămîii. Dar nici noua metodă nu s-a dovedit eficace. O parte din zahăr se topea imediat, cealaltă — în timpul scufundării. Lămîia a reapărut la suprafaţă, chiar fără să se mai răstoarne.

Atunci, tînărul soţ, a împins-o cu linguriţa, ames- tecînd-o în pahar.

„La ce bun toate astea ?" s-a gîndit el şi, pierzîn- du-şi pentru o clipă controlul, a privit-o pe Alea cu o tristeţe atît de intensă, încît soţul a aruncat prin oche- lari o privire scurtă şi alarmată, ca un fulger rece şi tăios.

Au plecat prin livadă. Era o noapte senină de toamnă, luna poleia frunzele rare. Lîngă smochin, se înălţa o scară dublă. Cuşca cîinelui rămăsese pe acelaşi loc. Semăna cu o jucărie din parcurile pentru copii şi doar cercul negru al găurii de intrare amintea de desti- naţia ei.

Tinerele gazde şi-au condus musafirii pînă la portiţă. Luîndu-şi rămas bun, şi-au făcut promisiuni de

revedere, dar el ştia, de data aceasta definitiv, că revedere nu va mai exista. Alea era înfrigurată şi tristă şi, ca totdeauna în asemenea clipe, ochii ei priveau puţin pieziş. Soţul a încercat să-i înveleasca umerii cu haina lui, dar ea a refuzat şi el a simţit că gestul refuzului fusese pentru el, deşi acum era cu totul inutil.

Cînd portiţa s-a trîntit în urmă-i, s-a gîndit ca n-ar mai fi trebuit să se întoarcă niciodată pe această ulicioară şi să intre în livadă pe portiţă, o dată ce, în copilărie, intra printr-o spărtură ascunsă. Şi-a luat rămas bun de la ceilalţi musafiri şi a plecat singur.

Pentru prima dată, se gîndea la fiinţa lui, separat de Alea. Era ca şi cum te-ai înapoia într-o cameră pustie, după ce i-ai condus pe toţi cei ce locuiseră în ea. Nu-ţi mai rămîne decît să deretici pe ici — pe colo şi să începi viaţa de la început. Şi-a aprins o ţigară şi s-a îndreptat spre casă, tăind ulicioara printr-o curte de trecere, pentru că-şi amintea încă foarte bine toate locurile acestea.

SĂ-I DĂM DE RUŞINE PE FALSIFICATORII DE BANI

Am observat că, uneori, cînd cineva umblă cu şiretlicuri faţă de mine, eu nu numai că nu mă împotrivesc vicleniei, ci, dimpotrivă, îmi dau toată silinţa să par că o iau drept adevăr. Lucrul acesta se petrece cumva de la sine, fără vreun scop anume : pur şi simplu, n-am putere să-i spun omului de la obraz : „Aha, amice, vrei să mă tragi pe sfoară !"

Trebuie să recunoaşteţi că e prea ruşinos pentru omul respectiv, e, nu ştiu cum, prea egoist să-l demaşti pe el, în scopul de a te apăra pe tine însuţi.

într-o asemenea situaţie, observ, uneori, că omul care m-a ales pentru uneltirile lui e chiar puţin nemulţumit de uşurinţa cu care m-a îmbrobodit. îl văd după ochi ce gîn-deşte : „Frăţioare, se pare că eşti mai prost decît credeam". E de la sine înţeles că şi înainte de asta nu avea o părere prea strălucită despre mine, pentru că, în general, nu se poate să ai o părere prea bună despre un om pe care te pregăteşti să-l înşeli.

Dar complicaţiile încep de aici încolo întrucît, deşi eu l-am lăsat să creadă că ne-am înţeles întru totul, acţionez, desigur, în continuare după capul meu.

E lesne de imaginat explozia lui de indignare, cînd află că totul s-a spulberat, nu din cauză că el n-a fost destul de abil, ci pentru că prostia mea s-a dovedit a fi prea atotcuprinzătoare.

în mod schematic, situaţia poate arăta cam aşa. Să spunem că eu îmi dau consimţămîntul pentru vreo acţiune, care să-i ajute lui să mă aranjeze cît mai bine. Să admitem că, pentru asta, eu îmi iau obligaţia să dau un telefon undeva, la un timp stabilit. Eu, bineînţeles, nu dau nici un telefon.

— De ce n-ai telefonat ? ! îmi strigă el la următoarea întîlnire. Cu proştii, ca şi cu surzii se obişnuieşte a se vorbi cu vocea ridicată.

— Drace, am uitat — răspund eu, plesnindu-mă cu palma peste frunte, scoţînd din cap acel sunet suculent pe care îl emite parcă de la sine prostia triumfătoare.

— Cum e posibil ! Dar asta, recunoaşte, e incorect, asta încurcă lucrurile !

-— Desigur, — îi spun -— dar ce să fac, — m-am luat cu alte treburi...

— Cum nu înţelegi că pentru tine mă străduiesc, n-am nici un folos personal din asta — atrage el atenţia cu cea mai sinceră indignare. Inseamna că, — se gîndeşte el — chiar dacă te-ai strădui cu adevărat în folosul lui, tot te dă de ruşine, aşa că un asemenea individ parcă cere, de la sine, să fie înşelat, nemeritînd o soartă mai bună.

-— în sfîrşit, să lăsăm, — îmi spune el, examinîn-du-mă cu nişte ochi de canibal dezgustat — telefonează-mi (să presupunem) vinerea următoare.

-— Bine, îţi telefonez neapărat.

•— N-ai să uiţi ?

— Vai de mine, cum să uit! Doar îmi dau seama că e în folosul meu...

— Sigur că da ! Imediat m-am gîndit la tine... Aşa că, bagă de seamă, nu uita !

— Imposibil !

— Ei, lasă, lasă !

Data următoare, toată scena se repetă. Cu deosebirea că eu îi explic, îndelung şi plicticos, cum toate zilele pînă vineri numai la telefonul acela m-am gîndit şi cum, tocmai din această cauză, în ziua respectivă am uitat, întrucît, cum reiese din teoria pavlovistă, anumiţi centri de veghe din creier, din cauza unei supraîncărcări, pot să se deconecteze la un moment dat, ceea ce constituie, îl conving eu, un reflex de apărare a organismului...

— Nu cumva îţi baţi joc de mine ? zbiară el.

— De ce să-mi bat joc ? îl întreb eu. Doar, fără această reacţie, omul şi-ar putea ieşi din minţi, gîndindu-se permanent la unul şi acelaşi lucru.

— Tu nu mai ai nevoie să-ţi ieşi din minţi ! strigă el şi, apucîndu-se de cap, se îndepărtează tăcut şi în grabă mare de mine.

— Stai puţin ! îi strig în urmă. Hai să ne înţelegem, să stabilim...

Şi, pentru că veni vorba, am să vă mărturisesc că am gustat pentru prima dată dulceaţa unei astfel de răzbunări în copilărie.

în orice caz, îmi amintesc următorul episod.

Pe strada noastră, era un băiat care ne comanda pe toţi, folosindu-se de un privilegiu întreit : avea o bicicleta cu două roţi, o minge de fotbal şi un frate care se ocupa de box.

De două ori pe săptămînă, fratele lui aducea de la sala de sport mănuşile şi o clepsidră şi boxa cu tovarăşii lui în curtea şcolii, care se afla alături de casa noastră. Uneori, fratelui mai mic îi era îngăduit să ţină clepsidra, în timpul desfăşurării reprizei de box. Era ceva magic în acest ceas cu nisip. Praful acela fin se prelingea dintr-un balonaş în altul, cu nu ştiu ce delicateţe perfidă.

— Gong ! striga el înverşunat, îndată ce nisipul se strecura total dintr-unul din balonaşe. Boxerii se desfăceau ascultători.

Deci, în virtutea acestor privilegii, el luase comanda asupra noastră, deşi meritele lui personale nu erau chiar aşa de remarcabile. E drept, juca bine fotbal, era, şi ca ciclist, bunişor. Dar noi înţelegeam totuşi că, avînd un asemenea inventar sportiv şi un astfel de frate, ar fi putut dobîndi şi rezultate mai strălucite. în echipa noastră de fotbal, el singur se instalase căpitan şi, în plus, avînd cică, lovitura cea mai puternică şi mai precisă, el executa constant toate loviturile de pedeapsă.

Desigur că toate acestea nu ne prea erau tuturor pe plac, cît despre mine aveam, în plus, un resentiment personal. E vorba despre faptul că, pe atunci, eu loveam mingea la fel de bine şi cu piciorul drept şi cu cel stîng Nu eram prea încrezut din această cauză, dar, oricum, calitatea aceasta îmi dădea dreptul binemeritat la o mică mîndrie sportivă.

într-o bună zi, el a decretat că lucrul acesta se datorează faptului că sînt stîngaci.

— Bine, — i-am replicat eu calm, — dacă sînt stîngaci, de ce fac totul cu dreapta ?

— Ei, şi ce-i cu asta, — mi-a: răspuns el pe loc — tu eşti stîngaci numai la picioare, sînt şi de aceştia.

•— Bine, — i-am spus eu — dacă eu sînt stîngaci la picioare, de ce piciorul drept al meu nu e ca stîngul, ci la fel cu dreptul ?

— Ei, şi ce-i cu asta, — a spus el, urmărind cu străduinţă sensul celor spuse de mine ca să nu se încurce — sînt şi asemenea stîngaci care au piciorul drept nu ca stîngul, ci tot ca dreptul. Asemenea stîngaci se numesc dreptaci, mi-a povestit despre asta fratele meu — a inventat el la moment.

— Nu-i adevărat, nu ţi-a povestit nimic fratele tău — am protestat eu, dîndu-mi însă seama că pătrund în zona interzisă a domeniilor de familie.

— Fratelui meu nu-i place cînd cineva şutează cu stîngul, mi-a spus el răspicat şi cu răceală, privindu-mă din cap pînă la picioare. Am înţeles că a continua cearta înseamnă a pune la bătaie întreaga mea carieră fotbalistică, aşa că am tăcut.

într-o zi, mătuşa mea mi-a dat o curmală enormă, strălucitoare, ca de chihlimbar, gata să plesnească de coaptă ce era. înainte de a o mînca, am ieşit cu curmala în stradă. Desigur, a fost o frondă cu totul inutilă. Băieţii echipei noastre şedeau lîngă gardul vecin, iar alături, căpitanul, lovind mingea de gard, le demonstra diferite modalităţi de a jongla. în treacăt fie spus, el nu ne prea răsfăţa cu mingea. Avea metoda lui — să creeze un fel de foame fotbalistică, pentru ca apoi noi să jucăm mai bine cu echipele de pe alte străzi.

— Fac schimb! mi-a strigat el de departe, împie- dicîndu-mă să duc curmala la gură. Acesta era dreptul lui, ratificat de multă vreme de codul comercial internaţional al străzii. Erai obligat să asculţi condiţiile schimbului, iar apoi să hotărăşti, de bună voie, dacă eşti sau nu de acord cu ele. Dar cu el lucrurile stăteau puţin altfel. Folosindu-se de dependenţa noastră faţă de el, avea posibilitatea ca, fără a încălca codul comercial, să exercite o presiune secretă. Aşa cum fac statele mari cu sateliţii lor.

— Cu ce faci schimb ? l-am întrebat eu, părîndu-mi deja rău după curmală.

— O cutie pe care e imprimată expediţia lui Pa- panin, nişte bomboane noi, — a propus el rapid, umbrind oarecum condiţiile schimbului.

— O cutie cu bomboane ? l-am întrebat eu pentru a clarifica precis condiţiile de schimb.

— Nu, — mi-a răspuns, — bomboanele le-am mîn- cat, ştii, erau foarte gustoase.

— Nu ştiu cît erau de gustoase — i-am răspuns. Noi strîngeam, pe atunci, tot felul de cutiuţe şi ne jucam cu ele. Cutia reprezenitînd expediţia lui Papanin era ceva nou şi, de aceea, prezenta o oarecare valoare. Totuşi, era departe de o curmală mare şi adevărată.

— Puţin, — fac eu.

— Bine, — s-a muiat el, — cînd vine fratele meu eu mănuşile, am să-ţi dau să ţii clepsidra.

— Cîte runduri ?

— Unul.

— Puţin, — spun eu cu prudenţă, ca să nu-l irit.

— Bine, — adaugă el, — ai să te joci cu mingea pînă alerg eu după cutie.

— Puţin, — spun eu nesigur, simţind cum începe să acţioneze presiunea tainică a forţei celui puternic.

— Cum puţin! strigă el. îţi dau trei lucruri, iar tu — unul singur.

— De acord, —• am acceptat eu, pentru a nu-mi pune în pericol cariera fotbalistică.

— Uite, ia mingea, eu am fugit — mi-a spus el şi, şutind mingea în gard, a alergat spre casă. Locuia la capătul cartierului.

îndată ce a luat-o la fugă, presiunea tainică a forţei s-a întrerupt şi eu am simţit că sînt prădat fără milă. în primul rînd, nu era sigur dacă fratele lui îmi va permite să ţin clepsidra, iar în al doilea rînd, îndată ce el a dispărut, băieţii au şi înhăţat mingea şi au început s-o alerge de-a lungul străzii. Să mă alătur lor, cu curmala mea în mînă, nu puteam, pentru că mi-ar fi strivit-o imediat. Cînd îmi propusese mingea, nu mi-am dat seama de acest lucru. Iar acuma, alţii se joacă, pe cînd eu nici nu mă pot juca şi trebuie să cedez şi curmala. M-am hotărît să fiu perfid. Mi-am înfipt dinţii în curmală şi, aproape mîrîind, am supt miezul ei

răcoros, alunecos, duljce ca mierea. După un minut, am aruncat pe jos rămăşiţa suptă a curmalei mele, alăturîndu-mă băieţilor.

— Unde-i curmala mea ? a strigat el de departe, observînd mîinile mele goale.

— Unde-i curmala mea ? a strigat el, străduindu-se să-şi clarifice din mers nedumerirea.

— Unde-i curmala mea ? a oftat el cu ultimile-i puteri, oprindu -se în faţa mea.

Am înţeles că, din acest moment, nu mă mai poate salva de cruda pedeapsă nici federaţia de fotbal orăşenească. Prevenit din timp asupra acestei pedepse şi ştiind că nimic mai groaznic nu se mai poate inventa, m-am hotărît ca măcar să-l înfurii cît mai strasnic.

-— Am mîncat-o, — am spus eu prostește.

— Cum ai mîncat-o, din moment ce ne-am înţeles ! a strigat el, bîlbîindu-se din cauza furiei. S-a uitat la băieţi.

Băieţii se cuminţiseră şi asistau în tăcere.

— Am uitat — am rostit eu, parcă mirîndu-mă singur cum de s-a putut întîmpla una ca asta.

— Cum ai uitat ? Doar ne-am înţeles! a ţipat eî din nou.

— Am început să ne jucăm şi eu am uitat şi am mîncat-o, — am repetat eu cît puteam mai prostește, neuitînd însă să specific că izbutisem să bat şi mingea.

— Nu vreau să ştiu de nimic, dă-mi curmala, curmate mea !

— Cum să ţi-o dau, dacă e în burtă — am observat eu, privindu-mi cu mihnire burta. El, de asemenea, s-a uitat la burta mea, şi, oonvingîndu-se definitiv c3 nu se mai poate repara nimic, a hotărît că e timpul să anunţe pedeapsa.

— Băieţi ! a strigat el. Eu, căpitanul, îl elimin din echipă pentru totdeauna ! Din nou i-a privit De băieţi.

Poporul păstra tăcere. Atunci, el şi-a luat mingea şi a plecat acasă cu un pas egal şi mînios de judecător, ca şi cum mi-ar fi măsurat o veşnică lovitură de pedeapsă de la unsprezece metri.

După vreo zece zile, ne-am împăcat şi am fost primit din nou în echipă. În treacăt fie spus, asemenea execuţii avuseseră loc şi asupra altor băieţi, pînă cînd instinctul de clasă ne-a determinat să ne unim. Şi, într-o bună zi, cînd el eliminase din nou din senin pe unul din

băieţi, noi l-am anunţat că refuzăm cu toţii să jucăm în echipă.

La început, el ne-a răspuns cu un rîs uscat şi dispreţuitor de impresar.

— Am să-mi aleg o nouă echipă, doar eu sînt căpitanul, -— a spus el.

Armata de fotbalişti şomeri era destul de numeroasă, dar, în esenţă, era constituită numai din mucoşi sau din nişte piperniciţi fără vlagă, ceea ce l-a şi determinat să recunoască după un timp : a juca cu ei înseamnă a se face de rîs faţă de echipele de pe alte străzi.

Pînă la urmă, am înlăturat contradicţiile dintre noi şi, deşi el şi-a păstrat titlul de căpitan, drepturile îi erau acum serios îngrădite.Şi totuşi istoria cu curmala n-a rămas, pentru el, fără urmări. Mulţi ani după aceea, a fost cunoscut sub porecla „Unde-icurmalamea ?" şi, deşi episodul în sine fusese de mult uitat, iar unii nici nu-l ştiuseră vreodată, porecla s-a menţinut atîta timp cît i-a fost dat să se menţină.

Din fericire, obiceiul de a comanda, de a porunci, de a fi cu orice preţ în frunte, ca şi acela de a contracta schimburi inechitabile, a fost pierdut de căpitanul meu undeva, în zăpăceala vîrstei de tranziţie.

Şi aici m-a copleşit pe neaşteptate un moment ■sentimental. Nu mă pot dezbăra de el, aşa cum nu te poţi dezbăra de sărutarea unui beţiv — înduioşătoare şi, totodată, neplăcută şi umedă.

Sînt nevoit să-l îndepărtez pe acest băieţandru, pe acest exploatator nesuferit şi să exclam: „O, dragul meu căpitan cu început de chelie! Acum tu comanzi butoaiele de vin. Eşti specialist în prepararea vinurilor. Se poate spune chiar că eşti un specialist cunoscut prin părţile noastre, deşi tu, uneori, îţi iei curajul de a afirma că eşti primul specialist în vinuri".

Ne întîlnim foarte rar acum. Ultima dată, mi se pare că ne-am văzut acum doi ani. îmi amintesc că ne-am îiitîhut lîngă Cetatea Veche.

— Sînt specialist în vinuri — mi-ai spus tu după ce ne-am îmbrăţişat, — dau eu vinul şi tu gustarea, cu atît mai mult cu cît curmala ţi-a rămas tot ţie.

— Vezi, — am clătinat eu din cap, — totdeauna te-ai străduit să fii primul şi iată că tot primul ai început să chelești.

—• Asta s-a întîmplat din cauză că sînt obligat să mă gîndesc mult, —• mi-ai răspuns trecîndu-ţi cu amărăciune mîna prin păr (vorbind cu indulgenţă). Şi ai adăugat dintr-o dată : —• Nu ştiu cum stau treburile în meseria voastră, daT în a noastră trebuie să chibzuieşti foarte mult ca să nu strici vinul.

— în meseriile noastre avem un duşman comun — am spus eu împăciuitor.

— Care? m-ai întrebat.

— Apa, — am răspuns eu.

— Eu, căpitanul, — ai spus tu, îndreptîndu-ţi ţinuta — te exclud pentru maliţie pentru două sezoane...

N-am făcut nici douăzeci de paşi şi am nimerit într-un fel de instituţie primitoare de tipul sezonului cald, în care este aşa de bogată regiunea noastră, şi care se întreţine prin rezervele de aur ale pivniţelor tale, căpitane al meu.

Şi acolo, ridicînd primul pahar al purpuriului „Iza- bella" şi permiţîndu-i soarelui să se joace şăgalnic în culoarea vinului, tu ai rostit nişte cuvinte demne de un căpitan.

— Poate că nu sînt chiar primul specialist în vinuri, dar nimeni nu va putea spune că nu-mi iubesc meseria.

— în oriice caz, eu n-am să spun, — am întărit eu — privindu-te cum bei vinul, sau, mai bine zis, cum torni în tine vinul pe care tu însuţi l-ai adus în lume, confirmînd prin aceasta veşnicul circuit al naturii.

îl turnai lent în tine, aşa cum se toarnă un lichid preţios într-un vas preţios, îl turnai cu acea expresie de ritual calm, posibilă numai pe faţa unor adevăraţi cunoscători şi niciodată pe cea a alcoolicilor de rînd, cu agitaţia lor zgomotoasă.

-— Ei, dar unde-i curmala mea, îmi spui acum ? m-ai întrebat punind paharul pe masă.

— Ascultă căpitane, —[1] am spus — probabil că asta e fericirea : să alergi pe stradă şi să strigi cît te ţine gura: „Unde-i curmala mea!".

— Da, — ai fost tu de acord, — totuşi aceasta era fericirea — să alergi pe stradă strigînd : „Unde-i curmala mea!". Totuşi...

—- Nici un fel de totuşi ! am replicat eu.

— Totuşi fericirea ar fi fost deplină, dacă nu mi-ai fi mîncat curmala — ai continuat tu.

— Căpitane, — am rostit eu cu asprime, -—• o copilărie prea senină îl face pe om imposibil la vîrsta matură, întrucît va considera orice nor real din atmos- feră ca un duşman personal.

— Dar şi o copilărie prea înnorată nu-i de dorit, — ai observat tu — omul rămîne cu reumatism...

— Ai dreptate, -— am spus.

— Slavă domnuilui, — ai observat, — noi n- am avut parte de nici una din extreme.

— Şi tu trebuie să-mi fii recunoscător pentru asta — nu m-am abţinut eu.

— Pentru ce ? m-ai întrebat. Pentru că mi-ai mîn- cat curmala deja vîndută 1

Într-un cuvînt, amîndoi nu ne-am simţit prea rău, atunci, împreună. Nici nu-mi dau seama de ce te-am situat în această povestire alături de impostori. în fond, ce fel de falsificator poţi fi tu ? Mai mult, dintre noi doi, eu sînt un înşelător mai mare decît tine. Am să-ţi dezvălui acum un mare secret. îţi aminteşti cînd, deja adolescenţi, boxam în curtea şcolii ? îţi aminteşti cum, o dată, am căzut în timpul rundului ? E drept, am sărit imediat în picioare, spunînd că m-am împiedicat. Şi, deşi ai încercat să demonstrezi că am căzut din cauza loviturii (printre altele, fratele tău ne asculta cearta cu un zîmbet misterios), eu am negat cu încăpă- ţînare acest lucru şi atunci, şi după aceea, în decursul multor ani.

Acum, în sfîrşit, trebuie să-mi uşurez sufletul şi să recunosc, în faţa ta, că a fost vorba, atunci, de un veritabil cnoodaun cu ţiuit în urechi şi fulgerătoare pierdere de echilibru.

Dar, despre ce vorbeam, căpitane ? Despre ce poate fi vorba, în general ? în comparaţie cu unii excroci pe care i-am cunoscut şi pe care i-ai ştiut şi tu, noi doi sîntem pur şi simplu nişte papă-lapte.

Dar simt cum momentul sentimental se epuizează, rundul amintirilor gingaşe se sfîrşeşte, în clepsidră se preling ultimele firicele de nisip, parcă materializînd timpul, iar eu sînt obligat să trec la proza aspră ‘u eroii şi pungaşii ei.

După terminarea institutului, am lucrat o vreme în agreabilul oraş Kursk. Neavînd locuinţă, închiriam cîte o cameră, sau cîte un colţişor, pe la diferite gazde. Nu era prea comod, întrucăt distribuţia orelor de zi şi mai ales, de noapte pe care mi-o făceam, nu cores- pundea programului gazdelor mele. Acest lucru le neliniştea şi, din compasiune pentru tînăra mea viaţă, ele încercau cu tot dinadinsul să-mi schimbe programul, cu ajutorul fiicelor, nepoatelor sau al altor rude, suficient de tinere, iar, altădată, chiar insuficient de tinere. Eu nu eram de loc pornit pe schimbarea pro- gramului vieţii melle, dar nici nu puteam să curm dintr- o dată aceste încercări binevoitoare. Ar fi fost jenant şi chiar lipsit de bun simţ din parte-mi.

De obicei, eram invitat la fel de fel de sărbători de familie, care nu erau altceva decît nişte înfăţişări mascate. Cu deosebire, insista o bătrînică. Se numea

Avtodia Mihailovna. N-avea fiice, în schimb era foarte înzestrată cu nepoate.

— îmi este ca un fiu — spunea ea, aşezîndu-mă la masă şi admirîndu-mi apetitul.

— Totul e foarte gustos, Avtodia Mihailovna — spuneam eu, înghiţind feluritele-i gustări.

— Nepoata mea le-a pregătit — îmi explica semnificativ Avtodia Mihailovna.

— Vai, Avtodia Mihailovna, nu mă face să mă ruşinez — se roşea nepoata.

— Ruşinează-te, drăguţo, pînă nu-i prea tîrziu — spune Avtodia Mihailovna şi, aplecîndu-se, îmi şoptea numai mie : Se pricepe la gospodărie. Şi e fată cuminte.

— Eu cu el sîntem ca şi rude, —explica Avtodia Mihailovna musafirilor, adîncind meritele mele — dacă trebuie să plec undeva, nu-mi încui lucrurile, pentru că e ca şi de-al casei.

Bătrînioa dragă şi bună, spre sfîrşituil serii, de obicei, se ameţea şi arunca în spaţiu nişte aluzii ademenitoare.

— Două capete, o singură perină! chicotea Avtodia Mihailovna, iar musafirii se agitau aprobativ.

—- Mătuşico, sînteţi ciudată, nu vă înţeleg — se înroşea din nou nepoata. Se prea poate ca Avtodia Mihailovna, la urma urmei, să n-o fi prevenit.

— Două capete, o singură perină-ă! dădea glas Avtodia Mibailovna.

— Nici măcar nu avem o înţelegere comună asupra vieţii, — înlătura cu demnitate tînăra nepoată aluziile.

— Două capete, o singură perină — iată înţelegerea comună! explica şăgalnic Avtodia Mihailovna.

Desigur, toate acestea nu duceau la nimic, dar şi gazdei, probabil, îi plăceau mai mult atmosfera însăşi de gălăgie sărbătorească. Dorea să protejeze tinereţea, să participe la destinele noastre, cu atît mai mult, cu cît propriul ei destin nu reuşise să şi-l organizeze.

Între timp, am făcut cunoştinţă cu un tînăr. Curînd, ne-am împrietenit şi el mi-a propus să locuim împreună. Eu am primit cu plăcere şi, astfel, s-au sfîrşit peripeţiile mele cu gazdele. Tînărul ocupa o locuinţă foarte bună la şcoala de muzică, unde preda ceva, nu-mi mai amintesc ce anume.

Era burlac, ca şi mine, aşa că ne înţelegeam foarte bine. Totuşi, nu mă simţeam bine să locuiesc în camera lui, aşa, pe degeaba, şi i-am propus să-mi ia o mică chirie. De fiecare dată, el respingea indignat propunerea mea.

Locuinţa, repet, era foarte bună. Singura ei deficienţă, nu prea mare totuşi, consta în faptul că primeam prea des vizitele administratorului şcolii. Apărea totdeauna pe neaşteptate. Cred că scopul secret al vizitelor lui era de a prinde la noi vreo studentă. Pentru că veni vorba, ele nu veneau niciodată la noi, aşa că strădaniile lui erau zadarnice.

Comunicarea noastră cu el începea, de obicei, printr-o scurtă conversaţie literară.

— Am învăţat împreună cu poetul Tvirdovski în institutul din Smolensk — începea el.

— Nu Tvirdovski. ci Tvardovski — îl corectam
eu,

— Bine, bine. Tvirdovski — admitea el. Administratorul era cam surd.

— Ei, şi cum aţi învăţat ? întrebam eu.

— Eu învăţam bine, dar el nu pricepea o boabă la matematică.

— Nu-i nici o nenorocire, — spun — doar e poet.

— Păi, tocmai de asta a şi devenit poet, pentru că nu i-a intrat matematica în cap. Eu învăţam bine, dar războiul a stricat totul, — adăuga el cu voce slabă, căzînd pe gînduri ,

Noi îl primeam, de obicei, în antreu, dar, în timpul conversaţiei, el prindea momentul şi arunca o privire în cameră, examina paturile, uneori privea după dulap sub motivul că verifică stinghia duşumelelor. Se uita de jur împrejur prin cameră ou o expresie de cronică tristeţe administrativă : oricît ai face reparaţii, parcă spunea, niciodată nu va fi totul pus la punct. Dacă, cumva, privirea i se oprea pe fereastră, ne întreba invariabil :

— De ce aţi rupt cremoanele ?

— Aşa au fost — îi spun.

— Bine, să-mi amintiţi pe urmă — spunea el şi deodată se grăbea să plece.

Tovarăşul meu, în mod demonstrativ, nu discuta cu el, pentru că nu-l simpatiza.

După cîteva luni de convieţuire cu el, am observat că, din valiza mea, au început să dispară bani.

Nu sume mari, dar, oricum... La început, am crezut că mă înşel, dar, pe urmă, am constatat că, într-adevăr, banii lipsesc. I-am spus tovarăşului meu. El s-a neliniştit.

— Unde-i ţineai ?

— În valiză.

— Ştii precis că ţi-au dispărut ?

— Acum ştiu precis.

— Poate că au căzut după valiză ? — emite el o ipoteză şi mişcă valiza, controlînd.

— N-aveau cum — îi spun.

— Poate că i-ai pus într-o carte sau în altă parte, amintește-ți, — spune el şi începe să scuture cărţile mai la îndemînă. A început să se agite prin cameră, căutînd peste tot, încît m-am simţit vinovat.

— Lasă, — îi spun — ducă-se, nu era vorba de o sumă mare.Nu, — îmi replică el, — se creează o situaţie neplăcută, aici intrăm doar doi oameni : eu şi administratorul.

— Ce-i cu tine, — îi spun — cum poţi să te gîn- deşti la una ca asta ?

— Eu nu mă gîndesc că mă bănuieşti, dar, oricum ai lua-o, nu poate fi vorba decît de doi oameni : de mine şi de administrator.

— Nu se poate, — îi spun — n-aveţi nici un amestec aici.

— Printre altele, — spune el — degeaba ai încredere în el. Are cheile de la toate camerele. Am să mă plîng directorului.

— în nici un caz! îi spun. Nu sîntem siguri şi, drept rezultat, mă vor da afară din locuinţă.

— Numai acest lucru — îmi spune el — mă o- preşte să fac plîngerea.

Au trecut două săptămîni. Amîndoi uitaserăm de banii dispăruţi. Administratorul continua să ne feri- cească cu vizitele-i neaşteptate şi, ca totdeauna, după ce exiamina camera cu expresia aceea de amărăciune cronică, pleca rugîndu-ne să-i amintim de cremoane.

Odată, tovarăşul meu mi-a cerut cu împrumut nişte bani. Desigur, i-am dat cu multă plăcere. După asta, mii-a mai cerut de două ori, iar, de alte cîteva ori, banii au dispărut singuri din vailiză. Am început să remarc o oarecare legitate, deşi încă nu-mi puteam da seama în ce anume se concretizează.

în sfîrşit, am rezolvat, după mine, strălucit, această ecuaţie cu două necunoscute. Am împărţit o dată suma generală a banilor împrumutaţi şi dispăruţi la numărul lunilor în care locuisem împreună, şi am obţinut, drept rezultat, preţul unei chirii destul de moderat. Am verificat, luînd diferite porţiuni de timp şi împărţind suma corespunzătoare, obţineam, de fiecare dată, acelaşi rezultat. Acum nu mai puteau exista nici un fel de îndoieli. Bucuria abstractă, determinată de rezolvarea problemei de matematică, era otrăvită, întrucîtva, de meditaţii triste cu privire la nedesăvîrşirea naturii umane.

E de la sine înţeles că n-ain împărtăşit tovarăşului meu descoperirea. Am hotărît numai să sicot fundul dublu al valizei mele. I-am propus să nu se sfiască şi aşa, frăţeşte, să ia din cînd în cînd bani cu împrumut de la mine.

—- Mă simt prost, — a spus el — nu ţi-am înapoiat încă împrumutul anterior.

— Cum poţi vorbi aşa, — îi răspundeam — tu mi-ai făcut un asemenea serviciu.

— Camera e cu totul altceva, — spunea el — e vorba de un gest prietenesc, iar banii ţi-i voi înapoia obligator.

— Desigur, numai nu te grăbi, cînd ai să ai.

Iată, deci, cum ne duceam viaţa, din momentul cînd am făcut descoperirea. El, în sinea lui, rîdea de mine, eu, în sinea mea, rîdeam de el. Totuşi, reiese că cel în cîştig eram, pînă la urmă, eu, pentru că el rîdea de mine, neştiind că eu rîd de el, în timp ce eu rîdeam de el, ştiind că el rîde de mine.

Odată, în lipsa colegului de cameră, apare administratorul cu un necunoscut.

— Faceţi cunoştinţă, — îmi spune — e noul administrator, întrucât eu voi fi transferat la alt imobil.

Vechiul administrator a început să-i demoi~ₙ ţ.ₒₜ celui nou lămpile, şnururile draperiilor, pervazuri. ₘₐᵢ arătat, de altfel, şi fereastra care-şi aştepta cremona.

Aveam puţină votcă. I-am servit pe amîndoi, dat fiind ocazia deosebită. Am stat puţin toţi trei, am vorbit despre literatură, e drept, de data asta, cam în fugă, pentru că cei doi administratori se grăbeau. Plecînd, administratorul vechi l-a lăsat să treacă pe cel nou şi, arătînd cu capul spre el, mi-a şoptit semnificativ: „În legătură cu cremoanele, nu te sfii, aminteşte-i".

După plecarea administratorilor, mi-a venit o idee amuzantă. I-am pus la punct toate detaliile şi, în aceeaşi seară, am şi pus-o în practică.

Cînd a venit tovarăşul meu şi cînd, întinşi în pat, ca de obicei, fumam cîte o ţigară, schimbînd impresiile de peste zi şi plănuind cum să ne petrecem seara, am început...

— A-propos, — i-am spus eu, fără să-l privesc — a venit administratorul ca să-şi ia rămas bun.

— Slavă domnului, mă plictisise destul cu institutul lui din Smolensk.

— Pentru că veni vorba, — îi spun — ai avut dreptate. f

— în legătură cu ce ?

— în legătură cu banii care au dispărut.

— A, — îmi spune el — în sfîrşit, ai înţeles că administratorul e capabil de orice.

— Nu numai că am înţeles, — îi spun — am, stat puţin de vorbă, iar el mi-a povestit totul şi şi-a cerut iertare.

— Ce tot spui acolo! mi-a spus colegul şi, ridicîn- du-se, s-a aşezat pe pat, nu se poate...

— Cum să nu se poată, dacă aşa a fost.

— Lasă invenţiile astea!

— Nici eu n-aş fi crezut, dacă n-ar fi fost...

— Ce n-ar fi fost?! m-a întrerupt el nerăbdător.

— Dacă n-ar fi fost banii — îi spun eu cu o linişte desăvîrşită.

— Ce bani ?

— Pe care mi i-a luat. De altfel, dacă vrei, uită-te, banii sînt acolo, pe raft.

ni^fvarăşul meu a sărit din pat şi s-a apropiat de raf- cărţi, unde eu pusesem banii cu o jumătate de oră înainte de venirea lui. Văd cum îi socoteşte. În timp ce număra banii, expresia feţii lui era de un comism indes- criptibil.

— Dar aici e mai mult decît spuneai ! a strigat el iritat, ca şi cum ar fi descoperit noi dezordini în sînul dezordinilor cunoscute deja.

— A, asta e din cauză că şi înainte lua bani.

— Nu se poate, nu se poate bolboroseşte el şi mă priveşte cu încordare în ochi, ca şi cum s-ar strădui să sfîşie pelicula unei drăcovenii apărute între noi. Dar eu îmi amintesc cum trăsese el valiza, cum scuturase cărţile, cît de natural îi tremurase buza, cînd îmi spusese că numai ei doi intră în cameră, aşa că nu i-am permis să rupă pelicula.De ce să nu se poată, — îi spun — omul este o fiinţă foarte complexă ; a avut destulă necinste să cotro- băiască într-o valiză străină, dar a avut şi un fond bun ca să se pocăiască. Iar noi, frăţioare, iertăm, iertăm toate.

— Dar cum a îndrăznit să intre în cameră, cînd noi nu eram acasă?

— Tiu singur mi-ai spus că obişnuieşte lucrul acesta şi, în afară de asta, e totuşi administrator, poate a vrut să pună cremona...

-— Dar n-a pus-o, totuşi! ţipă el şi mă priveşte cu ochi încordaţi şi suferinzi. Nu poate pricepe nicicum dacă îmi rîd de el, sau dacă, într-adevăr, administratorul, de unul singur, a umblat şi el la valiză. Pe de o parte parcă-i pare rău, dar, pe de altă parte, n-are nici un rost să înapoiezi acelaşi lucru de două ori.

Dintr-o dată, s-a întors cu spatele şi, fără să-mi spună nici un cuvînt, s-a îmbrăcat şi a ieşit din cameră. S-a întors acasă tîrziu, băut, iar, după o zi, mi-a spus, fără să mă privească :

— Ştii, mă pregătesc să mă însor... Numai să nu crezi cumva că...

— Cum se poate, — îi spun — îţi voi fi totdeauna recunoscător. Tu m-ai salvat.

Iar acest lucru era parţial adevărat, întrucît, în tot acest timp, el, într-un fel sau altul, îmi luase cea mai moderată chirie pentru o locuinţă cu multe comodităţi.

— Iar datoria ţi-o voi înapoia imediat ce voi avea bani — a continuat el.

— Nu te grăbi, — i-am răspuns — dacă te însori, vei avea nevoie de bani.

-— Da, — spune el —• între noi totul a devenit, nu ştiu cum, ciudat...

Şi din nou mă priveşte cu încordare, căutînd să prindă în ochii mei batjocură sau altceva, mai ştiu eu ce, care să-i permită să înţeleagă definitiv cum stau lucrurile.

După aceea, ne-am întîlnit uneori pe stradă şi, de fiecare dată, am simţit că aceste întîlniri sînt pentru el

neplăcute, că eu am rămas în sufletul lui un fel de ghimpe migrator.

L-am întîlnit, întâmplător, după cîtiva ani în Sud. Îmi conduceam un prieten la vapor şi stăteam la debarcader. Deodată, am simţit că, de pe vapor, cineva mă fixează insistent, cu o privire de mult cunoscută. Am cercetat mulţimea de la bord şi l-am recunoscut. Ochii noştri s-au întîlnit şi am rămas uimit de felul cum, dintr-o dată, totul s-a reconstituit întocmai.

„La urma urmei tot ai să-mi spui dacă ai ştiut atunci ceva sau nu!" — mi-a strigat de sus privirea lui.

Un drăcuşor mi-a şoptit să ridic incert din umeri, gest pe care trebuia să-l interpretez, şi el l-a interpretat astfel, cum că, în fond, eu nu sînt vinovat de faptul că administratorul s-a dovedit a fi om cinstit şi că n-am nimic de adăugat la cele cunoscute de amîndoi.

În clipa următoare, el dispăruse din mulţimea pasagerilor de pe vapor. Aşa am şi rămas pentru tot restul vieţii — un martor care nu a recunoscut niciodată (şi de aceea n-a putut fi contestat), dar, totuşi, un martor al faptei lui.
o»

Vara aceasta, într-o cafenea de pe malul mării, un pensionar, vechi cunoscut de-al meu, sorbindu-şi cafeaua turcească, mi-a povestit:

— Am să-ţi povestesc o întîmplare — o adevărată comedie, cum n-ai văzut nici la teatru. Stau eu, vra să zică, în parc şi mă odihnesc. Te gîndeşti în care parc? Nu, caţo ! ".

în bătrînul nostru parc, vis-a-vis de staţia electrica. Stau eu, cum îţi spun, pe bancă, sub magnolie, miros floricelele şi mă odihnesc. Am citit ziarul — noutăţile, foiletonul, situaţia internaţională. Deci l-am citit în întregime, acuma pur şi simplu stăteam.

Statul îmi spune : „Ai muncit destul la viaţa ta. Ia-ţi pensia şi du-te şi te odihneşte". Eu îmi iau pensia şi mă duc să mă odihnesc. Pe oînd alţi pensionari, n-am să le dau acuma numelle, se angajează într-un serviciu, între noi fie vorba, nu totdeauna legal. Eu le spun celor de felul acesta direct în faţă : pensionari neserioşi. Ce, eu n-aş putea să lucrez, ce crezi ? De sănătate nu mă

* *oaţo* — apeiliaitiiv afectuos gruzin.

plîng, scuză-mă că deschid gura la masă, dar (a — a) uită-te ce dinţi întregi am.

Iar dacă vreau să beau ceva, de ce m-aş umfla cu bere, care e dăunătoare pentru inimă, cînd pot să iau într-o cafenea o sută de grame de coniac sau o cafea turcească şi să beau civilizat şi să stau de vorbă cu un om de treabă... Nu ţii minte ce-am vrut să-ţi povestesc ?

— Spuneaţi că stăteaţi în parc şi citeaţi ziarul.

— Da ! Stau eu, vra să zică, în parc şi mă odihnesc. La vreo cincisprezece metri în faţa mea, direct pe gazon, doarme un beţiv. Că e beat se vede după faptul că se tăvăleşte exact sub tăbliţa pe care scrie : „Nu călcaţi pe iarbă".

Dar iată, văd un cetăţean de provenienţă pungaş neruşinat, care se învîrte prin preajmă. Eu, bineînţeles, mă fac că nu văd nimic, dar, între timp, observ totul binişor. Desfac într-adins ziarul, ca şi cum aş citi, dar ce să mai citesc ? Am, citit totul : şi foiletonul despre trîntori şi situaţia internaţiornală.

în sfîrşit, pungaşul s-a convins că obiectul respectiv nu e păzit de nimeni, pentru că pe mine nu mă vede. Şi iata se apropie şi, pot să spun, îl zgîlţîie, de parcă ar vrea să afle dacă nu cumva l-a ucis cineva şi l-a pus aici drept exemplu ca să nu se calce pe iarbă.

Beţivul zace pe spate. Şi-a desfăcut mîinile în lături ca un Hristos nevinovat, iar pungaşul, ca un Iuda, deja îi cotrobăieşte buzunarele.

Mă gîndesc că, dacă-i scoate ceva, trebuie să bat clopotele. Nu ştii ce înseamnă să bat clopotele ? Asta nu înseamnă să tragi de frînghie, ci să dai alarma, ca să chem miliţia. Trebuie, deci, să bat clopotele, dar n-am nici un chef, pentru că sînt pensionar. Statul îmi spune: „Na-ţi pensia şi du-te şi te odihneşte". Iau eu pensia şi mă duc să mă odihnesc. Şi ce odihnă ar mai fi aceea, dacă încep să fug după miliţieni ?

Vra să zică, văd că nu i-a luat nimic, pentru că buzunarele beţivului sînt goale. Slavă domnului, mă gîndesc, clopotele se suspendă. Să vedem ce va fi mai departe.

Mai departe, văd cum începe seria a doua a comediei cinematografice „Batista pierdută". Dar, de data aceasta, pe semne că vrea să caute batista înăuntrul hainei. Şi iată că deja aproape i-a băgat mina în buzunarul dinăuntrul hainei, cînd beţivul s-a apucat şi s-a întors pe burtă. Bah! Bravo ! strig eu, în sinea

mea, desigur. Văd că pungaşului nu i-a plăcut figura, dar cui i-ar fi plăcut ? Crezi că ţie ţi-ar fi plăcut ? începe să se enerveze. îi bagă mîna pe sub piept, dar nu reuşeşte nimic. Iar beţivul a început să şi sforăie zdravăn. Ca să-l întoarcă e primejdios, poate atrage atenţia cuiva, şi chiar el, prostul, poate să se trezească, dacă n-a murit de tot. Trebuia să-l vezi cum se înfuriase ! Tu nu te-ai fi înfuriat ? Nici una, nici două, să se întoarcă pe burtă ! Pentru că era beat şi nu-şi dădea seama ce face.

„Te-ai îmbuibat, golanule, acum n-ai decît să zaci!" a rostit el cu atîta ură, de parcă beţivul îi omorîse tatăl sau fratele. După care a plecat repede, da, să nu uit, cu un mers amenin ţător.

Cum a plecat, văd că spinarea beţivului tresare. Mă apropii să văd de ce tresare spinarea beţivului, poate că vrea să verse şi trebuie ajutat. Abia m-am apropiat şi văd că beţivul ridică capul şi hohoteşte cu un adevărat rîs batjocoritor.

„Ce-i cu tine, — îi spun — te-ai trezit din beţie sau ce s-a întîmplat?"

„Nici n-am băut" — spune el.

„Cum n-ai băut, cînd dormi pe gazon sub tăbliţa „Nu călcaţi iarba" ?1

„Exact, — spune el — n-am călcat. Eu am zăcut. Cetăţeanul care a plecat a călcat iarba, umblînd în jurul meu".

Bah ! E băiat vesel şi spune, de fapt, adevărul. Stă el pe iarbă, îşi scoate o ţigară şi-mi cere un foc.

„Un foc — îi spun — am să-ţi dau, nu mă costă nimic, dar de ce te-ai lăsat perchezi ţionat ?

„A, — spune el, într-adins. Mă gîndeam că, dacă ajunge la haină, mă întorc pe burtă. Să încerce numai să mă răstoarne cu faţa în sus" 1

Bah ! Iarăşi spune adevărul.

„Poate că tu — îi spun — faci parte din vreo echipă de voluntari şi asta-i metoda voastră de a fotografia pungaşii ?

-— „Nu, — spune el — o fac aşa, pentru plăcerea mea. Eu numesc treaba asta : să-i dau corbului să ciugulească un ochi de sticlă".

„Ce corb, caţo ! mă supăr eu. Ce ochi de sticlă 1 Ce-nii umbli mie ou fabulele lui Krîlov. Statul îmi spune: „Na-^ţi pensia, du-te şi te odihneşte". Eu vin în parc să mă odihnesc, dar tu ce cauţi aici" ?

„Eu, — îmi spune — mă distrez".

„Ce-i cu tine, — îi spun — eşti un pierde-vară" ?

„Nu, — îmi spune — aşa mă distrez eu în timpul liber.

„Şi-ţi pică des asemenea distracţii?" — îl întreb.

„În ultimul timp, destul de rar".

„Deci, statistica arată o îmbunătăţire" ?

„Se prea poate, — îmi spune — dar poate că deja pungaşii mă recunosc". Văd că s-a ridicat şi vrea să plece.

„Dar care-i — îi spun —folosul obştesc din treaba asta" ?

„Poate că, — mi-a răspuns — conştiinţa li se trezeşte după o treabă ca asta" — şi a plecat.

Iată ce istorie mi-a povestit vechiul meu cunoscut, pe cînd stăteam în cafeneaua de pe ţărmul mării, sub frunzele foşnitoare ale palmierilor.

Eu, trebuie să-mi mărturisesc păcatul, am simţit În flăcăul de pe iarbă un suflet înrudit. Spre deosebire de simpaticul pensionar, vechiul meu cunoscut, îl înţeleg foarte bine pe acest flăcău ciudat. îi înţeleg, mai cu seamă, rîsul înfundat din momentul cînd pungaşul şi-a strecurat mina în buzunarul hainei, iar el s-a apucat şi s-a întors pe burtă. E ca şi cum ar fi zădărnicit, printr-o întîmplare, absurdă şi neaşteptată, o operaţiune bine pusă la punct.

A zădărnici jocul fals al cuiva, ca din prostie, şi a simţi crampele falsificatorului de bani e o satisfacţie ascunsă, care face cît multe altele făţişe. Există aici o singură primejdie. Dacă jocul fals se prelungeşte prea mult, poţi să te şi înăbuşi din cauza rîsului interior.

SCRISOAREA

Cînd aveam cincisprezece ani, am primit în scris o arzătoare declaraţie de dragoste. Pînă astăzi am păstrat impresia că acele cuvinte, ce păreau a lua foc la lectură, erau scrise cu aur, şi nu cu cernelă obişnuită.

Cu un minut înainte ca factoriţa să-mi înmîneze această scrisoare, eu alergam pe scara casei noastre cu două etaje cu o bucată de cablu electric în mînă. Obiectivul consta în a suporta pînă la sfîrşitul scării forţa misterioasă a curentului care-mi pulsa prin tot corpul. Atingînd cu capătul multifilar al cablului balustrada metalică a scării, fugeam pe trepte cît mă ţineau picioarele, împroşcînd scîntei violete.

Noaptea se dezlănţuise o furtună în timpul căreia se rupsese cablul. După cît se pare, principala

doză mortală fusese preluată de acoperişul casei, iar cu resturile de electricitate mă delectam eu.

Era primăvară. Parapeţii întortochiaţi ai scării erau şerpuiţi de ciorchinii şi mai întortochiaţi ai glicinei înflorite. Florile atîrnaiu în cascadă pe partea exterioară a scării şi erau tot atît de violete ca şi scînteile electrice care se aprindeau sub mîna mea.

Pe undeva, pe lîngă mijlocul primului grup de scări, începea o mică platformă care ducea spre W.C-ul comun,

Locatarii curţii alergau acolo din timp în timp, şi cum se atingeau de balustradă, eu, pîndindu-i, făceam contactul cu cablul electric. Ei reacţionau fie printr-un strigăt, fie în tăcere, printr-un salt sălbatic peste platformă şi, totuşi, cu toată diversitatea percepţiilor, nimeni nu-şi schimba itinerarul.

Cînd am citit scrisoarea mai ţineam în mînă bucata aceea de cablu. Dintr-o dată, am simţit că joaca aceasta este cu totul inutilă, că s-a încheiat, probabil, pentru totdeauna, aşa că am aruncat cablul şi am alergat în casă.

Deşi scrisoarea nu fusese semnată, am ghicit fulgerător cine a scris-o. Era © fată cu care, cu doi ani în urmă, fuseserăm colegi de clasă. Acum doi ani, cînd s-au organizat separat şcoli de fete şi de băieţi, după modelul gimnaziilor clasice, ne despărţisem. De atunci n-o mai văzusem şi nici nu mi-am mai amintit de ea nici măcar o singură dată. Colegi fiind, eram înscrişi în catalog alături. Şi, pe deasupra, şi iniţialele noastre coincideau. O asemenea coincidenţă nu putea să rămînă fără urmări. încă de pe atunci, amîndoi simţeam că toate acestea nu-s întîmplătoare. Şi iată, în sfîrşit, scrisoarea.

Literele se aureau, strălucind şi palpitînd pe hirtie. Am citit-o de cîteva ori, m-am îndrăgostit cu recunoştinţă de autoarea ei şi tot atunci, rupînd-o în bucăţele mărunte, am aruncat-o la lada de gunoi.

Acţiunile mele erau dirijate de o viguroasă ruşine patriarhală şi de o logică inconştientă de romantic incipient. Mersul acestei logici îl descifrez, azi, cam aşa : scrisoarea primită reprezenta fericirea, iar a fi fericit e ruşinos, cum ruşinos este să fii sătul printre cei flămînzi. Dar, întrucît e imposibil să renunţi la fericire (tactică!), înseamnă că trebuie să o conspiri,

adică s-o păstrezi în minte, distrugînd toate urmele materiale.

Am început să hoinăresc pe străzi, în speranţa că o voi întîlni din întîmplare. Aveam o imagine destul de confuză a ceea ce ar trebui să fac dacă aş întîlni-o.

Ei, în primul rînd, mă gîndeam eu, trebuie desigur să mă apropii, iar, după aceea, îndată ce se iveşte o ocazie favorabilă, să-i ofer inima şi viaţa mea, evident, pînă la mormînt.

Nu s-ar putea spune că mă grăbeam din cale afară să o întîlnesc. Ca pentru orice romantic începător, principalul consta pentru mine în programul vizionar, iar acest program fusese conturat cu o obişnuită claritate în misiva ei. Pentru toate celelalte lucruri, era repartizată o viaţă întreagă, iar la cincisprezece ani viaţa pare atît de enormă, încît fericit a-i risipi-o, tot n-ai ce face cu ea, tot îţi rămîne din abundenţă, tot se revarsă peste margini.

Şi iată că, într-o zi, pe cînd mă aflam cu prietenii pe strada principală a oraşului nostru, mai precis, pe strada Generalissimului, ea a trecut pe lîngă noi cu două prietene.

Reuşisem să observ inspiratoarea paliditate a obrazului care se rumenise în acel moment, mersul grăbit şi talia fină. În anii care trecuseră, ea se transformase, dintr-o fetiţă, într-o adevărată domnişoară, izbutind, totuşi, să rămînă la fel de subţire ca şi în acea clasă a şaptea, fatală pentru învăţămîntul nostru mixt.

într-un cuvînt, era prezentă acea sursă de aureolare palido-trandafirie, indispensabilă pentru întîiul sentiment de iubire la un băiat de vîrsta mea.

Iar şiretenia naturii, în asemenea împrejurări, constă în faptul că orice băiat care trece prin acest stadiu sau, mai bine zis, căruia i s-au inoculat frigurile iubirii, percepe această aureolă ca pe o favoare specială ce i-o acordă soarta care, intuind trebuinţele sufletului lui gingaş, în mod excepţional, cu un tact desăvîrşit, sau chiar cu un gust ales de grădinar japonez, a combinat într-o singură fiinţă toate rarele însuşiri ale idealului său fragil şi capricios.

Văzîndu-i obrazul îmbujorat, m-am încredinţat pe deplin de presupunerea mea şi, totodată, mi-am dat seama că nu-mi va fi de loc uşor să mă apropii de ea. Deşi izbutisem să ne aruncăm unul altuia o singură privire rapidă hotărîsem, parcă în acea clipă, că ar fi cu

totul nefiresc ca acum, după ce au trecut doi ani, să părem a ne recunoaşte şi să ne salutăm. Cu atît mai mult, cu cît între noi se află taina scrisorii.

Nu, nu! — mi-a strigat privirea ei de-o clipă, numai nu acum, nu aici, pentru că, dacă mă vei saluta, înseamnă că ai povestit prietenilor tăi despre scrisoare şi eu aş muri de ruşine.

Pe urmă, am început să o văd tot mai des. Uneori, era cu sora ei mai mare, alteori într-o companie numeroasă de prietene şi cu nişte băieţi pe care nu-i cunoşteam, şi de fiecare dată simţeam că mi-e imposibil să mă apropii de ea.

Fiindcă veni vorba, sora ei învăţase în aceeaşi clasă cu noi, deşi, ca vîrstă, era mai mare cu un an sau doi. Nu-mi amintesc cum nimerise în aceeaşi clasă cu noi, dar bănuiesc că nu dintr-un exces de dragoste pentru învăţătură. Pentru o deplină consecvenţă, n-o salutam nici pe sora ei, lucru pe care aceasta, după toate aparenţele, nici nu-l observa. în general, era o fată cam somnoroasă şi, deşi, cu genele ei grele şi gingaşe, cu faţa pură şi buzele roşii, avea un aspect mai plăcut decît sora cea mică, totuşi, era evident că pe băieţi îi atrage mai mult cea mică. Pentru că emana, această soră mai mică, acea nelinişte, acea aşteptare nerăbdătoare a sărbătorii vieţii care se transmite şi-i molipseşte pe cei din jur.

Cu un cuvînt — era tot mai greu să încerc o apropiere.

Aşteptam o ocazie romantică şi, în general, nu mă grăbeam să fac cunoştinţă cu ea, deoarece, cum gîndeam pe atunci, n-aveam nici un motiv de precipitare, din moment ce, oricum, întreaga-mi viaţă este închinată ei, în exclusivitate ei.

Iar între timp, în anturajul ei, pe lîngă alţi băieţi şi fete, începuse să apară un oarecare militar, cu grad de căpitan, după cum îmi explicaseră pe larg prietenii mei.

Şi acum am remarcat că, atunci cînd ne întîlneam, dacă alături de ea se afla căpitanul, dulcineea mea se intimida parcă, plecîndu-şi capul. Consideram această sfială a ei ca o dovadă infinit de mişcătoare, care-mi măgulea, în fond, agreabil orgoliul, dar o sfială cumva exagerată.

De aceea, aruncîndu-i ocheade pline de înţeles, mă străduiam să o conving să nu se sfiască prea tare din cauza căpitanului ei, întrucît noi doi ştim ce taină

mă- reaţă ne uneşte, întrucit sărmanul căpitan n-a primit o asemenea scrisoare şi, avînd în vedere vîrsta lui înaintată, nu prea sînt şanse să mai primească de acum înainte.

Căpitanul era un flăcău de vreo douăzeci şi şapte de ani — o vîrstă care mi se părea pe atunci deznădăjduitor de tîrzie pentru dragoste. Aşa de înaintată, încît, dacă vreţi, la prima ocazie, puteai să-ţi permiţi să-i resfiri cu respect medaliile de pe piept, întrebîndu-l :

„Spune-mi, uncheşule, doar nu în zadar
Moscova, pîrjolită de incendii
A fost cedată franţujilor ?" *,

E posibil că iubita mea de taină să-mi fi apreciat corect ocheadele, pentru că, cu timpul, cînd ne întîlneam şi o vedeam cu căpitanul, ea aproape că nu se mai sfia, ci-şi arcuia buzele ¡într-un fel de aluzie de zîmbet, pe care eu îl descifram, lesne, drept o perfidie obligată. Ce greu trebuie să-i fie, sărmana, mă gîndeam eu, ca, iubind pe cineva, să fie obligată să suporte curtea altcuiva.

în această stare de blîndă demenţă, urmărindu-mi, din timp în timp, iubita ca o umbră nevăzută, am ajuns pînă la mijlocul verii, cînd ea a început, împreună cu căpitanul şi cu sora ei, să frecventeze reuniunile dansante din parcul oraşului.

Acolo, în parc, sub influenţa muzicii, sentimentul meu se parte că a început să fie tulburat de amărăciune.

Pista de dans, în anii de după război, era frecată în sunetele melodiilor naţionale şi a celor aduse drept trofeu. în mulţimea dansatorilor, licărea faţa ei mică şi palidă, ridicată întrebător spre căpitan. El, băiat înalt şi bine făcut, o privea de sus, binevoitor şi parcă, fir-ar să fie. cu o uşoară condescendenţă, profund jignitoare pentru mine.

E greu să-ţi imaginezi ceva mai de coşmar decît pista de dans din acei ani. O am în faţa ochilor — cu fetele ei bătrîne care se învîrtiseră ani de zile pe palma aceasta de asfalt şi care arătau că, o dată cu fiecare an, cu fiecare dans, aruncaseră din ele feminitate şi

* Versuri cu care începe renumita poezie a lui M. I. Lermontov „Borodino" (nota trad.).

omenie, pînă ce îşi construiseră un fel de mască profesională cu orbitele flămînde ale ochilor.

Dar mucoşii aceia nerușinați, dar infractorii aceia îmbătrîniţi în rele, care se ocupau acum de meserii mai paşnice şi care veneau acolo pentru amintiri sentimentale... Dar, în sfîrşit, nelipsitul prim dansator, care lucra ca o pompă de apă, executînd păsuri de dans, celebru pe atunci, cu o îndepărtare laterală şi cu ochii daţi peste cap, într-un fel de toropeală de frizer !

Pe neaşteptate, undeva, la marginea pistei sau chiar pe la mijloc, se ivea un mic vîrtej de scandal, care atrăgea treptat în pîlnia lui un număr tot mai mare de dansatori, cu şuierături, cu ţipete, cu fete care fugeau în toate părţile.

Ruşine pentru toată această nimicnicie, spaimă pentru iubita mea, dar şi pentru mine. Nelinişte şi, totodată, o curiozitate de bîlcHaţă de bătaie şi sînge şi, totodată, un permanent sentiment de umilire din cauza acestei doze exagerate de grosolănie şi vulgaritate în tot ce se petrecea acolo. Şi, totodată, necesitatea de a ascunde aceste stări grele, de a-ţi crispa buzele într-un zîmbet de „băiat de comitet", care ştie mult mai multe decît arată şi care, totuşi, arată mai mult decît valorează cei din jur.

Şi principalul, preţul prea ruşinos care ţi se impune pe neştiute, imediat ce intri acolo. Ţi se părea că ţi-ai coborît extrem valoarea personalităţii şi se dovedeşte că, totuşi, insuficient, şi tu începi să cîrteşti, dar nimeni nu vrea să te asculte şi nici nu poate să te audă, pentru că tu protestezi în sinea ta. Dar, după cît se pare, pe faţă ţi se întipăreşte, totuşi, un anume semn de nemulţumire şi, după acest semn, poţi fi demascat în orice moment ca un monstru, ca un incapabil din naştere să pornească o bătaie cu ceata contra unuia singur, să şuiere un scuipat pe spatele unui fraier care nu bănuieşte nimic, sau al fetei lui. Şi, în general, ca un neputincios de a face ticăloşii, de a murdări, atunci cînd nimeni nu te ameninţă, uneori chiar şi sub ameninţare, dar, oricum mai bine în lipsă.

Toate aceste simţiri roiau nevăzute în mine, în timp ce, multe zile în şir, o admiram pe dulcineea mea pe pista de dans. în sfîrşit, unul dintre prietenii mei m-a azvîrlit pur şi simplu direct p„ banca pe care stătea ea împreună cu căpitanul şi sora ei, în pauza de după un dans.

Eu m-am prezentat şi am început să explic, hohotind din cauza timidităţii, că sînt acel elev cu care ea şi sora ei fuseseră colege acum doi ani la Şcoala nr. 2, chiar aceea dintre stadion şi biserică, deşi, desigur, nu se putea presupune că vreuna din ele să-şi fi uitat şcoala, fie şi pentru motivul foarte simplu că ele continuau să înveţe acolo (băieţii fuseseră transferaţi la altă şcoală).

În afară de aceasta, n-am uitat să amintesc faptul că atunci, cînd eram în aceeaşi clasă, iniţialele noastre coincideau.

În timp ce eu continuam să vorbesc, ea ba ridica capul şi faţa ei parcă se aprindea şi se stingea, iar ochii ei mă implorau să nu provoc scandail, ba, întorcîndu-se spre căpitanul ei, îi atingea delicat pieptul cu vîrful degetelor, liniştindu-l prin această mică mîngîiere, dar totodată, îndepărtîndu-l de amintirile noastre comune.

Am uitat să spun că, în timpul monologului meu, întîlnindu-i privirile, mă străduiam să-i dau să înţeleagă cît puteam mai convingător că niciodată în viaţă, în nici un fel de împrejurare, nimeni şi, în nici un caz, el (urma o întoarcere romantică a ochilor în direcţia lui) nu va afla despre existenţa acelei măreţe scrisori. Însuşi monologul meu haotic, cu explicaţii detaliate asupra locului unde era situată şcoala noastră, avea suprasarcina de a-l convinge pe căpitan că între mine şi ea, din acele timpuri îndepărtate pînă azi, n-a existat niciodată vreo legătură, nici scrisă, nici chiar orală.

Trebuie să spun că, după primele mele fraze, lămu- rindu-se că nu sînt un „agăţător", căpitanul m-a ascultat cu multă amabilitate.

— Kostea — mi-a spus el simplu, cînd ea ne-a făcut cunoştinţă, şi mi-a strîns mîna cu putere, tovărăşeşte.

După cîteva minute, el a plecat să danseze cu sora ei şi, timp de două-trei dansuri, noi am rămas singuri.

Ce beatitudine — să stau pe bancă alături de ea, să-i privesc de la această fantastică apropiere profilul drăgălaş cu nasul în vînt, gîtul lung şi să inspir, să inspir mirosul apei ei de colonie, cu atît mai ameţitor, cu cît, atunci şi multă vreme după aceea, eu l-am luat drept mirosul natural al tinereţii ei înfloritoare.

Trei prieteni de-ai mei au trecut de cîteva ori demonstrativ pe lîngă noi. Pe feţele lor ermetice citeam că sînt jigniţi de fericirea mea. Întîlnindu-le privirile, le-am

trimis nişte zîmbete pe care le poate trimite pe pămînt un om care pluteşte dintr-o dată în înălţimi ameţitoare, dar extrem de nesigure. La aceste zîmbete, mi-au răspuns tot prin priviri şi tot prin priviri mi-au propus să cobor din aceste înălţimi idioate şi să analizez împreună cu ei tot ce s-a întîmplat. După cît se pare, determinîn- du-mă să mă apropii, în sfîrşit, de ea, prietenii scontau pe efecte mult mai hilare.

În sfîrşit, unul dintre ei, chiar acela care mă împin- se-se spre această bancă şi care, din această cauză, se simţea probabil responsabil de comportarea mea, s-a apropiat de noi şi, scuzîndu-se cu oarecare afectare faţă de dulcineea mea, m-a tras la o parte.

Era un leningrădean evacuat şi noi consideram, iar el era dispus să ne întreţină această convingere, că păstrase ceva din şlefuirea rece de înaltă societate, specifică descendenţei petersburgheze. Ne-am îndepărtat vreo zece paşi.

— Mă văd obligat să-ţi spun că te porţi ca un tîm- pit — mi-a declarat el, privindu-mă cu severitate.

Mi-am amintit însă că tocmai el era cel care mă apropiase de ea, totul desfăşurîndu-se aşa de simplu şi uşor şi dintr-o dată, pe neaşteptate pentru mine însumi, ca să nu mai spun de el, l-am strîns în braţe pe acest prieten al meu, căruia îi datoram totul. El s-a desprins din îmbrăţişarea mea cu indignare şi s-a îndepărtat spre ceilalţi băieţi. L-am privit plecînd. înalt şi slab, păşea rigid ca un parlamentar.

Nu mi-ar fi putut trece niciodată prin minte ideea de a o şantaja cu acea scrisoare, dar consideram necesar, acum, cînd rămăsesem singuri, să-i dau să înţeleagă că misiva îşi atinsese scopul, că măreţul act al unirii sufleteşti se săvîrşise în toată sublima lui frumuseţe.

— Oh, rupeţi-o! mi-a spus ea, auzind de scrisoare şi mi-a atins cămaşa cu vîrfurile degetelor mici. Eram pe atunci aşa de proastă...

— Niciodată ! am minţit eu cu înfocare, punînd în acest cuvînt tot adevărul simţirii mele.

Vroiam să-i spun că sentimentul trezit de scrisoarea ei este veşnic şi că acum nimic nu mai poate fi schimbat, de aceea înşelăciunea s-a dovedit a fi de fapt cea mai autentică formă de adevăr. Ea a oftat şi şi-a retras mîna.

Nu ştiu de ce l-am privit victorios pe căpitan cînd s-a întors la bancă, ducînd-o de braţ pe sora ei, lucru care, în treacăt fie spus, eu nu ştiam încă să-l fac.

Din acea zi, ne întîlneam destul de des şi ne petreceam serile împreună. Totdeauna însă în patru.

Eu ştiam foarte bine că acest căpitan îi face curte ei şi nu surorii mai mari, dar nu mă încerca nici o gelozie, nici un fel de sentiment de rivalitate. Era imposibil, aşa cum e imposibil să fii gelos pe un om care s-a aşezat la focul lîngă care stăteai şi tu şi şi-a întins mîinile spre flacără. Mai exact, dacă aş vrea să continui comparaţia, tu însuţi ai ajuns într-o noapte înfrigurată la acest foc la care el stătea deja şi chiar reuşise să atîrne deasupra ceaunul încercat de vechi combatant în care, amestecînd cu o lingură, îşi pregătea o nepretenţioasă fiertură de dragoste. Aşa că el, şi nu tu, era cel care îţi făcuse loc lîngă flăcări, e drept, fără să-şi întrerupă mestecatul în ceaun.

Şi n-are nici o valoare faptul ca tu ai văzut cel dintîi focul sau, mai precis, că focul te-a zărit pe tine şi ţi-a clipit de departe, chemîndu-te cu limbile flăcărilor lui — acum amîndoi vă încălziţi lîngă acelaşi foc şi în asta nu-i nimic reprobabil.

Aşa gîndeam, luînd echilibrul temporar de forţe drept armonie. Mai devreme sau mai tîrziu, rivalitatea, sau ceva de acest gen, trebuia să se ivească. Şi s-a ivit.

Se instaurase, ca de la sine, obiceiul ca, în timpul plimbărilor noastre, toate măruntele cheltuieli de deplasare, cum ar fi : băutul apei minerale, mîncatul îngheţatei, accesul în parc, uneori cinematograful, e drept, foarte rar, să şi le ia, asupra sa, căpitanul.

La început, cînd, în asemenea împrejurări, scoteam şi eu o biată rublă greu dobîndită, el şi ea mi-o întorceau cu atîta insistenţă, încît, în curînd, am încetat să mai acord vreo atenţie acestui fapt, pentru că, în general, omul se obişnuieşte cu trataţia gratuită mai lesne decît cu orice altceva.

Odată, pe cînd căpitanul o servea pe iubita noastră comună cu suc de struguri iar eu şi cu sora ei aşteptam cu modestie alături, el ne-a făcut un semn cu capul spunînd :

— îndrăzniţi, Charlie achită.

Asta sunase, cumva, grosolan. Astăzi sînt convins că el n-a vrut prin gluma sa să mă jignească sau să mă umilească, dar, în clipa aceea, am resimţit o

ruşine arzătoare şi, pentru prima oară, un sentiment de duşmănie faţă de acest băiat de treabă.

Principalul era că nu-l puteam refuza, presimţind urmările neînţelepte şi în lanţ ale unui asemenea gest, cu atît mai mult, cu cît sucul era deja turnat în pahare şi că, ceea ce era de mirare, totuşi doream să beau, parcă în ciudă, parcă, de aceea cu atît mai mult.

Mai rău ca orice era însă faptul că, în clipa cînd el a debitat această glumă de băiat de bani gata, am observat că ea a zîmbit în paharul pe care-l apropiase de buze şi acel zîmbet era suficient de răutăcios. Momentul acesta mă împunsese foarte dezagreabil şi mult timp după aceea mi-am amintit de nenumărate ori de zîmbetul ei, pînă cînd, la capătul puterilor, într-o bună zi, am decis că în fond zîmbetul n-a existat, că a existat doar efectul răsfrîngerii luminii prin sticlă şi lichid, care dăduse buzelor ei acea curbură trădătoare.

Dar cel mai groaznic lucru în acel moment consta în faptul că ne înţelesesem deja să intrăm la film, iar bani, spre ghinionul meu, nu aveam de loc. În condiţiile create, nu mai puteam în nici un caz să merg la cinema pe banii lui. Dar şi să refuz direct era jenant, fără motiv plauzibil, iar refuzînd, ar fi trebuit să-i părăsesc, ceea ce, firește, nu doream.

Se înţelege că şi pînă atunci îmi trecuse prin minte că nu merită să mă prevalez de serviciile lui băneşti, deşi, repet, aceste servicii erau suficient de neînsemnate.

Dar în acea stare de beţie cu eter în care mă găseam neîntrerupt, din momentul cînd mă apropiasem de ea şi începuseră aceste întîlniri, mă obişnuisem să iau toate acestea ca o tratație camaraderească, adică, azi tu, mîine eu, deşi acest mîine se amîna pentru o dată neprevăzută.

În afară de asta, mai intervenea şi o altă nuanţă în aprecierea situaţiei, pe care eu cu bună ştiinţă nu o gîndeam pînă la capăt, bănuind că nu-i de o calitate prea nobilă.

Dar nuanţa aceasta se profila uneori în faţa ochilor minţii, cu un contur lejer, aşa că nu am dreptul s-o trec acum sub tăcere. Esenţa ei consta în faptul că mi se părea, sau probabil începuse să mi se pară de la un timp, că eu împreună cu ea, într-o oarecare măsură, îi facem o favoare căpitanului, acceptîndu-l în societatea noastră, fapt pentru care el se achită cu mici servicii materiale.

Desigur, ca să revin la comparaţia cu focul, eu nu eram gelos pe faptul că el s-a aşezat lîngă focul meu. Dar, fir-ar să fie, eu ştiam de fapt foarte bine că acest foc arde, totuşi, pentru mine, că acea scrisoare fără asemănare fusese, poate, scrisă cu vîrful aprins al unei nuieluşe smulse din acest foc !?

De faptul că ea n-ar fi putut scrie altcuiva o asemenea scrisoare şi, în general, vreo altă scrisoare de dragoste, eu nu numai că nu mă îndoiam, dar eram, în general, absolut convins că un om, o dată ce scrie r> astfel de scrisoare, tot restul vieţii lui nu face decît să o slujească, numai de-ar fi să aibă forţe să se menţină 1 *a* nivelul ei ; orice altceva era de neconceput, inadmisibil.

Şi, dintr-o dată, această frază neglijent aruncată despre Charlie care îi tratează pe toţi. Pe distanţa de la chioşc la teatrul de vară unde rula filmul, n-am făcut decît să mă gîndesc cum să mă eschivez de la următoarea binefacere a căpitanului, şi nu reuşeam să născocesc nimic.

în acei ani, cinematografele noastre prezentau aproape neîntrerupt filme capturate. De regulă, erau opere filmate sau istorii pastorale cu nişte ariete interminabile sau reviste nemţeşti greoaie, cu „girls-uri", late în şolduri şi grăsune ca nişte vaci olandeze, se înţelege, dacă vacile olandeze arată aşa.

Mulţi ani mai tîrziu eu am ajuns la convingerea ca aceste filme capturate, de fapt, nu exprimau altceva decît gusturile conducătorilor Reichului.

Tocmai atunci trebuia să vizionăm un asemenea film. Se numea „Nu mă uita" cu Gigli cel gras şi cu glas dulce în rolul principal. Ca orice locuitor al unui oraş de provincie, deşi nu văzusem filmul, ştiam deja, din poveştite, conţinutul lui. Trebuia să recunosc că vocea lui Gigli îmi plăcea, mai ales cînd o ascultai fără să acorzi prea mare atenţie ecranului.

Ne tot apropiam de cinematograf şi eu simţeam cu groază că peste zece minute se va prăbuşi asupră-mi încă **o** umilinţă, pe care nu mă simţeam în stare să o suport şi atunci am început să defăimez filmul. Realizatorii lui fiind cu toţii graşi, îmi ofereau cu prisosinţă argumente, ca să le servesc cu patos.

Pe urmă, de la filmul respectiv am trecut la toate filmele nemţeşti capturate, cu sentimentalismul lor dulceag.

Cu cît ocăram mai tare filmul, cu atît mai încăpăţînat se bosumflau buzele iubitei mele. Pe atunci încă nu ştiam că a opri o femeie în drumul ei spre un spectacol e mai primejdios decît a opri un plebeu din vechea Romă în drum spre Colisseum. Pe cînd treceam de la „Nu mă uita" la toate celelalte filme nemţeşti, ea m-a întrerupt deodată :

— Tu, după cît se pare, înveţi limba germană?

— Da, dar de ce mă întrebi ? am tresărit eu.

Am crezut că ea descoperă o contradicţie între critica pe care o fac filmelor nemţeşti şi faptul că învăţ germana. Dar întrebarea ei avea altă semnificaţie.

— Vorbeşte cu Kostea, — mi-a propus ea, fără să bănuiască unde aruncă chibritul — el a stat doi ani în Germania.

— Sprechen Sie Deutsch ? mi-am luat eu zborul cu **o** asemenea bucurie, de parcă aş fi fost un neamţ sadea care, după un prizonierat de ani de zile la polinezieni, ar fi întîlnit deodată un compatriot.

— Natürlich — a confirmat el posomorit, intimidat puţin de atacul meu.

Aici mi-a venit apa la moară. în acei ani, aveam uşurinţă la învăţarea limbilor străine, de aceea pînă azi nu ştiu nici una aşa cum trebuie. Mă ocupasem de limba germană vreo doi ani şi deja pălăvrăgeam cu prizionierii nemţi, care-mi lăudau pronunţia, probabil în schimbul ţigărilor cu care-i tratam (Prima Deutsch).

în perioada cînd studiezi o limbă străină, intervine, la un moment dat, o stare de aiurare, cînd începi să bolboroseşti cu repeziciune prin somn în limba cea nouă, deşi, cînd eşti treaz, te mai poticneşti, cînd, privind obiectele înconjurătoare, ele îţi par a se dubla din cauza denumirilor străine care li se adaugă, — într-un cuvînt, intervine o perioadă cînd creierul tău înfierbîntat înlătură un fel de barieră a incompatibilităţii celor două limbi. Tocmai într-o asemenea stare mă găseam eu atunci.

Eram îndopat cu proverbe nemţeşti, cu fraze preţioase, luate din manualele autodidacte de dinainte de Revoluţie, cu maxime antifasciste, cu aforisme din Marx şi Goethe, cu texte concise, al căror scop era de a dezvolta la cei ce învaţă limba germana vigilenţa faţă de eventualii spioni (reieşea că spionii nemţi, probabil din cauza nervilor, încep să converseze cu locuitorii noştri

în limba germană). în afară de asta, ştiam pe de rost cîteva cîntece patriotice ruseşti care vizau pe ocupanţii fascişti, traduse în limba germană şi multe versuri clasice germane.

Toată această umplutură s-a vărsat din mine în acea tristă oră cu o impetuozitate îngrijorătoare.

— Vorbiţi germana ? mi-am luat eu zborul şi, întorcîndu-mă spre căpitan, am continuat fără ca să-mi mai micşorez paşii, deşi cinematoqraful era deja foarte aproape.

Wunderbar ! am continuat eu. Aţi învăţat-o singur sau într-un institut de învăţămînt superior? O, înţeleg, aţi învăţat-o cînd aţi stat în Germania în calitate de ofiţer al armatei aliate. Nădăjduiesc că nu în calitate ele prizonier de război? Nu, nu, desigur, am glumit. Karl Marx spunea că cel mai bun indiciu al cunoaşterii unei limbi este înţelegerea umorului în limba respectivă, iar cunoaşterea limbilor străine este o armă în lupta pentru viaţă.

îl priveam pe Kostea, dîndu-mi seama că nu înţelege aproape nimic. Din timp în timp, faţa lui se lumina, pri- cepînd cîte un cuvînt şi el încerca atunci să se agaţe de cuvîntul cunoscut, dar din urmă venea în goană mulţimea cuvintelor neînţelese şi i-l smulgeam, rostogolindu-l cu ele mai departe.

Mă simţeam învingător. Cinematograful se afla lîngă noi. De după tufişuri şi copaci, se auzea rumoarea surdă a mulţimii, împrejur apăreau deja cumpărătorii de bilete în plus. Cînd l-am văzut pe primul care întreabă de bilet, aproape am sărit în sus de bucurie.

Iubita mea îşi muşca buzele. De la difuzorul de deasupra cinematografului curgea graţioasa melodie a „Poveştilor din pădurea vieneză".

— Apusurile pe Rin, -— trăncăneam eu întors spre căpitan, — sînt la fel de splendide ca şi răsăriturile din Alpii elveţieni... Aceştia sînt fazani din pădurea familiei noastre. Probiren Sie, bitte ! Maestrul meu de vînă- toare e o persoană tare ciudată.

în acest loc, am făcut un gest, ara tind vîrful unuia dintre arborii de camfor pe sub care tocmai treceam, însoţitorii mei s-au uitat în sus surprinşi.

— Cunoaşteţi voi ţărmul pe care înfloresc lămîii ? îl cercetam eu pe căpitan, deoarece, ca totdeauna, n-aveam limită şi nu ştiam să mă opresc la timp.

Căpitanul tăcea.

-— Kostea, de ce nu-i răspunzi ? a intervenit cu disperare iubita noastră, cînd m-am oprit să-mi trag sufletul. Era profund jignită pentru el.

— De ce să-l întrerup — a rostit paşnic Kostea. De-aş putea şi eu să vorbesc aşa la examen...

Toamna, Kostea se pregătea să intre într-o academie militară leningrădeană.

Ne-am apropiat de casa de bilete. Kostea a dat ocol rîndului, nădăjduind să obţină totuşi bilet, dar orice încercare a fost zadarnică. Eu jubilam, dar, după cît se pare, prea devreme şi, mai ales, prea evident.

După jumătate de oră, eram cu toţii în parc la pista de dans. Ea şi Kostea, ca de obicei, au plecat să danseze, iar eu cu sora ei am rămas pe o bancă.

În timpul acela, ca şi în cel care a urmat, eu dansam prost. Ritmurile de dans se împotmoleau undeva în corpul meu, deoarece pînă la picioare ajungeau numai nişte impulsuri tulburi şi întîrziate. Aşa că, evident, sora ei nu ardea de dorinţa de a dansa cu mine. Stăteam alături, mai schimbam o vorbă din cînd în cînd, dar, de obicei, ceea ce era şi mai plăcut, tăceam. Uneori vreun băiat se simţea obligat s-o invite la dans, foarte rar însă, pentru că, de regulă, obişnuiţii pistei de dans o luau drept amica mea.

Aşa stăteam amîndoi şi în seara aceasta, fără să bănuim nimic. Dar ia-tă, a trecut un dans, doua, trei şi ai noştri nu se mai întorc.

— Unde au dispărut ? întreb eu pe soră, privind-o în ochi.

— De unde să ştiu ? răspunde ea şi, ridicînd din umeri, mă priveşte cu ochii ei somnolenţi pe sub genele grele.

— Hai să dăm roată, — arăt eu spre pista de dans.

— Hai, dacă vrei, — spune ea şi, dînd din umeri, se ridică de pe bancă.

înconjurăm cercul clocotitor al pistei de dans, eu mă căznesc să examinez toate perechile de dansatori şi văd că cei doi nu sînt nicăieri. Simt cum mă cuprinde o disperare cumplită.

— Poate că au intrat la tir? — întreb eu nesigur

Ea ridică din umeri şi ne îndreptăm amîndoi spre tir.

Tirul este pustiu. Responsabilul, rezemat cu spatele de tejghea, trage la ţintă dintr-o puşcă cu aer comprimat glonţ după glonţ. Deja al patrulea a nimerit.

— Punem un pariu, — spuse el fără să se întoarcă şi-şi încarcă puşca cu cel de al cincilea glonte, — eu trag cu o mînă fără să mă sprijin, iar tu tragi cu ambele mîini şi cu sprijin ?

— Nu ! refuz eu, privind cum ajunge la ţintă şi cel de al cincilea glonte.

Intrăm împreună cu sora ei la pavilionul de răcoritoare, dar ei nu sînt nici acolo. îmi trece prin minte că, în timp ce i-am căutat, ei s-au înapoiat la banca noastră şi ne aşteaptă. O grăbesc pe însoţitoarea mea, ne întoarcem la locul stabilit, dar ei nu sînt. Deodată, mă cuprinde un val de bănuială că cei trei au pactizat împotriva mea. încep să examinez cu atenţie faţa însoţitoarei mele, încercînd să ghicesc pe ea vreo expresie de batjocură ascunsă, dar se pare că nu există aşa ceva pe figura ei indolentă şi pură, cu ochi frumoşi, înconjuraţi de gene grele. Nici măcar nu pot să înţeleg dacă o neliniştesţe sau nu dispariţia lor.

— Poate că sînt acolo, pe undeva ? arăt eu spre fundul parcului.

Ea ridică molatic din umeri şi noi începem să dăm roată parcului, uitîndu-ne în toate colţurile ferite, cer- cetînd fiecare bancă. Am trecut chiar şi în spatele monu- mentului lui Stalin, gîndind că, poate, ei s-au aşezat pe treapta de sus a piedestalului, sprijiniţi comod pe poa- lele mantalei de granit a monumentului. Dar nu erau nici acolo.

în sfîrşit, am ajuns în colţul cel mai îndepărtat al parcului, unde muzica se auzea slab, filtrată prin frunzi- şul copacilor, care-i reţinea vulgaritatea. Ne-am apropiat de o bancă ce se găsea sub un tufiş de cimişir, deşi de la distanţă ne-am fi putut da seama că nu stă nimeni pe bancă. Dar nu ştiu cum, inexplicabil, mi-a venit deodată să mă apropii de această bancă întunecată, să mă conving definitiv.

Ne-am oprit lîngă bancă. Alături, creştea o tufă mare de iarbă de pampas. Am ridicat, nu ştiu de ce, coama tufei care atîrna arcuit. Am privit dedesubt de parcă cei doi ar fi putut să cadă pe neaşteptate de pe bancă şi să se rostogolească sub această tufă.

— Nu-s, — am constatat eu şi-am dat drumul tufei care susura straniu.

M-am uitat la însoţitoarea mea. Ea ridică iarăşi din umeri.

Şi, dintr-o dată, am avut senzaţia că toate din jur se contopesc — colţul îndepărtat al parcului, muzica în surdină, fata de lîngă mine, matură şi proaspătă, cu gene grele şi buzele roşii, ceva mi s-a clătinat în faţa ochilor şi i-am pus mîinile pe umeri, iar în acea clipă am simţit cum umbra unui gînd important şi trist a zburat deasupră-mi şi s-a ascuns.

— Unde ar putea să fie ? am întrebat eu, în străduinia de a-mi reveni din acea ciudată stare în care intrasem cu un minut înainte. Dar, probabil, şi ea a observat că în mine ceva s-a schimbat.

— De unde să ştiu eu ? a răspuns ea, ridicînd din umeri cu o mişcare ce putea fi luată drept o uşoară încercare de eliberare.

Mi-am retras mîinile.

Gîndul care mi se dezvăluise în acea clipă m-a surprins cu atîta intensitate, încît tot restul serii am rămas tăcut, iar pe la orele douăsprezece, conducînd-o pe sora ei acasă, continuam să meditez asupra lui.

Atunci cînd ţinusem mîinile pe umerii acestei fete şi-i privisem îndeaproape ochii somnoroşi sub genele grele, simţind că în clipa următoare sînt gata s-o sărut, am descoperit dintr-o dată că, în acest moment, marea şi unica mea iubire, părăsind albia stabilită, se îndreaptă aproape fără nici o traumă spre un afluent lateral neprevăzut. Atunci mi-am dat seama, de parcă le-am văzut aievea, de existenţa faţetelor multiple ale vieţii, în general, şi, prin urmare, în aceeaşi măsură, de multilateralitatea vieţii mele, a iubirii mele.

în acelaşi timp, se ivise în mine o senzaţie asemănătoare unei triste presimţiri că întotdeauna, în cele mai înălţătoare clipe, viaţa mi se va dezvălui în această mul- tiformitate şi că eu nu voi fi în stare niciodată să profit de vreuna din ramificaţiile ei numeroase, ci voi merge înainte pe calea aleasă... Pentru că nu căutăm niciodată ramificaţiile, ci dorim irepetabilul, principalul. De dragul acestuia, nu ne dăm în lături să ne spargem capul, nu ezităm să ne zdrobim sufletul, iar existenţa variantelor nu ne poate consola, nu ne poate oferi absolut nimic esenţial. Ne plictisim de aceste variante şi nu mişcăm un deget de dragul lor !

Deşi, aparent, eu dezvolt puţin acest gînd cu mintea de acuma, totuşi el mi-a apărut tocmai în acea seară dragă şi fără de noroc.

Nu-mi mai amintesc cum şi-au explicat cei doi dispariţia şi, de aceea, nu vreau să inventez nimic, evident că au explicat într-un fel şi eu am crezut, pentru că voiam să cred. în orice caz, întîlnirile noastre au continuat.

Uneori mă lăsam în voia disperării, dar optimismul meu natural şi amintirea acelei scrisori de neuitat mă ridicau la suprafaţă.

Dar cîte minute amare n-am trăit, cînd mi se părea că totul e pierdut, că n-a existat nici un fel de scrisoare de dragoste şi că eu am visat-o poate.

Astfel, odată, cînd celle două surori îşi aminteau faţă de mine de anii cînd fuseserăm colegi de clasă, iubita mea a rostit la un moment dat :

— Îţi aminteşti cum arăta el atunci şi cum arată acum... A spus aceste cuvinte cu un fel de regret calm. Eu am simţit că mă răcesc din cauza obidei, dar am tăcut. Nu poţi să te apuci să demonstrezi celor din jur că azi eşti mai bun decît ieri şi că mîine vei fi mai bun decît astăzi, deşi ai dori grozav s-o faci. în aceeaşi seară, ajun- gînd acasă, mi-am privind îndelung şi deznădăjduit în oglindă, faţa mea galbenă, suptă de malarie.

Şi totuşi terezia cîntarului începuse treptat să se încline de partea mea. Cu fiecare întîlnire, începusem să observ cu recunoştinţă semnele tainice ale atenţiei pe care ea mi-o acorda. Bietul capitan devenea tot mai şters, în ultima săptămînă, ne plimbam în trei, pentru că el dispăruse, probabil dîndu-şi seama că începe să devină caraghios. Din considerente de tact superior, eu n-am întrebat de el şi chiar mă prefăceam că nu acord nici o atenţie victoriei mele.

Şi, în sfîrşit, o seară unică, de neuitat — sîntem numai noi doi. Eu mă simt în culmea fericirii. Cinstit vorbind, eram încredinţat că, mai curînd sau mai tîrziu, această seară trebuia isă vină. Era izbînda teoriei armo- nioase asupra practicii deşarte a căpitanului, care era, totuşi, băiat de treabă.

Dar n-ai ce face dacă n-ai primit o asemenea scrisoare, e mai bine să nu te bagi. Nu te băga, iubite căpitan, nu arunca cu banii în stînga şi-n dreapta, nu face de rîs un om, care înainte de a se lansa în această furtunoasă navigaţie, a primit prin poştă ceva care a dracului mai seamănă cu o hartă de cîrmaci.

Seara. Stăm la portiţa casei ei. Ea poartă o splendidă rochie albastră cu steluţe care unduiesc pe

silueta ei zveltă. De la ferestrele casei ajunge pînă la noi o lumină slabă care pare verzuie, din cauza frunzelor viţei de vie care îmbracă chioşcul.

O dată cu lumina, ajunge murmur neînţeles de conversaţie şi rîs. Din cînd în cînd, o adiere uşoară răspîn- deşte aroma strugurilor copţi.

Stau în faţa ei şi simt cum se pîrguieşte în această semiobscuritate primul sărut. Ca un fel de încetineală astronomică şi la fel de implacabil, faţa mea se apropie de faţa ei care sclipeşte în întuneric. Ea se uită la mine pe sub sprîncene cu o privire dulce, adîncă, pînditoare şi pur şi simplu curioasă (îmi dau seama de asta).

Sînt îngrozitor de emoţionat, nu numai de aşteptarea minunii care trebuie să se înfăptuiască, dar şi de temerile cu privire la urmările ei scandaloase. Nu- mi pot da seama nicidecum dacă ea înţelege ce se petrece în aceste momente.

Ea mă priveşte pe sub sprîncene şi eu simt cum se ridică şi coboară în mine, ca un flux şi reflux, bravura şi timiditatea.

— Faţa ta se schimbă tot timpul, — îmi şoptește ea uimită.

— Nu-mi dau seama — îi şoptesc şi eu răspunsul, deşi simt că, într-adevăr, faţa mea se schimbă, dar nu cred că acest lucru e atît de evident. îmi face plăcere că ea observă puterea emoţiei mele. Mai reuşesc să gîndesc că, în cazul cînd ea se va îngrozi de ruşine sau de repulsie cînd am s-o sărut, am să dau vina pe starea iresponsabilă prin care trec.

Şi iată, faţa luminoasă deja e aproape — aproape. Clipa înspăimîntată a pătrunderii în aburul cald.

— Nu trebuie, — aud eu o şoaptă provocatoare, şi-mi afund buzele în cutremurătoarea aromi (să fie vreo amintire din copilărie sau din timpurile nefiinţei ?) de lapte, aromă lăptoasă a obrazului ei.

Trece o veşnicie ameţitoare şi eu simt cum treptat, ceaţa parfumată a primei atingeri se risipeşte şi senzaţia devine tot mai uscată, mai dulce, chiar prea dulce...

Dar iată, ea alunecă, fuge pe portiţă şi dispare în întunericul din care se aude doar ciocănitul surd al tocurilor ei pe cărarea spre uşă, apoi ţăcănitul lor pe

scările cerdacului şi, pe neaşteptate, ea reapare pe cerdacul luminat, bate la uşă şi, aplecîndu-se cu repeziciune, — văd cum îi cade pe ochi o şuviţă de păr — priveşte în orificiul cutiei poştale.

O urmăresc aiurit de cele întîmplate şi, în acelaşi timp, uimit de luciditatea mişcărilor ei. Ce scrisoare mai poate aştepta după aceea neasemuită pe care mi-a trimis-o şi, mai ales, după cele ce s-au petrecut acum ? Cîteva secunde, pe cînd ea aşteaptă să i se deschidă uşa, eu o privesc şi, deodată, simt în mine un aflux neobişnuit de forţă care mă convinge că, dacă aş dori ca ea să se întoarcă spre mine, se va întoarce.

O privesc cîteva minute în extaz, din depărtare, străduindu-mă să-i transmit dorinţa mea, încredinţat că această dorinţă va ajunge obligator pînă la ea. Dar, uşa se deschide, iar ea se strecoară înăuntru fără să se mai întoarcă.

Fără ca acest lucru să mă contrarieze, mă întorc spre casă de-a lungul străzilor paşnice ale cartierului mărginaş, construit cu căsuţe particulare, înconjurate de mici terenuri. Lîngă fiecare vilişoară, de partea cealaltă a gardului, mă întîmpină un cîine şi mă întovărăşeşte cu un lătrat înverşunat pînă la capătul terenului, unde deja sînt aşteptat de un alt cîine care geme de nerăbdare. Dulăii mă preiau ca pe o ştafetă.

Nu le acord nici o atenţie. Sînt stăpînit de încrederea în sine a bărbatului sau, mai curînd, a alchimistului, căruia, după numeroase eşecuri, i-a reuşit, în sfîrşit, pentru prima dată experienţa de magie neagră. într-un cuvînt, sînt atotputernic.

Mă opresc lîngă un gard de după care un dulău se zbuciumă mai înverşunat ca toţi ceilalţi. Înecîndu-se în propriul lui lătrat, el scurmă pămîntul şi-l aruncă cu labele din spate.

Mă ghemuiesc deodată, privind printr-o gaură a gardului în ochii lui invadaţi de o răutate absurdă, şi-i spun cu voce tare că dragostea şi binele sînt atotputernice, că, dacă vreau, vei înceta în acest moment să latri şi te vei gudura cu bucurie şi mă vei linge, pentru că eu te iubesc acum şi pe tine, cîine prost ce eşti, căţelandrule. Probabil că acest dulău e, într-adevăr, prost, pentru că vorbele mele n-au nici un efect asupra lui şi el continuă să se zbată.

În ziua următoare, mă plimbam pe malul mării găsin- du-mă încă sub influenţa întîlnirii, amintindu-mi

minuțios toate detaliile ei emoționante și, mai ales, savurînd acea senzație că sînt cu un cap mai înalt.

Următoarea întîlnire trebuia să aibă loc peste o zi. Și, deși ieri încercasem s-o conving să ne întîlnim neapărat a doua zi, pe cînd ea refuzase, motivînd că are treburi casnice, acum mi se părea că o pauză odihnitoare de o zi este binevenită.

Mă plimbam pe țărmul mării, înșirîndu-mi în gînd bogățiile nenumărate ale întîlnirii de ieri. Ziua era însorită și deocamdată nu prea fierbinte. Pe neașteptate, acolo, pe mal, l-am întîlnit pe Kostea. Se plimba și el de unul singur. Ne^am dat binețe, iar eu i-am strîns mîna mai puternic ca de obicei, încercînd să-i transmit, prin această strîngere de mînă, nobila mea compătimire și ururea de a depăși cu bărbăție insuccesul. Am simțit că și el mi-a strîns mîna mai puternic ca de obicei, și atunci am priceput deodată că el a ghicit ca prin minune cele întîmpiate și acum mă felicită în tăcere pentru iz- bînda cinstită. M-a cuprins o asemenea bunăvoință față de persoana lui, încît i-am strîns încă o dată mîna cu putere. Desigur, el fusese pe la ea și ea îi spusese totul, am hotărît eu.

— AI fost pe la ea ? l-am întrebat.

— Nu, — a răspuns el, abia ra-am întors de la instrucție și plec chiar azi.

— Unde ?

— La Leningrad, — a spus el, privindu-mă la rîn- du-i curios în ochi — ea nu ți-a spus nimic ?

— Probabil a uitat, —■ am escamotat eu lucrurile și pe cît se pare, am reușit să-i înfrunt privirea. Desigur că numai printr-un efort de voință am reușit să opresc o parte din sîngele care se revărsase spre obraji.

— Astăzi ea mă conduce la gară, — a adăugat el cu un ton inadmisibil de prozaic.

Continuam să mergem de-a lungul falezei. MT se pare că el mi-a propus să intrăm undeva ca să ne luăm rămas bun, dar eu nu auzeam prea bine și nu în- țelegeam nimic, iar la primul moment potrivit l-am părăsit.

Așadar, iată prețul victoriei mele! înseamnă că, pur și simplu, am ocupat un rol care, temporar, rămă- sese gol 1 Am început să răsucesc din nou în minte, zi după zi, toate ultimile noastre întîlniri și am înțeles că încălzirea relațiilor noastre, semnele tainice de atenție și, în sfîrșit, întîlnîrea de ieri, care încoronase totul, se explicau prin faptul că el pleca.

Eu ştiam, desigur, că el se pregăteşte de examen la academie, dar, nu ştiu de ce, mă gîndeam că asta se va întîmpla nu prea curînd, ci abia la sfîrşitul lui august, iar, în al doilea rînd, nici un moment, nici în gîndurile cele mai ascunse, nu legasem vreodată ii- bînda mea de o îndepărtare mecanică a rivalului. Toate acestea mi se păreau acum insuportabil de odioase.

Sîmbătă seara, plimbîndu-mă pe strada portului, am văzut-o cu sora ei într-un grup de prietene. După obiceiul stabilit, ar fi trebuit să mă apropii.

Ea purta aceeaşi rochie albastră cu steluţe care acum mi s-a părut ca o piele de şarpe. Ne-am salutat din cap, dar eu nu m-am apropiat. Am continuat plimbarea în grupuri diferite — ea cu compania ei, eu cu a mea.

Ea a bănuit, probabil, că mă intimidează prietenele ei şi, de aceea, împreună cu sora ei, au rămas în urmă faţă de restul grupului. Dar nici atunci nu m-am apropiat. Cu o satisfacţie sardonică, am observat pe faţa ei unele semne de dezorientare sau chiar de panică, cum mi s-a părut atunci. Sora ei, care părea că, în sfîrşit, se trezise din somnul ei, mă examina cu o curiozitate plină de respect.

Tovarăşii mei, care ştiau deja totul, mă priveau cu ochi îmbunaţi, ca pe un om care a împărţit sărmanilor o bogăţie deşartă, căzută din cer, şi s-a înapoiat la prietenii lui lipsiţi de avere, dar cinstiţi.

În sfîrşit, sora ei m-a chemat. Ea stătea lîngă parapetul falezei, cu faţa spre mare. Cînd m-am apropiat, s-a întors uşor spre mine.

— Ce s-a întîmplat ? m-a întrebat ea, privindu-mă prudent în ochi.

— Kostea a plecat ? am întrebat eu, aşteptînd ca ea să se fîstîcească imediat.

Dar ea (de neînţeles !) nu s-a fîstîcit.

— Da, — a spus ea — m-a rugat să-ţi transmit salutări.

— Mulţumesc — am rostit eu cu o demnitate teatrală şi am adăugat: — Numai că întîlnirile furate de la el nu-mi trebuie.

Era o frază pregătită îndelung şi, cum mi se părea, ucigătoare.

— Aşadar aşa eşti... — a şoptit ea numai cu buzele, de parcă, dintr-o dată, şi-ar fi dat seama de greşeala ei iremediabilă. În clipa următoare, s-a întors cu spatele şi, aplecîndu-şi căpşorul drăgălaş şi jalnic, a

început să se depărteze de mine, grăbindu-şi mereu paşii, cum fac femeile cînd vor să-şi stăpînească plînsul.

Am încercat atunci o cumplită dorinţă de a mă repezi după ea, dar m-am abţinut. Oraşul mi s-a părut pustiu şi lamentabil şi am plecat acasă.

În aceeaşi seară, m-am îmbolnăvit de anghină, iar după o săptămînă, cînd m-am însănătoşit, ascuţişul crizei se îmblînzise, trecuse.

În treacăt fie spus, unul dintre prietenii mei, cum s-a dovedit ulterior, de fiecare dată cînd se îndrăgostea de vreo fată, în mod obligatoriu se îmbolnăvea. Gravitatea îmbolnăvirii era direct proporţională cu tăria sentimentului şi avea o amplitudine largă — de la friguri pînă la gripă.

Dar cu aceea care mi-a trimis cea mai minunată scrisoare de dragoste nu m-am mai întîlnit niciodată. Se părea că, în acelaşi an, părinţii ei şi-au vîndut căsuţa şi au plecat în alt oraş.

Trebuie să vă spun că, încă pe cînd eram prieteni, îmi trecuse prin minte că ea singură n-ar fi putut compune o asemenea misivă înflăcărată. Poate că, presupuneam eu, a copiat-o din vreun roman vechi, înlocuind cîte ceva. Bănuiala aceasta nu mă jignea de loc. Consideram că ea mi-a transmis un semn, mai bine zis, o hieroglifă a simţămintelor ei. Cit despre inventatorul hieroglifelor, la urma urmei, nu-i chiar aşa de important.

Dar, pe de altă parte, cine ştie, poate că sentimentul a iluminat-o printr-o imaginaţie care a ajuns numai pentru o singură scrisoare ? Într-un fel sau altul, astăzi toate acestea au rămas o taină pe care eu însumi nu intenţionez s-o descifrez şi, cu atît mai mult, nu sînt dispus să ascult diferite presupuneri din partea altora, fie ele nu numai pătrunzătoare, dar chiar măgulitoare pentru orgoliul povestitorului.

ÎNTR-O ZI DE VARĂ

Într-o zi fierbinte de vară, mă găseam lîngă debarcader şi mîrrcam îngheţată cu nuci pisate. Aşa se vinde acolo Îngheţata. Întîi ţi se pun în ceaşca de metal două semisfere bine solidificate de îngheţată, iar apoi ţi se presară deasupra nucă pisată. Probabil, ai putea să rogi să se renunţe la arachide (ca să fiu exact), dar nimeni nu adresase o astfel de rugăminte, a-şa că nu m-am ho- tărît nici eu.

Tînăra vînzătoare, într-un halat alb ca zăpada, cu un aspect răcoros şi, de aceea, plăcut, lucrează în tăcere, cu un fel de blîndă uniformitate. Pentru nimic în lume n-aş vrea să se tulbure acest echilibru bine orînduit. E cald, totul e numai lene.

Leandrii înfloriţi aruncă o umbră rară pe măsuţele de pe terasa cofetăriei. Printre tufişurile lor serbede, adie dinspre mare un vtnticeil salvator. Florile trandafirii extenuate exală un miros dulceag de putregai, iar printre ramuri se zăreşte marea şi debarcaderul.

Pe lîngă ţărm, din timp în timp, alunecă bărcile pescarilor amatori. După fiecare barcă, se tîrăşte pe fund un fel de năvod de fabricaţie proprie — un coş fixat pe un cerc de fier.

Astăzi e simbătă. Pescarii prind crevete, pregătin- du-se pentru pescuitul de mîine. Uneori, barca se opreşte, omul de la pupă trage de odgon şi răstoarnă în barcă coşul îngreunat de mîl şi de nisip ud. Aplecat deasupra coşului, alege îndelung crevetele, aruncînd peste bord cu palmele făcute căuş mîlul care plescăie. Cînd coşul s-a golit, îl clăteşte în apă şi-l aruncă din nou peste bord, ţinîndu-se mai departe de năvod, ca să nu sperie, cumva, crevetele.

Bărcile trec foarte aproape de ţărm, pentru că, pe o asemenea vreme, crevetele se îmbulzesc la apă mică.

Pe puntea superioară a debarcaderului, se aşteaptă cuterul. Din apă se aud ţipetele puştimii, care se întretaie cu multă însufleţire. Ei se roagă, mai bine zis pretind să li se arunce monezi.

Lăsîndu-se anevoie înduplecaţi de insistenţele lor, oamenii de pe punte aruncă din cînd în cînd în apă monezile aşteptate. Dacă le priveşti feţele înclinate deasupra balustradei, n-ai putea spune că-i înveseleşte prea mult ocupaţia asta. Unul dintre ştrengari înoată mereu mai departe de debarcader şi strigă să i se arunce moneda la apă adîncă. Acolo e mai greu s-o dobîndeas- că de pe fund, în schimb n-are rivali şi lucrează liniştit, de unul singur.

Alţi băienţandri sar după monezi direct de pe ţărm. Şi plescăiturile trupurilor lor în apă şi vocile lor copilăreşti sînt pline de prospeţime. Cînd cuterul, luîndu-şi pasagerii, se îndepărtează spre plajă, puştii care au reuşit să pescuiască din apă cîţiva bănuţi dau fuga sus pe terasă şi-şi cumpără îngheţată. Uzi, dîrdîind

de frig, zăngănind cu linguriţele, îşi înghit porţia şi o zbughesc din nou la debarcader.

■— E liber ? aud în saptele meu o voce bărbătească. Un necunoscut se oprise lîngă măsuţa mea, ţinînd o ceaşcă de îngheţată şi un ziar făcut sul.

— Da, — am răspuns.

Străinul mi-a mulţumit din cap, a tras un scaun şi s-a aşezat. Ocupat de spectacolul mării, nu observasem cînd se apropiase. După pronunţie, după uşoara alun- gire a cuvintelor, am ghicit că e neamţ. Era un bărbat bronzat, de vreo cinzeci şi cinci de ani, cu o perie scurtă şi nesupusă de păr blond, o faţă uşor asimetrică şi ochi foarte luminoşi.

Ţine acum în mînă unul din ziarele ruseşti care apar pe coasta Mării Negre. L-a examinat un timp, pe urmă a rîs şi, punîndu-l deoparte, s-a apucat de înghe- ţată. Rîsul acela scurt îi accentuase asimetria feţei şi mi-am surprins gîndul că, probabil, tocmai felul lui de a rîde îi deplasase uşor de la poziţia normală partea in- ferioară a feţei, în rest cu trăsături destul de regulate.

Am fost curioasă să aflu ce-o fi găsit de rîs şi am făcut o încercare de a privi pe neobservate pagina.

— Doriţi să citiţi? a întrebat el cu vioiciune, sesi- zînd încercarea mea nu prea abilă, şi mi-a întins ziarul.

— Nu, — am spus eu şi, simţind din tonul lui că e însetat să comunice cu cineva, am adăugat : — Vorbiţi foarte bine rusește.

•— Da, a acceptat el şi ochii i s-au făcut şi mai luminoşi — e mîndria mea, numai că trebuie să vă spun că învăţ limba rusă de cînd eram foarte tînăr.

— într-adevăr ? — m-am mirat eu.

— Da, — a repetat el energic şi a adăugat cu o neaşteptată şăgălnicie : — Ghiciţi de ce ?

— Nu ştiu — am spus eu punînd o uşoară frînă expresiei comunicative, dacă o asemenea expresie se va fi aflat pe faţa mea. Ca să-l citiţi p„ Dostoievski ?

— Exact, — a aprobat el îndepărtînd ceaşca goală. În tot acest timp, el manipulase energic linguriţa de îngheţată fără să mă scape totodată din cîm-pul de observaţie a ochilor săi luminoşi. Aşa că, pentru a com- bina aceste două treburi, fusese obligat să mă privească aproape tot timpul pe sub sprîncene.

— Cum vă place localitatea? l-am întrebat pe interlocutorul meu.

— E frumos aici, — a dat el din cap. Am venit cu soţia şi cu fiica, deşi la voi costă foarte scump...

— Şi unde-s ele? m-am interesat.

— Tocmai le aştept să sosească de la plajă, — a spus el privindu-şi ceasul — eu m-am dus azi să fac o plimbare de unul singur prin oraş.

— Ştiţi ce, — i-am spus eu, străduindu-mă să-mi ţin însufleţirea, ce-ar fi să bem o sticlă de şampanie?

— Sîn-t gata — a răspuns el cu simplitate, desfăcin- du-şi mîinile.

M-am ridicat şi m-am îndreptat spre bufet.

Construit din material plastic albastru şi din sticlă, cu muchii strălucitoare, bufetul amintea, prin liniile lui, mai curînd un aparat de zbor, decît un punct comercial.

În interiorul plasticului şi al sticlei, barmanul, cu o seninătate bucolică, mînca mămăligă cu brînză. Alături de el, se înălţa monumentală soţia lui, iar mai jos stătea un copil scormonind meditativ într-un sertar cu bomboane.

— O sticlă de şampanie şi un kg de mere — am comandat eu, după ce-am examinat galantarul.

Unica ospătară, rezemată cu spatele de bufet alături de mine, mînca îngheţată. Barmanul şi-a şters mîinile cu o cîrpă şi, plescăind din limbă, s-a aplecat spre cada cu gheaţă. Ospătara, bineînţeles, nu s-a clintit.

— E un străin, — am arătat eu cu capul în direcţia mesei mele.

Barmanul a dat din cap în semn de înţelegere şi am simţit că mîna lui s-a afundat mai adînc în cadă, sfărî- mînd cu trosnet bucăţile de gheaţă. Imperturbabilă, ospătara continua să-şi mînînce îngheţata.

— Spune copiilor să stea cuminţi am auzit în spatele meu vocea barmanului.

Alături de noi, la o măsuţă liberă, se instalaseră pescuitorii de monezi. Coatele lor goale bocăneau ne- întrerupt pe măsuţe. Unul dintre ei scutura din cap ca să-şi scoată apa din ureche, ceea ce îi făcea pe ceilalţi să izbucnească în hohote neînfrînate.

Uzi, bronzaţi, cu pielea ca de găină din cauza frigului, copiii arătau robuşti şi era o plăcere să-i priveşti.

Ospătara ne-a adus o fructieră cu mere şi sticla de şampanie. Punînd fructiera pe masă, s-a apucat să desfacă staniolul sticlei. Ştrengarii de la măsuţa alăturată amuţiseră cu respiraţia oprită în aşteptarea împuşcăturii dopului. Dar am văzut atunci că nu adusese pahare şi am oprit-o. Nu s-a sinchisit de observaţie şi, fără să arate că ar fi cîtuşi de puţin încurcată de nereuşită, a plecat după pahare. Puteai să-ţi dai seama că are un sentiment de independenţă foarte accentuat. Şi, pe deasupra, o ironie ascunsă faţă de toţi clienţii. Cu deosebire se ghicea acest lucru pe - cînd se îndepărta, săltîndu-şi alene şoldurile largi, dar cu măsură, pentru propria-i mulţumire, nu pentru cineva anume.

— S-a întors cu două cupe lungi şi înguste. A scos dopul dînd drumul treptat la gaz, aşa că puştimea care din nou înlemnise în aşteptarea pocnetului a fost total dezamăgită. Am băut pentru întîlnirea noastră cîte o cupă plină.

— Divină băutură — a spus neamţul, punînd cu grijă pe masă cupa goală. Fruntea i se acoperise cu picături mărunte de transpiraţie. Şampania era, într-adevăr, foarte bună.

— Aţi locuit în Germania pe vremea nazismului ? l-am întrebat eu, cînd a venit vorba despre filmul lui M. Romm „Fascismul obişnuit", pe oare îi vizionase încă acasă, în Germania Federală, şi-l lăuda fără rezerve.

— Da — mi-a spus el — din prima zi şi pînă la capitulare.

— Deşi chestiunea aparţine trecutului, totuşi, ce credeţi, Hitler era, în felul lui, inteligent sau talentat ?

— Inteligent n-a fost niciodată, — a clătinat din cap interlocutorul meu, lungindu-şi uşor buza — dar poseda, după mine, un fel de talent hipnotic...

— Ce vreţi să spuneţi ?

— Discursurile lui aveau ceva provocator, insuflau mulţimii un fel de hipnoză politico-sexuală.

— Dar „Mein Kampf", după părerea dumneavoastră, ce este?

— Ca formă, e un tipic „fluviu al conştiinţei"... Numai că, spre deosebire de Joyce, e un fluviu al unei conştiinţe imbecile.

— Nu despre formă v-am întrebat — mi-am lămurit eu ideea — mă interesează în ce mod a dovedit

el în această carte aşa-numita necesitate a exterminării slavilor ?

— În „Mein Kampf", toate aceste teorii erau oferite într-un înveliş foarte confuz, direct despre toate acestea s-a început să se vorbească numai după ce au pus mîna pe putere, ori cartea a fost scrisă în 1924. În general, e o cărţulie de nimic, de o incultură crasă — a adăugat el cu dispreţ. Am simţit că subiectul acesta îl plictiseşte.

— Credeţi acum aşa, sau şi pe atunci consideraţi la fel această carte? l-am întrebat eu.

•— Şi pe atunci gîndeam la fel — a răspuns el cu o uşoară aroganţă, după cum mi s-a părut şi, deodată, a adăugat:

— Pentru toate acestea eram cît pe ce s-o păţesc...

S-a oprit, ca şi cum îşi reamintea o întîmplare, sau poate cumpănea dacă trebuie sau nu să-mi povestească.

— Nu v-am plictisit cu întrebările mele ? m-am scuzat eu, turnînd şampanie.

Nu, nicidecum, a protestat el şi, sorbind cîteva înghiţituri, a pus din nou cu grijă cupa pe măsuţă. După cît se pare, stabilitatea paharului nu-i inspira încredere.

— A fost o năzbîtie copilărească, a început el zîm- bind. Odată, împreună cu doi colegi ne-arn furişat noaptea în clădirea universităţii şi am împrăştiat nişte manifeste. În ele se dădeau cîteva citate din „Mein Kampf", evident analfabete, şi se spunea că un individ care nu stăpîneşte bine limba germană, nu poate pretinde rolul de conducător al poporului german.

-— Ei, şi ce s-a întîmplat? l-am întrebat eu, străduindu-mă să nu-mi dau prea tare în vileag curiozitatea.

— Ne-a salvat schematismul gîndirii poliţieneşti — a spus el şi, terminîndu-şi şampania din cupă, s-a ridicat la sunetul sirenei cuterului care se apropia de ţărm.

— Mă întorc imediat — mi s-a adresat el şi s-a îndreptat grăbit spre debarcader păşind elastic cu picioarele lui musculoase.

Abia acum am observat că era în şort.

La masa unde stătuseră băieţii, se aşezase între timp un pensionar de prin partea locului. Era un bătrînel mic şi trandafiriu într-o tunică curată de şantung. Pe măsuţa lui, se afla o sticlă de apă minerală şi un pahar mic cu sticla groasă, din care, la intervale

regulate, el sorbea două-trei înghiţituri. După ce bea, îşi sugea buzele şi, jucîndu-se cu bilele unui abac, se uita la cei din jur cu curiozitatea omului care n-are nici o treabă.

Întreaga lui înfăţişare părea să spună : iată, eu am muncit conştiincios în viaţa mea, iar acum mă pot bucura de o odihnă binemeritată. Dacă vreau — beau apă minerală, dacă vreau — mă joc cu abacul, dacă vreau — pot să stau pur şi simplu fără nici o treabă şi să mă uit la voi, cei din jur. Şi vouă nu v-ar strica să munciţi cu seriozitate, ca pe urmă, la timpul potrivit, să vă puteţi bucura de o odihnă binemeritată.

La început, era singur, dar apoi, la măsuţa lui s-a aşezat, cu o ceaşcă de îngheţată în mînă, o femeie voinică, fardată neglijent, cu nişte mărgele de lemn la gît. Acum ei discutau cu multă însufleţire şi în vocea pensionarului se distingea permanent răceala unei superiorităţi intelectuale pe care interlocutoarea lui se străduia fără succes s-o topească, fapt care strecura în vocea ei o notă de jignire ascunsă şi chiar de reproş. Bătrînelul însă nu catadicsea să bage în seamă aceste nuanţe şi-şi păstra cu încăpăţînare tonul adoptat.

Am început să trag cu urechea la ceea ce vorbeau.

— Japonia e considerată o ţară mare — spunea pensionarul, aruncînd bilele pe abac, — şi, printre altele, poţi întîlni acolo femei foarte frumoase.

— În schimb, bărbaţii sînt toţi urîţi — se agăţă bucuroasă de firul conversaţiei femeia. În 1945, te noi, la Irkuţk, am văzut mulţi prizonieri japonezi şi printre ei nu se găsea nici unul frumos...

— Prizonierii nu sînt niciodată frumoşi — o întrerupse pensionarul cu ton didactic, ca şi cum ar fi dezvăluit în observaţia ei etnografică un adînc sens psihologic reducînd astfel la zero orice modestă valoare a observaţiei ei.

— Dar daţi-mi voie... — a protestat femeia, dar tunica de şantung a ridicat un deget şi ea a renunţat.

— Totodată, Japonia este în viitor un focar important de agresiune, — a spus el — fiind legată de America prin capitalul bancar.

— După mine, în America, afară de zece procente, toţi ceilalţi sînt nişte ticăloşi — a spus femeia şi, uitîn- du-se la mîinile bătrînului care aranjau din nou abacul, a atins şi ea în neştire mărgelele de la gît.

— Cea mai bogată ţară — rosti pensionarul meditativ şi-şi puse coatele pe masă, două coate mici, independente în mînecile largi de şantung.

— Fiica lui Dupont — a început el dar s-a oprit amintindu-şi de nivelul auditorului — Ştii cine e Dupont?

— Ei... ăla, — s-a pierdut femeia.

— Dupont e un miliardar, a precizat tăios bătrînul şi a adăugat :

— Pus alături de un miliardar, un milionar se socoteşte cerşetor.

— Doamne, — a oftat femeia.

— Aşa, — a continuat pensionarul — fiica lui Dupont a apărut la un banchet cu briliante de 10 milioane de dolari. Iar acum, te întreb, cum de n-a prădat-o nimeni ?

Bătrînul s-a lăsat uşor pe spate, ca şi cum i-ar fi oferit femeii timp şi spaţiu pentru diferite presupuneri.

— Cum ? a întrebat femeia, încă intimidată de bogăţia miliardarei.

— Pentru că o întovărăşeau 50 de agenţi secreţi, costumaţi în chip de străini din lumea mare, — a terminat victorios pensionarul şi a băut apă minerală din micul lui pahar.

— Ei au dat în vileag corespondenţa intimă a amiralului Nelson, — şi-a amintit femeia — parcă cîte nu poate să scrie bărbatul unei femei...

— Ştiu, — a întrerupt-o sever bătrînul — dar asta au făcut-o englezii.

— Totuna, e o ticăloşie — nu s-a lăsat femeia.

— Vivien Leigh — a reluat pensionarul — a încercat să salveze onoarea amiralului, dar nu i-a reuşit.

— Ştiu, — a dat din cap femeia — dar ea, se pare, a murit...

— Da, — a întărit bătrînul — a murit de tuberculoză, pentru că nu avea voie să aibă raporturi sexuale... În general, la tuberculoză şi cancer, — ţinînd abacul cu o mînă, bătrînelul şi-a îndoit două degete de la cealaltă mînă — viaţa sexuală e categoric interzisă.

Afirmaţia sunase ca o ameninţare mascată. Pensionarul i-a aruncat o privire femeii, căutînd să-şi dea seama de atitudinea ei personală faţă ele această problemă.

— Ştiu, — a spus femeia, netrădîndu-şi atitudinea personală în această problemă.

— Vissarion Belinski de asemenea a murit de T.B.C. — şi-a amintit pensionarul dintr-o dată.

— Tolstoi este scriitorul meu cel mai iubit — i-a răspuns la aceasta femeia.

— Depinde care Tolstoi, — a corectat-o bătrînul — au fost trei cu toţii.

— Ei, desigur, Lev Tolstoi — a precizat femeia.

— „Anna Karenina" — a anunţat pensionarul — e cel mai măreţ roman de familie din toate timpurile, şi pentru toate popoarele.

— Dar de ce, de ce era ea aşa de geloasă pe Vronski ? exclamă femeia cu o amărăciune care, după toate aparenţele, o măcina, de multă vreme. Asta e groaznic, nimeni nu poate suporta...

Grupuri de oameni se ridicau pe falează îndreptîndu-se alene spre bulevard. Străinele în halatele lor scurte de baie păreau să aibă picioare neobişnuit de lungi. Cu cîţiva ani în urmă, le era interzis să apară în oraş în asemenea ţinută vestimentară, dar acum, după cît se pare, se obişnuiseră cu toţii.

S-a reîntors neamţul meu.

— Nu ştiu de ce întîrzie aşa de mult, — a spus el, fără să pară însă a regreta prea mult şi s-a aşezat.

Am turnat şampanie,

— Iată, deci, cum se manifestă ordinea germană — am glumit eu.

—- Ordinea germană e o noţiune mult exagerată — mi-a răspuns el.

Am băut. El a luat un măr şi l-a muşcat energic.

— Deci, aţi fost salvaţi de schematismul gîndirii poliţieneşti? i-am reamintit eu, după ce l-am lăsat să înghită.

— Da, — a aprobat cu capul şi a continuat : — Gestapoul a întors pe dos facultatea de filozofie, iar de noi, cei de la fizică, nu s-a atins. Au decis că o asemenea ispravă putea fi făcută de studenţi, care prin specificul însuşi al ocupaţiilor lor aveau posibilitatea să-l compare pe Hegel cu Hitler. Într-o singură zi, au strîns de la toţi anii facultăţii de filozofie caietele cu notiţe, deşi noi scrisesem aceste manifeste cu un scris schimbat şi cu litere de tipar. Doi studenţi au refuzat să predea conspectele şi au fost ridicaţi direct din universitate...

— Ce li s-a întîmplat ? l-am întrebat eu.

— Ninîic, —- a răspuns el, rîzînd cu rîsul lui asimetric — a doua zi au fost eliberaţi şi li s-au cerut şi scuze. Curajoşii respectivi aveau nişte rude foarte suspuse. Unchiul unuia dintre ei lucra chiar în cancelaria lui Goebbels. E drept că, pînă s-a stabilit toată genealogia, au izbutit să-i lase sub ochi o... El a făcut un gest elocvent cu pumnul.

— O vînătaie, — i-am oferit eu cuvîntul.

— Da, o vînătaie, — a repetat el satisfăcut cuvîntul străin, pierdut din memorie — şi el a purtat această vînătaie cu mîndrie timp de o săptămînă. În general, pentru Reich era caracteristică această reîntoarcere spre cele mai simple legături de rudenie.

— Era ceva conştient sau decurgea din logica regimului ?

— Cred că şi una şi alta, — a răspuns el şi a urmat mai rar — funcţionarii Reich-ului se străduiau să-şi aleagă oamenii nu numai după însuşirile de rudenie, ci şi după ţinutul natal. Comunitatea de pronunţie, comunitatea de amintiri despre locurile copilăriei şi aşa mai departe le oferea un fel de surogat a ceea ce reprezintă, pentru oamenii de cultură, apropierea sufletească. Şi, desigur, sistemul de ostateci nevăzuţi. De exemplu, asupra familiei mele a plutit permanent spaima din cauza fratelui mamei care fusese social-democrat. în 1934, fusese arestat. Corespondenţa a mers un timp, după care scrisorile noastre se întorceau cu ştampila: „adresat umbekant", adică destinatarul a plecat. Mamei îi spuneam că a fost transferat în alt lagăr fără drept de a purta corespondenţă, dar tata şi cu mine bănuiam că a fost omorît. Aşa a şi fost, după cum s-a lămurit după război...

— Spuneţi-mi, — l-am întrebat eu — lucrul acesta nu v-a dăunat la facultate, sau în serviciu ?

— În mod direct, nu mi-a dăunat, — a afirmat el după un moment de gîndire — dar am avut permanent simţămîntul de nesiguranţă sau de culpă... E greu de redat un astfel de sentiment prin cuvinte, trebuie să-l trăieşti ca să-ţi dai seama... Erau perioade cînd slăbea, apoi se intensifica din nou. N-a dispărut niciodată complet... Un complex de valoare cetăţenească inferioară — aşa aş denumi această stare.

— V-aţi exprimat foarte clar, — am spus eu, ter- minîndu-mi de băut şampania. îmi reprezentam foarte exact situaţia psihologică descrisă de el, poate

sub influenţa băuturii, sau poate tocmai pentru că o definise limpede.

— Ca să vă daţi seama mai bine de acest lucru, am să vă povestesc o întîmplare din viaţa mea — se hotărî el punînd pe masă cupa goală. Era evident că şampania îi plăcea foarte mult.

— Mai bem o sticlă ? i-am propus eu.

— Merge, — a acceptat el — numai că de data asta e rîndul meu...

— La noi nu se admite una ca asta — m-am grăbit eu să-l întrerup, mînat fiind de un aflux de îngîmfare generoasă.

Am ridicat sticla, goală, arătîndu-i-o ospătarei. Ea supraveghea un muncitor care, stînd jos lîngă cada ce conţinea bidonul cu îngheţată, spărgea cu dosul unei toporişti un calup de gheaţă, învelit într-o cîrpă udă. Făcînd un semn că a priceput, ospătara s-a îndreptat în silă spre bufet. Tovarăşul meu de discuţie şi-a aprins o ţigară, oferindu-mi portţigaretul.

Pensionarul şi interlocutoarea lui îi dădeau înainte. Din nou am tras cu urechea.

— Pentru Churchill — a spus el cu importanţă — nu existau alte băuturi, afară de coniacul armenesc şi apa minerală gruzină.

— Nu i-a fost frică să nu-l otrăvească ? a întrebat femeia arătînd spre sticla cu apă minerală.

— Nu — a răspuns pensionarul paşnic. Stalin îi dăduse cuvîntul. Ştii dumneata ce înseamnă cuvîntul lui Stalin?

— Desigur, —• a spus femeia.

— Interesant de ştiut, — mi s-a adresat neamţul — care sînt vinurile locale preferate ?

— Am citit corespondenţa lui Stalin cu Churchill, — spunea pensionarul — o carte rară.

— în prezent, — l-am informat eu, fiind atent totodată la discuţia de la măsuţa vecină — se bucură de popularitate vinul „Isabella".

— N-aţi putea să mi-o împrumutaţi ? îl ruga femeia.

— N-am auzit de el, — a hotărît neamţul meu, după o clipă de gîndire.

— E un vin ţărănesc local •— am completat eu. E la modă. Neamţul a dat din cap, în semn că a înţeles.

— Dar „Jurnalul unei femei în alb" îl aveţi?

— Desigur — a aprobat din cap pensionarul, — am toate cărţile rare.

— Daţi-mi-o s-o citesc, citesc repede — îl rugă femeia.

— „Jurnalul unei femei în alb" nu pot, dar altă carte rară sînt de acord.

— Dar de ce nu „Jurnalul unei femei în alb" ? — întrebă ea jignită.

— Nu pentru că n-am încredere, ci pentru că această carte se află acum în mîinile unei persoane — a spus bătrînul.

— Moda e un lucru uimitor — a exclamat deodată interlocutorul meu, stingîndu-şi ţigara în scrumieră. în anii douăzeci, în Germania era foarte popular un actor de film care juca cu masca lui Hitler.

— Cum aşa ? n-am înţeles eu.

— El a presimţit sau a prevăzut înfăţişarea exterioară oare putea fi pe placul celui mai larg public filistin... Iar după cîţiva ani masca lui actoricească s-a dovedit a fi înfăţişarea firească a lui Hitler.

— Interesant, — am remarcat eu.

— S-a apropiat ospătara cu o nouă sticlă de şampanie, dar n-am mai lăsat-o s-o deschidă ea, ci i-am luat din mînă sticla umedă. Ospătara strîngea ceştile goale de îngheţată.

Am rupt hîrtia de pe gîtul sticlei şi, apăsînd cu o mînă dopul alb de polietilenă, am început sa desfac cu cealaltă mînă sîrma care-l fixa de sticlă. Pe măsură ce o răsuceam, dopul îmi apăsa palma tot mai puternic şi se ridica ca, o fiinţă însufleţită, plină de forţă. Am lăsat să iasă uşor gazul şi apoi am turnat. Cînd am înclinat sticla, a izbucnit din ea o şuviţă de abur.

Am băut cîte o cupă. Sticla cea nouă era şi mai rece, şampania cea nouă era şi mai plăcută la băut.

— După universitate, — a început el, punînd paharul jos la fel de grijuliu — am fost încadrat la institutul renumitului profesor Hartz. Treceam, pe atunci, drept un fizician tînăr, dătător de speranţe, cum se spune, şi am fost trecut la grupa de teoreticieni. Cercetătorii ştiinţifici din institutul nostru duceau o viaţă destul de închisă, încercînd să se îngrădească pe cît era posibil, faţă de viaţa înconjurătoare. Dar ca să te îngrădeşti era tot mai dificil, fie şi numai pentru faptul că, în fiecare zi, puteai pieri sub bombardamentul aviaţiei americane. în 1943, în oraşul nostru fuseseră distruse multe cartiere, încît şi iubitorii de ev mediu

patriotic erau incapabili să le mai confere aspect de ruine romantice. Pe străzile oraşului, apăreau tot mai mulţi invalizi de pe frontul de Est, tot mai multe feţe chinuite de femei şi copii, iar propaganda lui Hitler continua să bată toba despre o victorie în care nimeni — în nici un caz, nimeni din cercul nostru — nu mai credea.

Într-o zi de duminică, pe cînd stăteam în camera mea şi citeam un roman din timpurile antihitleriste, am auzit în camera vecină vocea soţiei care vorbea cu un necunoscut. Vocea soţiei mi s-a părut alarmată. Cînd a deschis uşa, i-am văzut faţa emoţionată.

— Eşti căutat — a spus ea, lăsînd să treacă un bărbat pe care nu-l mai văzusem niciodată.

— Sînteţi chemat la institut — a spus el salutînd — la o consfătuire urgentă.

— De ce nu mi-aţi telefonat ? l-am întrebat eu măsurîndu-l. Hotărîsem, în sinea mea, că e vreun nou venit în sectorul administrativ.

— O să înţelegeţi singur — a spus el pe un ton semnificativ.

—- Dar cum aşa, tocmai duminica? a întrebat soţia.

— Conducerea porunceşte, noi nu comentăm — a răspuns el cu o ridicare din umeri.

Noi ne obişnuisem, de mult cu jocul poliţienesc de-a vigilenţa în jurul institutului nostru, nu era nimic de făcut cu asta. Era deajuns să dai un telefon unui coleg dintr-o cameră vecină şi să începi o conversaţie în jurul unei probleme concrete, ca telefonul să se închidă imediat. Considerau că în felul acesta, ne feresc de a împrăştia informaţia. De data asta, mă gîndeam eu, probabil au inventat anunţarea consfătuirilor secrete prin subordonaţii lor civili.

— Bine, sînt gata imediat — am spus eu şi am început să-mi schimb ţinuta de interior.

— Poate doriţi o cafea ? l-a întrebat soţia. După voce, am simţit că îngrijorarea n-a părăsit-o.

— E binevenită — am spus eu şi i-am făcut un semn cu capul ca să se liniştească.

— Mulţumesc, a spus necunoscutul şi s-a aşezat în fotoliu, aruncînd o privire piezişă rafturilor cu cărţi. Soţia a ieşit din cameră.

— Sînt de la Gestapo — m-a anunţat el după ce ascultase cum s-a închis, în urma soţiei, uşa de la cealaltă cameră. Spusese acest lucru cu o voce liniştită,

incoloră, ca şi cum s-ar fi străduit să reţină pe cît era posibil, forţa explozivă a informaţiei sale.

Am simţit cum, momentan, îmi înlemnesc degetele şi na mai reuşesc să apropii nasturele de cheutoare la gulerul cămăşii. Cu o enormă încordare a voinţei, mi-am silit degetele ţepene să treacă nasturii prin cheutori şi să lege cravata.

îmi amintesc pînă astăzi acele cîteva clipe de tăcere sufocantă, foşnetul cămăşii scrobite şi uşoara iritare contra soţiei pentru că-mi scrobeşte totdeauna prea tare cămăşile şi — uimitor lucru ! — simţămîntul de oarecare jenă pentru nepolitetea de a mă îmbrăca în ochii acestui om şi — dedesubtul tuturor acestor stări învălmăşite — pulsaţia încordată a unui gînd alarmant: nu te grăbi, nu-ţi arăta îngrijorarea...

— Cu ce vă pot fi de folos ? m-am întors în sfîr- şit, spre el.

— Sînt sigur că e vorba de un fleac, — mi-a spus el inexpresiv, părînd a trage încă cu urechea la zgomotele dinafară camerei. Uşa celeilalte camere s-a deschis, soţia venea, cu cafeaua.

Am schimbat o privire cu necunoscutul. El a înţe- les imediat întrebarea mea mută.

— N-are rost să alarmaţi pe nimeni, a spus el şi s-a uitat la mine cu înţeles. Am dat din cap, cît puteam de curajos. Trebuia să arăt că nu mă tem de nimic şi cred în grabnica mea înapoiere. Am pus un semn în carte şi, închizînd-o cu zgomot, am lăsat-o pe masă. Dacă îmi urmărise comportarea, ar fi trebuit să interpreteze gestul ca pornit din convingerea mea că mă voi întoarce tot astăzi la lectura întreruptă.

— Ştiţi, ne-am hotărît să plecăm — a spus el, ridi- cîndu-se în clipa cînd soţia s-ai ivit în uşă cu tava fumegîndă.

— Nu-i nimic, — am intervenit eu — ajungem la timp. Am luat ceaşca şi, în picioare, frigîndu-mă, am băut-o în cîteva înghiţituri. El şi-a muiat doar buzele. Soţia simţea ceva, presupunea că, în absenţa ei, aflasem lucruri mai precise şi acum îmi căuta ochii. Eu însă mi-i feream. Ea şi-a întors atunci privirile spre necunoscut, dar el cu atît mai mult rămînea impenetrabil. Ea simţea în prezenţa lui ceva ciudat, greu de precizat, greu de exprimat. Dacă vreţi, era ciudăţenia unui agent de asigurare. Impermeabilul albastru-închis îi dădea un fel de eleganţă mohorîtă.

— Sper că vii la masă ? a întrebat soţia cînd am pus ceaşca pe tavă. Mai erau vreo patru ore pînă la prînz.

— Sigur că da — am răspus eu şi m-am uitat la musafir. El a. dat din cap, dar nu eram convins că gestul lui aproba presupunerea mea, sau faptul că mă prinsesem în joc.

Cînd am ieşit în stradă şi ne-am îndepărtat de casă, el s-a, oprit spunîndu-mi :

— Eu o iau înainte, iar dumneata mă urmezi.

— La ce distanţă ? l-am întrebat şi m-am mirat de întrebarea mea. Deja căutam să trăiesc după instrucţiuni.

— La douăzeci de paşi, — a sunat răspunsul lui— la intrare am să vă aştept.

— Bine, — am spus — şi l-am urmat. în biografia mea, erau două puncte vulnerabile. Soarta unchiului şi manifestele. Nu-mi făceam nici o iluzie că nu s-ar cunoaşte totul despre unchiul. Ce se ştie însă despre manifeste ? Trecuseră de atunci şase ani. Pentru ei, nu există însă termene, ei nu iartă nimic. Nu cumva dintre cei de atunci a vorbit cineva ? Eu însumi povestisem întîmplarea unui singur om, un vechi prieten de şcoală, de care eram sigur ca, de mine însumi. Dar poate că un altul dintre cei de atunci relatase, ca şi mine, cuiva pe care-l considera apropiat, iar acesta l-a trădat? Dar dacă ei ştiu ceva, de ce nu mă arestează dintr-o dată ? Meditam la toate acestea mergînd în urma curierului meu, care nu se prea grăbea. Cu pălăria lui moale şi impermeabilul albastru-închi-s, semăna mai mult cu un bulevardist, decît cu un agent al Gestapoului.

Gestapoul îşi avea sediul într-un vechi conac, înconjurat de platani înalţi. Cu una din laturile sale, conacul dădea spre o poiană verde, unde acum nişte şcolari jucau fotbal. Cîteva biciclete nichelate străluceau în iarbă.

Era straniu să-i priveşti pe aceşti şcolari, să le auzi glasurile vesele în vecinătatea acestei clădiri sumbre, a cărei destinaţie o cunoşteau toţi din oraş. Trotuarul pe această parte a cvartalului era totdeauna pustiu, pentru că oamenii preferau să circule pe partea cealaltă. Am intrat urmîndu-mi însoţitorul într-o sală luminata de un bec electric tulbure. La uşă nu era sentinelă. Aplecat spre ferăstruica, ofiţerului de gardă care vorbea la telefon, însoţitorul meu mă aştepta. Cînd

m-a văzut, a arătat spre mine ofiţerului de gardă care, privindu-mă scurt, a pus receptorul în furcă.
- Pe masa lui, se afla o ceaşcă de ceai cu o felie de lămîie stoarsă. Amestecînd-o cu linguriţa, el îşi sorbea ceaiul. Am înaintat de-a lungul coridorului, în fundul căruia se vedea cuşca de fier a liftului. Am intrat împreună în lift, însoţitorul meu a trîntit uşa de fier şi a apăsat pe buton. Liftul s-a oprit la etajul III.

Am ieşit şi am pornit din nou pe un coridor lung, luminat de un bec electric, la fel de chior. Am cotit pe un alt coridor lateral, pe urmă din nou am cotit şi, în sfîrşit, tocmai cînd credeam că aceste coridoare nu se vor mai termina niciodată, ne-am oprit în faţa unei uşi capitonate cu piele neagră sau vreun material care imita pielea.

Însoţitorul meu mi-a făcut un semn scurt să aştept şi, scoţîndu-şi pălăria, a întredeschis uşa. Dar chiar pînă în acest moment, în impermeabilul lui întunecat parcă se contopise dintr-o dată cu silueta neagră a uşii. Coridorul acesta, ca şi toate celelalte, era foarte slab luminat.

Cinci minute mai tîrziu, uşa, s-a întredeschis din nou şi am văzut pata palidă a feţei însoţitorului meu pe fundul uşii. Pata palidă mi-a făcut un semn şi eu am intrat în cabinet.

Era o cameră mare şi luminoasă, cu ferestre ce dădeau spre poiana verde, unde băieţii continuau să bată mingea. Nu mă aşteptasem de loc să ne aflăm pe această latură a clădirii, avusesem impresia că am orbecăit în cu totul alt sens. Poate că era o întîmplare, dar atunci mi s-a părut că în mod intenţionat au vrut să mă dezorienteze. La un birou mare, gol — afară de un serviciu de scris, o mapă deschisă şi un top de hîrtie curată, nu se mai afla altceva — deci, la acest birou mare şi gol stătea un bărbat de vreo treizeci de ani cu faţa îngustă, rasă foarte îngrijit. Ne-am salutat, iar el mi-a, întins mina pe deasupra biroului.

— Luaţi loc — mi-a arătat el fotoliul. M-am aşezat. Vreme de un minut, el a răsfoit neglijent dosarul din faţa lui. Biroul era prea lat şi era imposibil să pot descifra ceva de la locul meu. Eram însă încredinţat că este dosarul meu.

— Lucraţi de multă vreme la institut ? m-a întrebat el, continuînd să răsfoiască agale dosarul. I-am

răspuns scurt, încredinţat că el ştie amănunţit totul despre mine. Din nou a răsfoit cîteva pagini.

— La ce secţie ? a continuat el.

Eu am numit secţia, iar el a dat din cap privind în dosar, ca şi cum ar fi găsit în el confirmarea spuselor mele.

— Care-i atitudinea celor din institut faţă de războiul cu Rusia ? m-a întrebat el şi, de data aceasta, a ridicat capul.

— Ca şi a întregului popor german — fu răspunsul meu. în ochii lui întunecaţi şi migdalaţi, a apărut o foarte uşoară expresie de plictiseală.

— Dar mai concret ? a insistat el.

— Dumneavoastră ştiţi, — i-am spus eu — savanţii se interesează prea puţin de politică.

— Din nefericire — m-a aprobat el cu importanţă şi, pe neaşteptate, a adăugat, îndreptîndu-şi ţinuta : — Ştiţi însă că însuşi Fiihrerul găseşte răgazul să se ocupe de munca institutului vostru ?

Pentru o fracţiune de secundă, privirea îi devenise sticloasă, iar în toată înfăţişarea lui apăruse o vagă asemănare cu Hitler.

— Da — am rostit eu.

Administraţia institutului ţinuse să ne încredinţeze în repetate rînduri de acest lucru, dîndu-ne să înţelegem că, drept răspuns la o asemenea atenţie excepţională, şi noi trebuie să manifestăm o osîrdie excepţională în muncă.

— Dar nu numai Fiihrerul se interesează de lucrările voastre — continuă el, după o pauză generoasă, în care parcă-mi dăduse prilejul să mă desfăt cu aspectul plăcut al chestiunii, — de aceste lucrări se interesează deopotrivă şi duşmanii Reichului.

Privirea lui devenise în această clipă din nou sticloasă şi din nou semăna cu Hitler, numai că, de data aceasta, asemănarea exprima atitudinea necruţătoare faţă de duşmanii Reichului.

Am ridicat din umeri. Parcă mi se luase o piatră de pe inimă. Am înţeles că întîmplarea din universitate îi este necunoscută. El revenise la răsfoitul dosarului şi, deodată, s-a oprit la o pagină şi a început să o citească atent, ridicîndu-şi sprîncenele cu uimire. înlăuntrul meu ceva s-a crispat. A aflat, am hotărît eu.

— Aveţi un nene social-democrat ? m-a ţintuit el de parcă ar fi descoperit întîmplător în sufletul meu o mică pată neagră. Chiar aşa şi spusese — nene,

şi nu unchi, poate dorind să exprime prin acest cuvînt mai curînd dispreţ decît ură faţă de social-democraţi.

— Da — am confirmat eu.

— Unde se află acum? s-a informat el fără a-şi da osteneala şă-şi ascundă falsitatea vocii. I-am relatat ceea ce el ştia foarte bine şi fără mine.

— Iată, vedeţi, — a clătinat el din cap, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze prin intonaţie la ce pot duce convingerile patriarhale iremediabil vetuste. Dar eu greşisem. Intonaţia lui avea cu totul altă semnificaţie.

— Iată, vedeţi, — a repetat el — noi avem încredere în dumneata, iar dumneata ?

— Şi eu am încredere în dumneavoastră — am rostit cît am putut mai convingător.

— Da, — a spus el, subliniindu-şi aprobarea şi prin mişcarea capului, ştiu că sînteţi patriot, indiferent de faptul că nenea v-a fost social-democrat.

— A fost ? am repetat involuntar, simţind o înţepătură în inimă. Totuşi în familia noastră se mai păstra o vagă speranţă. Se pare că, de data aceasta, agentul vorbise mai mult decît trebuia.

— A fost şi va rămîne, — s-a corectat el, ceea ce a sunat şi mai deznădăjduitor. Ştiu că sînteţi patriot, — a reluat el — dar e timpul s-o dovediţi prin fapte.

— La ce vă referiţi ? l-am întrebat. Mîna care răsfoia paginile netezea o foaie încă neîntoarsă, de parcă abia se putea reţine să n-o desfacă. Din nou m-a fulgerat bănuiala că ştie de manifeste.

— Să ne ajutaţi în muncă — a spus el direct şi m-a privit în ochi.

Nu mă aşteptasem la una ca asta. Probabil că faţa mea exprimase involuntar spaimă sau dezgust.

—- N-o să fie necesar să veniţi aici — s-a grăbit el să completeze. Vă va căuita un om de-al nostru o dată pe lună, să zicem, iar dumneata îi vei relata...

— Despre ce ? l-am întrerupt eu.

— Despre starea de spirit a savanţilor, despre cazurile de exprimare duşmănoasă sau neloială, — a precizat el cu glas egal — şi adăugă : — Avem nevoie de o informaţie inteligentă, nu de o pîndă. Doar ştiţi ce importanţă se acordă institutului dumneavoastră.

în vocea lui răsuna intonaţia doctorului care voia să-şi convingă bolnavul să înghită medicamentul recomandat.

Mă privise cu ochii lui negri, migdalaţi. Pe faţa lui netedă, albăstruie, pielea era aşa de întinsă, încît părea că orice grimasă, orice mimică suplimentară îi întinde şi mai mult pielea, şi aşa gata să plesnească, şi de aceea se străduie să-şi păstreze nemişcată expresia general-vala- bilă meseriei sale.

— în cazurile de exprimare duşmănoasă -— am spus eu, acordîndu-mi involuntar vocea şi faţa cu expresia lui general-valabilă — consider de datoria mea să vă aduc la cunoştinţă, fără nici un fel de alt...

Cum am început să vorbesc, în ochii lui a reapărut acea uşoară expresie de plictiseală şi am înţeles, deodată, că vorbele mele constituie pentru el o formă de refuz bine cunoscută.

— ...Avînd în vedere că sîntem în timp de război •— am completat eu, ca să sune mai autentic. Dintr-o dată, am resimţit o uşurare. înseamnă că ei au mai avut de-a face cu refuzuri — mi-a trecut prin minte.

— Da, evident — a rostit el cu o voce albă şi s-a întins spre telefonul care tocmai sunase.

— Da — a răspuns el. Vocea din receptor zăngănea uşor. Da, — repeta el din cînd în cînd, ascultînd vocea. Răspunsurile lui monosilabice aveau prestanţă şi eu am ghicit că el îşi dă în faţa mea aere de putere statală,

— Se fandoseşte — a rostit el deodată la telefon, iar eu am tresărit. E la mine, — a adăugat el — te aştept. Atunci, deodată, mi s-a părut că tot timpul a vorbit la telefon despre mine. Vînătorul sufletului meu s-a ridicat şi, scoţînd din buzunar o legătură de chei, s-a apropiat de un safe. în acest moment, a intrat în cabinet un bărbat. Am simţit că el era cel cu care stăpînul cabinetului abia purtase convorbirea telefonică. Noul intrat m-a privit scurt, cu un fel de curiozitate particulară, şi eu am dedus că nu despre mine vorbiseră.

Stăpînul cabinetului a deschis safe-ul şi, aplecîn- du-se, îi examina interiorul. Am văzut cîteva rînduri de dosare, de culoarea şoarecelui, cu cotorul în afară. Erau foarte lipite unul de altul. El a apucat un dosar cu două degete şi-l trăgea cu greu din teancul bine presat. Dosa- rul parcă se împotrivea şi, în ultima clipă, a scos un fel de sunet şuierător, care semăna cu chiţcăitul unui anima] zdrobit.

Dosarele erau atît de presate, încît teancul s-a strîns imediat la loc, de parcă cel extras nu şi-ar fi avut

niciodată locul printre ele. Noul venit a luat dosarul şi a ieşit fără zgomot din cabinet.

— Deci, nu doriţi să colaboraţi cu noi ? mi s-a adresat stăpînul cabinetului, aşezîndu-se din nou la birou. Mîna îi alunecase iarăşi spre pagina neîntoarsă reînce- pînd mişcarea de netezire.

•— Nu-i vorba despre asta — am spus eu, urmărind fără voie pagina care tremura sub mîna lui.

•— Sau poate nu vă permit principiile lui nenea ? m-a întrebat el. Am simţit cum începe să se răsucească în el arcul iritării. Şi, dintr-o dată, am fost conştient de faptul că lucrul cel mai important este să nu-i arăt cumva că ceea ce nu-mi permite să mă încurc cu ei este o firească, cea mai firească corectitudine omenească.

— Principiile n-au nici un rol aici, — i-am spus — dar fiecare muncă cere să ai o chemare pentru ea.

— Atunci încercaţi, poate că o aveţi — m-a sfătuit el. Arcul iritării a slăbit întrucîtva.

— Nu -— am hotărît eu, după o clipă de gîndire — nu prea pot să-mi ascund gîndurile şi, pe deasupra, sînt şi cam guraliv.

— E un defect moştenit ?

— Nu, — am precizat eu — e o calitate personală.

— A-propos, ce întîmplare s-a petrecut la universitate ? a întrebat el brusc, ridicînd capul. Nici nu observasem cînd întorsese pagina.

— Ce fel de întîmplare ? am întrebat eu, simţind cum mi se usucă gîtul.

— Să vă reamintesc ? a întrebat el şi a arătat pagina cu mîna.

— Nu-mi aduc aminte de nici o întîmplare — am rostit eu, adunîndu-mi toate puterile.

Cîteva minute lungi ne-am privit unul pe altul. Dacă ştie, mă gîndeam eu, n-am nimic de pierdut, iar dacă nu ştie, e cea mai bună atitudine.

— Bine, — a spus el deodată şi, scoţînd din top o foaie albă, mi-a pus-o în faţă, — scrieţi.

— Ce să scriu ?

[1]— Cum ce ? Scrieţi că refuzaţi să ajutaţi Reichului — a spus el.

Nu ştie, am hotărît eu, simţind cum prind din nou puteri. E informat numai despre faptul că în timpul

cînd eram la facultate s-a petrecut o întîmplare. Nimic mai mult, mi-am pus eu în gînd, jubilînd înăbuşit.

— Dar eu nu refuz — am rostit eu, îndepărtînd uşor foaia.

— Deci, sînteţi de acord?

— Sînt gata să-mi îndeplinesc obligaţiile patriotice, dar fără aceste formalităţi, am precizat eu, străduin- du-mă să aleg expresii cît mai blînde. Acum, cînd ameninţarea legată de manifeste trecuse, mi-era frică să nu întoarcă din nou discuţia spre ele. Şi deşi, în momentul întrebării lui directe, mă convinsesem aproape deplin că nu ştie nimic exact, acum, cînd primejdia oarecum trecuse, mă temeam şi mai mult să nu ne întoarcem la acel loc tenebros. Din instinct, căutam să mă îndepărtez cît mai mult de acel loc şi simţeam că n-o pot face decît cu preţul unui compromis. Numai pe baza unei posibilităţi de a pătrunde printr-o altă breşă, mă gîndeam eu, el va părăsi subiectul repudiat.

— Nu, — a spus el, şi în vocea lui a apărut o slabă nuanţă sentimentală — mai bine scrieţi cinstit că refuzaţi să vă îndepliniţi datoria patriotică.

— Trebuie să mă mai gîndesc — am ezitat eu.

— Desigur, gîndiţi-vă — a spus el împăciuitor şi, tră- gînd sertarul biroului, a scos o ţigară, aprinzîn-du-şi-o cu o brichetă. Fumaţi ? m-a întrebat amabil.

— Da — am primit eu.

El a scos din sertar un pachet deschis, întinzîndu- mi-l. Am luat o ţigară şi atunci am observat că ţigara lui era luată din alt pachet de ţigări, mai scumpe.

Abia mi-am stăpînit zimbetul. El mi-a aprins-o şi am tras primul fum. Chiar în această privinţă, m-am gîn- dit, avea nevoie, după cît se pare, să se simtă superior.

Tăceam. El de asemenea. Se stabilise să mă gîn- desc. Tăcerea era în avantajul meu.

— Luaţi în consideraţie, — şi-a amintit el brusc — serviciul la noi nu exclude cointeresarea materială.

— Cum anume? am întrebat eu. Eram gata să dezvolt tema. Trebuia să-i dau să înţeleagă, cît se poate de convingător, că înclin să accept.

-— Plătim destul de bine — a anunţat el.

— Cît ? am întrebat cu neruşinare. Trebuia să-l fac să creadă şi mai departe că reuşise să înăbuşe în mine ceea ce ei numeau prejudecata intelectuală a corectitudinii. În ochii lui, apăruse un fel de ofensă pentru firma pe care o reprezenta. Evident, întrecusem măsura.

— Depinde de rodnicia muncii dumneavoastră — a precizat el. Chiar aşa a spus : rodnicie.

— Nu, — am spus eu cu oarecare părere de rău, revizuindu-mi parcă bugetul — sînt plătit destul de bine la institut.

— Dar noi putem să vă repartizăm cu timpul un apartament bun — spuse el cu oarecare nelinişte. Deja ne tîrguiam.

— Apartamentul meu e destul de bun, — am replicat eu.

— Dar noi vi-l putem oferi în raionul cu cel mai sigur adăpost antiaerian, — preciză el şi aruncă o privire pe fereastră — gangsterii aerieni americani nu cruţă nici femeile nici copiii.

în aceste condiţii, trebuie să ne îngrijim de cadrele noastre.

Era o logică naţional-socialistă tipică. Americanii aruncă bombe peste femei şi copii, deci trebuie să avem grijă de vieţile agenţilor Gestapoului. Aproape trei ore a durat acest joc primejdios, în care eu trebuia să dau impresia că sînt gata să primesc, dar că, în ultima clipă, mă opreşte un fel de prudenţă mic-burgheză, sau vreun alt considerent care n-are nimic de-a face, bineînţeles, cu fireasca cinste omenească. La un moment dat, aproape m-a lipit la zid, demonstrîndu-mi destul de logic că, în fond, eu, oricum, lucram pentru naţional-socialism şi că încercarea mea de a mă fofila din faţa datoriei directe nu-i altceva decît teama de a privi adevărul în faţă. Am evitat discuţia. Această problemă tragică fusese dezbătută de multe ori în mediul nostru, desigur, totdeauna într-un cerc foarte restrîns şi de absolută încredere. Istoria nu a oferit generaţiei mele dreptul de a alege şi ar fi complet nerealist să ni se fi pretins mai mult decît o corectitudine obişnuită...

Interlocutorul meu a tăcut meditînd. Am turnat şampanie şi am ciocnit din nou.

— Negaţi eroismul ? l-am întrebat eu aproape fără să mă gîndesc.

— Nu, — a replicat el cu însufleţire — aş compara eroismul cu geniul, cu geniul moral...

— Şi atunci ? am continuat eu.

— Consider că eroismul conţine în el cea mai înaltă raţionalitate, conţine acţiune practică, ori savantul care ar fi refuzat să lucreze pentru Hitler nu s-ar fi putut face auzit mai departe de prima secţie a Gestapoului.

— Dar nu-i obligatoriu un refuz direct — am încercat eu.

— Altfel refuzul îşi pierde orice valoare, — a observat el — nimeni n-ar pricepe sensul unui asemenea gest, iar vacuumul realizat prin plecarea ilui, dacă se formează, e ocupat mai mult sau mai puţin rapid de un înlocuitor.

— Să presupunem că aşa stau lucrurile, — am spus eu — poate că plecarea lui să treacă neobservată, dar poate s-o facă pentru propria lui conştiinţă ?

— Nu ştiu, — mi-a spus el şi m-a privit ciudat drept în ochi — n-am auzit despre asemenea cazuri... Mi se pare un maximalism construit, un fel de caramazevism. De altfel, ştiu, la voi eroismul e privit altfel.

— La noi, se consideră că eroismul poate fi educat, i-am răspuns eu cu anume uşurare, revenind la o temă mai limpede. în ultima clipă, îmi dădusem seama că el nu mă înţelege.

— Nu cred, — a clătinat el din cap — în condiţiile noastre, în condiţiile fascismului, a cere de la un om, în speţă de la un savant, o împotrivire eroică faţă de regim ar fi nejust şi chiar dăunător. Dacă problema se pune la modul : sau împotrivire eroică fascismului sau o contopire cu el, — atunci, cum remarcase odată un prieten de-al meu, omul este dezarmat moralmente. Au existat şi savanţi care, la început, au blamat împăciuitorismul nostru, iar pe urmă au renunţat, şi au făcut carieră. Nu, corectitudinea este un lucru măreţ.

— Dar corectitudinea aceasta n-a putut birui regimul ?

— Sigur că nu.

— Atunci unde e rezolvarea ?

— În cazul dat, rezolvarea a adus-o Armata Roşie — a spus el zîmbind cu zîmbetul lui asimetric.

— Dar dacă Hitler s-ar fi dovedit destul de prudent şi nu ne-ar fi atacat?

— El ar fi putut repartiza altfel, în timp, acţiunile sale, dar nu despre asta e vorba. Esenţa constă în faptul că înseşi victoriile lui febrile erau o urmare a putreziciunii regimului, care fără Armata Roşie ar fi mai putut rezista încă o generaţie, cel mult două. Şi tocmai în acest caz, ceea ce eu denumesc corectitudine, ar fi putut căpăta importanţă şi mai mare ca mijloc de conservare a musculaturii morale a unei naţiuni, în vederea unui moment istoric mai mult sau mai puţin favorabil.

— Ne-am îndepărtat, — am spus eu — ce-a fost mai departe ?

— într-un cuvînt, a început el, aprinzîndu-şi din nou o ţigară, vînătoarea sufletului meu s-a prelungit aproape trei ore. în acest timp, agentul ieşise de cîteva ori din cabinet. La un moment dat, am obosit amîndoi şi el a luat hotărîrea bruscă să mă ducă la şeful lui, după cîte am înţeles. Am intrat într-o anticameră imensă, unde, la o măsuţă cu foarte multe telefoane, stătea o brunetă destul de corpolentă, trecută de prima tinereţe. În anticameră, se mai aflau trei agenţi, iar unul dintre ei era cel care intrase după dosar. Femeia vorbea la telefon cu fiica ei. După toate probabilităţile, fiică-sa se întorsese de la un picnic din afara oraşului, iar acum, cu sufletul la gură, îşi relata impresiile. Se distingeau cuvintele chiar de la distanţă. Era ciudat să auzi aici toate aceste amănunte. Pe masă a sunat soneria.

— Bine, bine, ajunge, — a spus bruneta, închizînd telefonul. S-a ridicat şi a intrat grăbită în cabinet. Cei patru agenţi şi-au îndreptat ţinuta. După două minute, femeia a ieşit.

— Intraţi — a spus ea şi, apropiindu-se de masă, mi-a aruncat o privire care m-a făcut să nu mă simt la largul meu. Probabil aşa pot privi numai femeile. Vreau să spun, aşa de infam. În privirea ei nu era nici ură, nici dispreţ, pe care le puteai aştepta, în orice moment, de la cei patru. în privirea ei era un fel de aprigă curiozitate pisicească faţă de măruntaiele mele şi încredere în stăpînul ei. Poate că era din cauza oboselii care îşi spunea cuvîn- tul, dar am simţit, dintr-o dată, că, încă o clipă, şi toate acestea mă vor face să-mi pierd capul.

Am intrat. Era un cabinet şi mai elegant, cu un birou şi mai impunător, ocupat de telefoane colorate şi

de un serviciu de scris în chip de ruine ale unui castel străvechi. La birou stătea un bărbat masiv, care aducea cu directorul unui restaurant prosper. Era un brunet într-un costum de culoarea nisipului cu o cravată foarte vie.

N-a oferit loc nimănui, aşa că noi stăteam lîngă uşă. Cei trei mai aproape de birou, iar eu cu pastorul meu mai departe.

— Aşadar, el ezită ? a întrebat cu glas de tunet stăpînul cabinetului, holbîndu-şi spre mine ochii nedumeriţi. Un tînăr savant, în care se pun speranţe, refuză să lucreze cu noi ? Nu pot crede una ca asta ! a exclamat el brusc şi s-a ridicat cu toată prestanţa staturii lui remarcabile. Mă privea cu expresia aceea de nedumerire, ca şi cum m-ar fi implorat să resping neîntîrziat această informaţie falsă;, sau poate chiar premeditată, a colaboratorilor lui. Din clipa cînd a început să vorbească, mi-am dat seama că-l imită pe Goăring. Era la modă pe atunci, printre funcţionarii Reichului, ca să-şi aleagă masca unuia dintre conducători.

—... În timp ce hoardele asiatice se reped spre pămîntul sfînt al Germaniei, în timp ce gangsteri aerieni bombardează copii nevinovaţi! El arătă cu mîna întinsă spre fereastra prin care, pe aceeaşi poiană, se vedeau ■alergînd copii după mingea de fotbal. Desigur, nu erau aceiaşi copii, dar -atunci mi s-a părut că Gestapoul întreţine special poiana şi copiii pentru exemplificări intuitive.

— Eu nu refuz... am început eu, dar m-a întrerupt pe dată.

— Doar v-am spus-o, vedeţi ! a exclamat el. Cuprins de forţa patosului, părea că e gata să sară pe birou. Dar s-a stăpînit la timp şi a continuat, întorcîndu-se spre restul asistenţei : — Deci nu aţi putut să-i explicaţi datoria, n-aţi găsit acea cheie unică cu care e încuiat, pînă la un moment dat, sufletul german !

... Mă privea cu ochii lui bovini şi eu am înţeles, din această privire, că-mi cere consimţămîntul, chiar nu atît în ceea ce priveşte colaborarea, cît pentru a-i confirma autoritatea pedagogică. Parcă mi-ar fi propus : hai să-i facem de rîs împreună pe trîntorii ăştia.

Un bufon sîngeros, mi-a străfulgerat prin minte.

— Vedeţi... am început eu, presimţind că această demonstraţie pedagogică mă va costa scump.

Dar în acel moment, spre fericirea mea, uşa s-a întredeschis. El s-a întors spre uşă ca un bivol înfuriat. În uşă stătea secretara.

— Berlinul, a murmurat ea, arătînd spre telefon.

El a smuls receptorul şi, dintr-o dată, a devenit limpede căi noi am dispărut de pe faţa pămîntului şi char el însuşi, aplecat deasupra pîlniei, parcă se mic- şorase în mod corespunzător.

Am ieşit cu toţii fără zgomot în anticameră şi apoi pe coridor. Secretara nu ne-a mai acordat nici o privire.

împreună cu vînătorul sufletului meu, ne-am îna- poiat în cabinetul lui. Mi-am dat seama că îl plictisisem de moarte. În plus, mi s-a părut că el, ca şi ceilalţi colegi ai săi, în adîncul sufletului sînt mulţumiţi de faptul că şeful a ratat demonstraţia pedagogică. În orice caz, discuţia s-a oprit aici, el mi-a semnat permisul şi mi-a scris pe o hîrtie un număr de telefon spu- nîndu- mi :

— Dacă vă hotărîţi, sunaţi la acest număr.

— Bine, — am consimţit eu şi am ieşit din cabinet.

Nu-mi mai amintesc cum am găsit drumul de întoarcere. Mergeam pe străzi, simţind în tot corpul o slăbiciune neobişnuită şi o satisfacţie de parcă aş fi păşit pentru prima oară după o bolire îndelungată. Convin- gîndu-mă că nu mă urmăreşte nimeni, am rupt în bucăţele hîrtia cu numărul de telefon şi le-am aruncat într-un coş de gunoi.

E drept că, nu ştiu de ce, am căutat să reţin acel număr.

A doua zi, bineînţeles, n-ain sunat. Trăiam acum fiecare zi într-un fel de aşteptare plină, de* nelinişte, într-o zi, întorcîndu-măi acasă, soţia mi-a relatat că a sunat telefonul, dar, cînd a răspuns, legătura s-a întrerupt. După cîteva zile, acest lucru mi s-a intîm- plat şi mie. Mai precis, am auzit cum, la celălalt capăt al firului, receptorul era pus cu grijă în furcă. Sau poate mi s-a părut ?

Eu singur nu ştiam ce să cred. A început chiar să mi se năzară că pe străzi şi în autobuze surprind privi- rile agenţilor fixate asupra mea. Mă enervam de fiecare dată cînd, la poarta Institutului, mi se verifica prea îndelung sau prea semnificativ, cum mi se părea, per- misul de intrare.

Au trecut aşa două—trei luni. într-un a din zile, m-a sunat vechiul meu prieten de şcoală. Devenise, între timp, un avocat renumit de drept penal şi locuia ia Berlin. Ca de obicei, ne-am înţeles să facem o plimbare prin oraş, iar după aceea să vină să ia masa la noi. Soţia mea s-a bucurat îndeosebi, pentru că acest prieten al meu avusese totdeauna o influenţă binefăcătoare asupra mea, iar acum îmi era necesară mai mult) decît oricînd o descărcare.

Prietenul meu era un interlocutor foarte spiritual, poate puţintel superficial, dar un foarte bun camarad. La fiecare venire din Berlin, aducea un întreg sac de anecdote care-ţi puteau reprezenta mai bine decît orice fel de ştiri situaţia Reichului.

— Bell Hitler, vă mulţumesc pentru atenţie — spuse el, închizînd telefonul. Aşa îşi termina el, de obicei, convorbirile telefonice, ţinînd cont de faptul că toate telefoanele de la hotel erau ascultate. Cred că am zîm- bit atunci pentru prima oară în toată această perioadă. Pentru că eram încredinţat pe deplin că şi telefonul meu era pus sub observaţie.

Despre tot ce se petrecea în Germania, eu şi prietenul meu gîndeam la fel. De altfel, el era acea unică persoană căreia îi povestisem despre năzbitia noastră studenţească. Nu cred în cei o mie de ani prooroci ţi Reichului, cred totuşi că generaţia noastra va avea parte de el — spunea el adesea în discuţiile noastre. Ca toţi oamenii înclinaţi spre umor era pesimist. În ultimul an, judecind după situaţia de pe frontul de Est, era evident că el supraevoluase posibilităţile Reichului. Cînd îi spusesem acest lucru, la ultima noastră întîlnire, el protestase :

— Dimpotrivă, am subestimat demenţa lui Hitler.

Ne-am întîlnit în holul hotelului. îndată ce am ieşit
şi ne-am îndepărtat la o distanţă nepericuloasă, i-am spus:

— Ei, dă-i drumul. Hitler intră într-un adăpost şi acolo...

— Sfinte dumnezeule ! a exclamat el. La ora actuală, doar portarii debitează anecdote despre adăposturi antiaeriene. La modă sînt anecdotele din Ciclul „Rozătorul de covoare".

—Ce mai e şi asta ? m-am informat eu.

—• Ascultă — mi-a spus el şi a început să povestească, una după alta, anecdotele din acest ciclu. Sarea lor consta în faptul că Hitler, primind rapoarte despre noi înfrîngeri pe frontul de Est, s-ar fi aruncat pe parchetul cabinetului său şi ar fi început să roada covorul. Parcursesem cîteva străzi şi el tot mai povestea anecdote din acest ciclu, cu adevărat inepuizabil. Mi-a rămas în minte pînă azi ultima anecdotă povestită de prietenul meu, deşi era departe de a fi cea mai bună.

Era cam aşa. Hitler intră într-un magazin şi cumpără un covor nou.

— Să vi-l împachetez s-au îl roadeţi aici ? îl întrebă vînzătorul.

Abia pronunţase ultimele cuvinte, cînd de după colţ, s-a ivit agentul meu. M-am pierdut, neştiind dacă trebuie să-l salut sau nu. În clipa următoare, mi-am dat seama că nu-i nevoie să arăt că ne cunoaştem, cînd deodată, observ că el şi tovarăşul meu şi-au făcut semne de salut.

Am trecut mai departe. Mi se întunecase înaintea ochilor. Prietenul meu continua să vorbească, dar eu nu mai înţelegeam iniei un cuvînt. Vocea lui ajungea la mine ca din depărtare... Gînduri febrile îmi alergau prin minte. El lucrează la Gestapo... A fost chemat ca martor... Mă vor împuşca...

Şi totuşi aveam o ultimă nădejde : că agentul Gestapoului sa fi fost o cunoştinţă întîmplătoare de-a prietenului meu. Poate că s-au întîlnit la vreun proces. Nu degeaba el îmi spusese căi Gestapoul se amestecă nu numai în afacerile politice, ci şi în cele de drept comun...

Dar cum să controlez acest lucru ? Şi, deodată, mi-a fulgerat prin mînte. Foarte simplu ! Trebuie să-l întreb direct, şi gata. Dacă îl cunoaşte printr-o întîmplare, îmi va spune că este de la Gestapo, dacă, îl cunoaşte profesional, desigur va trebui să inventeze ceva.

— A-propos, cu cine te-ai salutat ? l-am întrebat după cîteva minute. Doamne, cum îi aşteptam răspunsul, cum l-aş fi îmbrăţişat dacă mi-ar fi dezvăluit întreg adevărul !

— A, un oarecare, — mi-a răspuns el cu o neglijenţă jucată. Am simţit cum, pentru o clipă, s-a fistîcit. Mai departe, totul a intrat ca într-o ceaţă. A sunat alarma aeriană. Noi am luat-o la fugă. Lîngă o

casă distrusă, am văzut un adăpost vechi, dărîmat pe jumătate.

El m-a împins în groapă şi alerga după mine pe treptele de beton. Deasupra, au început să latre tunurile antiaeriene. Pe undeva, mai departe, a căzut o bombă şi am simţit ce înspăimîntător s-a clătinat pămîntul sub noi. Treptat, tirul antiaerienelor s-a mutat în altă parte a oraşului şi se auzeau de acolo exploziile surde ale bombelor.

Oricît de groaznic — mă gîndeam eu — este să pieri în bombardament, totuşi e şi mai groaznic să pieri de mîna Gestapoului. Şi nu din cauza torturilor. Este ceva mistic într-o astfel de moarte. E la fel de groaznică ca şi în cazul cînd aş muri sugrumat de o fantomă.

Poate că esenţa constă în faptul că te separă de toţi oamenii şi te condamnă în numele unei ţări întregi.

Ce-am făcut, în definitiv ? Am scris ceea ce orice om cu ştiinţă de carte înţelegea şi fără mine. Doar n-am inventat eu regulile limbii germane ! Şi atunci pentru ce motiv ceea ce vede fiecare în particular nu poate fi observat şi în colectiv ? Şi, mai ales, de unde vine acest sentiment de vinovăţie ? înseamnă că eu, cîndva, pe tăcute, pe neobservate, am acceptat condiţiile acestui joc? Căci, altfel, de unde s-ar putea ivi acest sentiment?

încă mai şedeam amîndoi pe duşumeaua rece de beton, acoperită de ţăndări de cărămidă. În semiîntuneric, părea că podeaua e murdărită cu pete de sînge.

— La dracu! spuse prietenul meu, scuturîndu-se. După cum se vede, e imposibil să te obişnuieşti cu aşa ceva. Scotocind în buzunarul paltonului, a scos un pachet de ţigări.

— Fumezi ?

— Nu — am răspuns eu. El a apăsat de cîteva ori bricheta. A tras din ţigară. Şi, deodată, în semiîntuneric, lîngă mine, capul lui rotund s-a luminat. Lumina ţigării îi reliefa precis conturul capului. Ca o ţintă, am gîndit eu pe neaşteptate, şi capul s-a stins. Nu eram conştient de intenţia mea. După ce capul i se luminează a treia oară, am s-o fac — m-am hotărît eu în neştire. Şi totuşi, după a treia oară, mi-am spus că trebuie să-l mai întreb o dată.

— Ascultă, Emil, — i-am spus — cine era cel care te-a salutat pe stradă ?

Probabil că el a simţit ceva în vocea mea. Eu însumi am simţit deodată liniştea sîngeroasă şi umedă a adăpostului. În această clipă, din plafon, printre bîrne, a

început să se prelingă nisipul. Se auzea cum se lovesc de duşumea firele de nisip.

— Ei, dacă vrei să ştii, un agent de la Gestapo, şi ce-i cu asta ? a spus el. Tot corpul mi s-a înmuiat.

— De unde îl cunoşti ? ara insistat eu.

— Am fost colegi de facultate. În ultimul an, i s-a făcut propunerea şi el a găsit de cuviinţă să se sfătuiască cu mine.

— Şi tu i-ai dat acest sfat ?

— Ce-i cu tine, ţi-ai pierdut minţile ? a ţipat el deodată. Cînd un om îţi cere sfatul dacă trebuie să intre în Gestapo înseamnă că, în sinea lui, s-a hotărît deja. Trebuie să fii nebun că să-l îndemni să se răzgîndească. Dar ce-i cu asta ?

— Dă-mi o ţigară, — i-ara spus. El mi-a întins pachetul pe întuneric. Şi atunci am descoperit că mîna mea dreaptă se sprijină pe o bucată de cărămidă pe care o strînge cu crispare. Mi-am smuls mîna de pe suprafaţa rece şi lunecoasă a cărămizii. După cît se pare, Emil n-a observat. I-am povestit totul.

— Şi ai putut crede ? a exclamat el adînc jignit.

— Dar de ce nu mi-ai spus de la început ? i-am răspuns eu prin altă întrebare.

Am simţit cum, în întuneric, el mă priveşte cu încordare.

— Mi-a fost neplăcut să-ţi explic că am o cunoş- ţintă printre funcţionarii Gestapoului — mi-a spus el după o pauză. Am simţit cum între noi s-a instalat o răceală. Desigur, şi el a simţit la fel.

Din plafon continua să curgă nisip.

— După cît mi se pare, a trecut, — a spus el, ridi- cîndu-se — să ieşim de aici pînă ce plăcinta asta nu ne îngroapă de vii.

— Şi, deodată, m-a înăbuşit un hohot de rîs. Era poate o isterie, sau o explozie de eliberare. Mi-am amintit de adăpostul sigur promis de agent. Mi-am reprezentat într-o clipă tot ceea ce ei promiseseră Germaniei şi ce continuau încă să promită, şi toată istoria noastră germană din ultimul deceniu mi-a apărut monstruos de hilară.

— Nu înţeleg ce ai găsit de rîs — mi-a spus Emil cînd am ieşit deasupra — vezi doar ce-au făcut cu noi...

— Da, văd — am spus eu atunci, fără să înţeleg pe deplin sensul vorbelor lui. Ori ele însemnau, pe lîngă toate celelalte, că îndelungata noastră prietenie s-a apropiat de sfîrşit. El s-a ruşinat să-mi spună că are o cunoştinţă la Gestapo, iar eu, pornind de aici, nu m-am ruşinat să gîndesc că el mă poate trăda. Vă pare prea puţin pentru a îngropa o prietenie? În realitate, e chiar prea mult. Prietenia nu suportă să fie pusă la încercare, asta o umileşte şi o devalorizează. Dacă o prietenie necesită verificări, adică garanţii materiale, atunci nu-i altceva decît un comerţ sufletesc. Nu, prietenia nu înseamnă încredere cumpărată pe baza unor verificări şi încercări, ci înseamnă încredere absolută, înseamnă *încrederea* însăşi în orice încercări şi, totodată, e o desfătare, e fericirea pe care ţi-o dă plenitudinea deschiderii sufleteşti către un om apropiat.

Sînt prieten cu acest om — înseamnă că am o încredere deplină şi nemărginită în el, pentru că în sentimentul meu este cuprinsă acea nobilă intuiţie a menirii omului născut pentru comunicare fraternă. Iar încercările... Dacă soarta trimite, ele vor fi doar o confirmare a acestei intuiţii şi nu o recomandaţie de autoritate a bunelor intenţii ale partenerului.

Dar, după cît se pare, am luat-o razna...

— Să bem, ca să nu se mai repete asemenea lucruri, — am spus eu, folosind pauza neaşteptată. Mi se părea că amintirile l-au încălzit prea mult şi că deja atrăgeam atenţia vecinilor asupra noastră.

— Să bem, — a acceptat el, oarecum intimidat de faptul că se lăsase prea mult în voia amintirilor.

Am băut. Şampania era deja caldă, iar toastul meu mi s-a părut mie însumi neconvingător.

Tovarăşul meu era evident obosit de lunga povestire şi chiar se moleşise întrucîtva. Ca să-l îmbărbătez, i-am spus că fusesem toamna trecută în Germania Federală, unde mai mult ca orice m-a impresionat atitudinea plină de prietenie a nemţilor de rînd faţă de delegaţia noastră. El a dat din cap în semn de aprobare. Se pare că i-a plăcut acest lucru. Şi, în acest moment, el a strălucit încă o dată, dacă acceptăm că în ceea ce spusese pînă acum era oarecare strălucire.

— Noi, nemţii, — mi-a replicat el, abia reţinîndu-şi un zîmbet care de data asta nu mi s-a părut

de loc asimetric — noi, nemţii, păstrăm îndelung respectul faţă de bîtă.

Am izbucnit amîndoi în rîs şi poate că rîsul nostru ar fi continuat la nesfărşit, dacă 11-aş fi observat că de pe dig se ridicau oamenii veniţi cu cuterul.

— Oiuu ! a exclamat el cumva jalnic: şi trufaş totodată şi a fugit spre debarcader.

Din această exclamaţie neînţeleasă pentru mine, care pornise din adîncul sufletului lui german, am simţit că se săturase pînă la gît de limba rusă şi se hotărîse s-o mai cotească.

O parte din cei ce se întorceau de la plajă o luaseră deja de-a. lungul falezei, cînd a ajuns neamţul meu. Se auzea pînă la mine cum se salutau cu voci sonore şi încă de la distanţă încep să discute unul cu altul. Şi noi ne întîlneam la fel de zgomotos cînd fusesem în Germania. Cînd te obişnuieşti cu faptul că cei din jur nu-ţi înţeleg limba, uiţi că totuşi ei aud...

Pensionarul încă mai stătea la aceeaşi măsuţă cu doamna lui puhavă. Mi l-am reamintit în clipa cînd i-am simţit privirea asupra mea.

— Deci, e neamţ ? a întrebat el uimit.

— Da, — am spus eu — şi ce-i cu asta ?

— Păi eu credeam că-i estonian, a mărturisit el cu o uşoară enervare, ca şi cum, dacă ar fi aflat la timp, ar fi putut lua măsuri corespunzătoare.

— Din R.D.G. sau din R.F.G. ? a întrebat el după o clipă, exprimînd prin intonaţie faptul că, desigur, nimic nu se mai poate salva, dar e cazul să stabilească măcar gradul de gravitate al greşelii înfăptuite.

— Din R.F.G. -— i-am răspuns.

— Ce spune despre Kiesinger ? ni-a întrebat pe neaşteptate, aplecîndu-se spre mine, cu o curiozitate de mahala.

— Nimic — i-am spus eu.

— E — e — e, — a exclamat el tărăgănat cu o şiretenie victorioasă şi şi-a clătinat capul trandafiriu.

Am izbucnit în rîs. Pensionarul era din cale-afară de nostim. A rîs şi el cu un rîs tăcut, triumfător.

— Parcă ce-ar putea spune, — s-a adresat el printre hohote conlocuitoarei sale, — noi oricum ştim totul din ziare...

Cu un zîmbet larg, neamţul meu venea spre mine împreună cu soţia şi cu fiica sa. Mi-a făcut cunoştinţă cu ele, iar eu, deja pur retoric, le-am propus să mai bem o

sticlă de şampanie. Soţia lui a refuzat cu capul şi mi-a arătat ceasul, ridicîndu-şi braţul tînăr şi bronzat. Ca toate străinele, avea o rochie foarte decoltată, o ţinută sportivă şi tinerească. Totuşi îmi părea ciudat să văd o femeie, oare, deşi a trecut printr-o întreagă etapă istorică a poporului ei, mai arăta încă acceptabil. Am avut impresia că fata lor ar fi băut cu plăcere şampanie, dacă părinţii ar fi consimţit.

Eu şi tatăl ei ne-am strîns mina cu putere, iar ei au plecat în direcţia hotelului.

— Noi am învins, iar ei se plimbă, — a constatat pensionarul cu un zîmbet binevoitor, privindu-i cum se îndepărtează.

Nu i-am răspuns.

— Dacă doriţi — s-a adresat el cu un ton mult mai sever interlocutoarei — am să vă aduc mîine cartea academicianului francez Maurois „Viaţa şi aventurile lui George Sand".

— Da, vreau — căzu ea de acord.

— Tot o carte rară, precizează pensionarul — se descriu în ea toţi iubiţii pe care i-a avut, cum ar fi : Frédéric Chopin, Prosper Mérimée, Alfred de Musset...

El a căzut pe gînduri, pentru a-şi aminti restul iubiţilor lui George Sand.

— Maupassant, — l-a ajutat nesigură femeia.

— În primul rînd, nu se spune Maupassant, ci Guy de Maupassant, — a corectat-o cu asprime pensionarul — iar în al doilea rînd, el nu intră la socoteală, dar o serie de alte glorii europene intră.

— Am să vă fiu recunoscătoare, — a spus femeia, ocolind delicat discuţia.

— Şi încă cum, e doar o carte rară, — a remarcat pensionarul şi, strîngîndu-şi abacul, adăugă : Aşteptaţi mîine în acelaşi loc şi la aceeaşi oră.

— Am să vă aştept neapărat, — i-a spus femeia respectuos.

— Aşteptaţi — a repetat pensionarul cu tărie şi, înclinîndu-şi capul trandafiriu, a plecat demn, cu paşi măruntei, pe bulevard.

Femeia l-a privit din urmă şi m-a întrebat cu oarecare neliniște :

— Ce credeţi, va veni?

— Sigur că da, — am spus eu, — unde să dispară...

— Ştiţi, sînt fel de fel de oameni, — a oftat femeia. Ea privea nemişcat înainte şi mi-a părut acum foarte greoaie şi singuratică.

Am plătit ospătarei şi m-am îndreptat spre cafenea să beau o cafea. Soarele coborîse deja destul de jos deasupra mării.

Cuterul cu care venise soţia şi fiica neamţului plutea înapoi spre plajă aproape gol. Cînd am intrat în cafeneaua descoperită, pensionarul deja stătea la o măsuţă cu o ceată de alţi bătrînei. Printre feţele lor uscate de culoarea cafelei, faţa lui se reliefa prin independenţa ei trandafirie.

CUPRINS

Recomandîndu-l pe Fazil Iskander..... 5

Acele timpuri fericite ale obiectelor găsite.... 9

Datornicii.....26

Lecţia de şah.....45

Casa de pe ulicioara.....57

Să-i dăm de ruşine pe falsificatorii de bani ! 73

Scrisoarea.....94

Într-o zi de vară 11

Redactor : DOINA FLOREA Tehnoredactor : F. CONSTANTIN

de tipar 9,75. Editura JUNIMEA — Iaşi Palatul Culturii